PIMENTO

PESTEN

ONDERZOEK NAAR SUCCESVOLLE ACTIES TEGEN PESTEN

WAT WAT

Vlaanderen
verbeelding werkt

INFO OVER PIMENTO

Als kenniscentrum binnen het netwerk rond Chirojeugd Vlaanderen geloven we sterk in levenslang groeien. Onze specialiteit: precies daarvoor de ideale omgeving en invulling creëren!

Omgaan met intimiteit, hechtere klasgroepen of teams creëren, grensoverschrijdend of pestgedrag voorkomen, ...

Op basis van onderzoek en jarenlange kennis en ervaring bieden we je een grote diversiteit aan werk- en spelvormen, die kinderen en jongeren in staat stellen om zichzelf en anderen beter te leren kennen, inschatten en waarderen.

We doorbreken stereotypes, taboes en grenzen. We zetten een groot arsenaal aan interactieve werkvormen flexibel in om bij elk individu en elke groep de best mogelijke respons naar boven te brengen. Zo hopen we iedereen te versterken die er – net als wij – voor kiest om ten dienste van kinderen en jongeren te werken!

Pimento is lid van het expertennetwerk Kies Kleur tegen Pesten, dat de Vlaamse Week tegen Pesten organiseert.

› *Deze publicatie is intellectueel eigendom van Pimento vzw. Ze is vrij raadpleegbaar. Inhoud overnemen, gebruiken of verspreiden kan enkel met verwijzing naar Pimento.*

ABSTRACT

Pimento wil met dit onderzoek een antwoord formuleren op de vraag: 'Welke acties ervaren Antwerpse jongeren uit de eerste graad secundair onderwijs als helpend bij online en offline pestsituaties binnen hun schoolcontext?'

Met welke acties kunnen scholen hun pestbeleid vormgeven, en wat zijn de noden van jongeren op dat vlak? Het is de bedoeling om daar met dit onderzoek meer inzicht in te krijgen.

Dat doel werd bereikt via een 'mixed methods'-onderzoek bij zeven Antwerpse scholen in drie fases: een interview met de leerlingenbegeleiders, een vragenlijst afgenomen bij alle leerlingen van de eerste graad van de deelnemende scholen (1056 respondenten) en per deelnemende school een focusgroepsgesprek met zeven à acht jongeren.

Na dat onderzoeksproces kunnen we de volgende conclusies trekken:

- Jongeren hebben nood aan strenge maar rechtvaardige volwassenen op school die met autoriteit én consequent kunnen reageren op pestgedrag en daarna ook een empathisch gesprek kunnen voeren met de pester(s).
- Jongeren geloven minder in het succes van eenmalige acties dan in het succes van opvolgingstrajecten.
- Jongeren hechten veel belang aan het verzamelen van bewijs van een pestsituatie. Dat komt voort uit de angst niet geloofd te worden door volwassenen of uit angst dat een pester volwassenen kan manipuleren.
- Jongeren melden niet graag pestproblemen uit angst om verklikker genoemd te worden en uit angst om meer of zelf gepest te worden. Ze vinden het melden aan volwassenen echter wel belangrijk. Een anonieme (digitale) mogelijkheid in elke school zou daarop een antwoord kunnen bieden.
- Jongeren weten niet goed hoe ze op een positieve manier kunnen opkomen voor zichzelf of voor een ander. Opkomen kan betekenen: praten met de gepeste, melden aan een volwassene, bewijs presenteren, of verbale en fysieke agressie tonen. Jongeren zien opkomen voor een gepeste wel als een van de meer succesvolle acties. Daar preventief aandacht aan geven, lijkt ons daarom noodzakelijk.
- Jongeren verwachten dat volwassenen op dezelfde manier omgaan met cyberpestproblemen als met 'offline' pestproblemen. In een online context is het presenteren van bewijs makkelijker, volgens de deelnemers.
- Er is nood aan transparantie. Jongeren weten vaak niet wat er gebeurt als een pestprobleem wordt gemeld. Nochtans is er een sterk verband tussen het al eens meegemaakt hebben van een actie tegen pesten en het ingeschatte succes ervan. Meer weten wat er kan gebeuren, kan drempelverlagend werken.
- Er is nood aan een dynamisch pestbeleid. Niet elke jongere heeft dezelfde vaardigheden en dezelfde noden. Acties en advies afgestemd op de vaardigheden van de jongere die gepest wordt en het netwerk van die jongere kunnen het succes verhogen en het risico verkleinen. Tegelijkertijd heeft ook niet elke volwassene dezelfde (of de juiste) vaardigheden om op een adequate manier om te gaan met pesten (streng maar rechtvaardig). Ook daar moet een pestbeleid realistisch in zijn en het moet er onzes inziens aan aangepast worden.

INHOUD

Info over Pimento 2

Abstract 3

Introductie 6

Literatuur 8

- Wat is (cyber)pesten? 8
- Pestsignalen opvangen en erop reageren 9
- Vormen van pesten 9
- Prevalentie van (cyber)pesten 9
  - ➔ Pesten 9
  - ➔ Cyberpesten 10
- Pesten is een groepsprobleem 10
- Impact pesten en antipestprogramma's op school 10

Methodologie 11

- Fase 1: interviews 12
- Fase 2: vragenlijsten 12
- Fase 3: focusgroepen 13

Populatie 15

- Deelnemende scholen 15
- A- en B-stroom 15
- Geslacht 15

Resultaten 16

- Aanwezigheid van offline en online (potentieel) pestgedrag 16
  - ➔ Offline 16
  - ➔ Online 17
- Ervaring met pesten 17
  - ➔ Als pester 17
  - ➔ Als gepeste 18
- Schoolsfeer en band met verschillende personen op school 19
  - ➔ Sfeer op school 19
  - ➔ Band met volwassenen 19
  - ➔ Band met medeleerlingen 21
- Online versus offline 22
- Preventie versus curatie 22
- Ingeschat succes en risico van curatieve acties tegen pesten 23
  - ➔ Acties uitgevoerd door volwassenen (leerlingenbegeleiders, leerkrachten, secretariaatsmedewerkers of directie) 23
  - ➔ Peeracties: acties uitgevoerd door medeleerlingen 61
  - ➔ Zelfacties: acties uitgevoerd door de gepeste 80

• Ervaringen van leerlingen met de bevraagde acties 97
➔ Acties uitgevoerd door volwassenen 97
➔ Peeracties: acties uitgevoerd door medeleerlingen 98
➔ Zelfacties: acties uitgevoerd door de gepeste 99
• Mogelijke verbanden tussen variabelen 100
➔ Associatie tussen ervaring met bevraagde acties en het ingeschatte succes van de acties 100
➔ Associatie tussen ervaren schoolsfeer en het ingeschatte succes van de acties 100
➔ Associatie tussen de ervaren band met volwassenen en het ingeschatte succes van acties uitgevoerd door volwassenen 101
➔ Associatie tussen de ervaren band met de medeleerlingen en het ingeschatte succes van acties uitgevoerd door medeleerlingen 103
➔ Associatie tussen geslacht en het ingeschatte succes van de acties 104
➔ Associatie tussen de stroom (A- of B-stroom) en het ingeschatte succes van de acties 105
➔ Associatie tussen de ervaren band met de volwassenen en de ervaren schoolsfeer 106
➔ Associatie tussen de ervaren band met de medeleerlingen en de ervaren schoolsfeer 106
➔ Associatie tussen de ervaring met pesten en/of gepest worden en het ervaren succes van de acties 107
➔ Associatie tussen de ervaren band met directie, leerlingenbegeleider(s), secretariaatsmedewerkers en leerkrachten 109
Discussie 110
• Methodologie 110
➔ Bias 110
➔ Fases 1, 2 en 3 110
• Resultaten 111
➔ Aanwezigheid van offline en online (potentieel) pestgedrag 111
➔ Ervaring met pesten 111
➔ Schoolsfeer en band met verschillende personen op school 111
➔ Preventie versus curatie 112
➔ Ingeschat succes en risico van curatieve acties tegen pesten 113
➔ Ervaringen van leerlingen met de bevraagde acties 116
➔ Correlatieanalyse 118
Conclusie 122
Referenties 127
Bijlagen 128
• Bijlage 1: Interviewleidraad leerlingenbegeleiders 128
• Bijlage 2: Vragenlijst 130
• Bijlage 3: Leidraad focusgroep 144
• Bijlage 4: Codeboek met sources en references 147

INTRODUCTIE

Pimento wil met dit onderzoek een antwoord formuleren op de vraag: "Welke acties ervaren Antwerpse jongeren uit de eerste graad secundair onderwijs als helpend bij online en offline pestsituaties binnen hun schoolcontext?"

Met welke acties kunnen scholen hun pestbeleid vormgeven, en wat zijn de noden van jongeren op dat vlak? Het is de bedoeling om daar met dit onderzoek meer inzicht in te krijgen. In eerste instantie gaat het over curatieve acties die ingezet kunnen worden in een pestsituatie. Dit rapport doet af en toe echter ook uitspraken over een aantal preventieve acties die daarbij aansluiten. De onderzoeksfocus werd bepaald vanuit een noodzaak vanuit de organisatie zelf. In het uitbouwen van pestbeleidstrajecten voor scholen en in het exploreren van een curatief aanbod stootten we op de beperktheid van gegevens uit Vlaanderen over wat nu acties zijn die we kunnen aanraden en welke we zouden moeten afraden. Dit onderzoek is een toegepast onderzoek dat via dit rapport zeer concrete aanbevelingen wil geven over welke acties volgens jongeren een plaats kunnen hebben in een pestbeleid.

Dat doel werd bereikt via een 'mixed methods'-onderzoek bij zeven Antwerpse scholen in drie fases: een interview met de leerlingenbegeleiders, een vragenlijst afgenomen bij alle leerlingen van de eerste graad van de deelnemende scholen (1056 respondenten) en per deelnemende school een focusgroepsgesprek met zeven à acht jongeren.

Deze studie is geen effectonderzoek naar bepaalde acties die ingezet kunnen worden in een pestsituatie. Het is een studie naar de ervaringen en inschattingen van jongeren wat betreft het stoppen van pesten. We vertrekken vanuit de leefwereldexpertise van jongeren: jongeren moeten zelf geen pestsituatie meegemaakt hebben om vanuit hun eigen kader, ervaringen en kennis een inschatting te kunnen maken van wat helpt en wat niet. Het is namelijk onze overtuiging dat jongeren er het beste zicht op hebben wat werkt aangezien het gaat om acties die effect hebben op hun leefwereld.

In dit rapport hebben we het over het succes en het risico van acties uitgevoerd door volwassenen, medeleerlingen en gepeste jongeren zelf. We zijn uiteraard op zoek naar acties die als het meest succesvol ingeschat worden (acties die het pesten meestal stoppen) en het minste risico met zich meebrengen (ze maken het pesten niet erger). Quotes verzameld in focusgroepsgesprekken verdiepen die kwantitatieve resultaten en geven een inkijk in de reden waarom bepaalde acties als succesvol of als risicovol ingeschat worden. We kijken ook naar verbanden tussen verschilende variabelen om te weten te komen of er bepaalde factoren invloed hebben op het inschatten van het succes of het risico van de bevraagde acties.

De resultaten in dit onderzoeksrapport worden als volgt voorgesteld:

- Achtergrond over de deelnemende scholen en de bevraagde jongerenpopulatie
- Achtergrond over schoolsfeer, de ervaring met pesten, en de band met volwassenen op school en met medeleerlingen
- Kwantitatieve en kwalitatieve resultaten over het succes en het risico van acties uitgevoerd door volwassenen, medeleerlingen of gepeste jongeren zelf
- Ervaringen van de bevraagde jongeren met de acties uitgevoerd door volwassenen, medeleerlingen of gepeste jongeren zelf (welke acties hebben jongeren al het meeste meegemaakt op hun school)
- Verbanden tussen verschillende variabelen – geven de verbanden meer inzicht in het begrijpen van het succes en risico van bepaalde acties?

Belangrijk ten slotte in het lezen van dit rapport is dat we het vaak hebben over 'de pester' en 'de gepeste'. We weten dat het vaak niet over één persoon gaat, maar dat pesten uiteraard meerdere personen of hele groepen kan betreffen. Bovendien klinken die woorden zeer stigmatiserend. Dat is zeker niet onze intentie. Voor de duidelijkheid en leesbaarheid van dit rapport kiezen we er echter voor, met deze kanttekening, om die termen verder te gebruiken.

Bij vragen over dit rapport, mail naar info@pimento.be.

LITERATUUR

WAT IS (CYBER)PESTEN?

Pesten. Wat is dat precies? En wat is het niet?

Er is geen consensus over een definitie van pesten, al zijn onderzoekers het eens over vier hoofdkenmerken die altijd terugkomen: herhaling, intentioneel, agressie en machtsverhouding (Ayers et al., 2012). Het gaat dus om gedrag waarbij een pester daadwerkelijk de bedoeling heeft om de ander te kwetsen. Het kan gaan om fysieke, verbale of psychologische agressie. Het gaat niet om iets eenmaligs, maar om het telkens opnieuw lastigvallen van dezelfde persoon. De pester heeft meer (fysieke of sociale) macht dan de gepeste. Dat laatste is een heel belangrijk kenmerk van pesten. Dat maakt het immers mogelijk om een onderscheid te maken tussen pesten, plagen en ruziemaken.

- Plagen is geen pesten, want de intentie om te kwetsen ontbreekt en er is geen structureel machtsonevenwicht: de ene dag wordt de ene geplaagd, de andere dag de andere. Plagen stopt als de geplaagde zegt dat het niet meer leuk is (Tumult, 2016).
- Een ruzie is een conflict tussen twee of meer personen dat kwetsend kan zijn, maar waar er geen sprake is van een structureel machtsonevenwicht. De ruziemakers zijn gelijkwaardig (Tumult, 2016).

Als we tegenwoordig over pesten spreken, kunnen we cyberpesten niet meer negeren. Cyberpesten heeft dezelfde vier hoofdkenmerken als offline pesten, plus het extra kenmerk ICT-gebruik. Cyberpesten is namelijk pesten via digitale kanalen zoals sociale media, apps en berichten.

Cyberpesten kan dus, anders dan gewoon pesten, dag in dag uit en de klok rond doorgaan. Ook thuis is het slachtoffer dan kwetsbaar. Een jongere uit ons onderzoek zegt hierover:

”

Ik denk dat het niet alleen op school gebeurt, pesten, maar die persoon kan je ook bijvoorbeeld op internet, mails, berichten mee sturen, die wacht altijd buiten op jou, na school, enz.

En door digitaal te pesten kan de dader er een groter ‘publiek’ bij betrekken, wat de impact op het slachtoffer vergroot. Het vraagt minder lef van de pester. In theorie kan cyberpesten anoniem, maar in ongeveer de helft van de gevallen weet het slachtoffer wel degelijk welke dader er achter de anonieme berichten zit. Heel wat jongeren zijn zowel online als offline slachtoffer van pesten. Het ‘gewone’ pesten en cyberpesten zijn dus heel erg met elkaar verweven.

Pestsignalen opvangen en erop reageren

Onderzoekster Englander stelt dat pestgedrag tegenwoordig vaak draait om het gebruik van psychologische methoden, zowel online als offline (Englander, 2016). Ze noemt dat gedrag *gateway behaviors*, waarbij het gaat om sociaal onaanvaardbaar gedrag zoals fluisteren over mensen waar ze het kunnen zien, mensen uitlachen in hun gezicht, hen negeren, met de ogen rollen, gênante foto's online zetten, enzovoort. Die *gateway behaviors* hoeven niet per se pestgedrag te zijn, al zijn ze soms een indicatie. Omdat het vaak gaat om kleine misdragingen negeren veel leerkrachten het. Englander stelt dat het belangrijk is om als leerkracht op elk van die *gateway behaviors* te reageren, ook al weet je niet (zeker) of het om pestgedrag gaat. Als je er niet op reageert, kan dat leiden tot een pestsituatie én nefast zijn voor het schoolklimaat. Reageren kan volgens haar snel (in negen seconden) en eenvoudig. Eerst en vooral moet je dat gedrag (willen) zien. Als je ziet dat een leerling grof of minachtend reageert tegen een medeleerling, moet je als volwassene op school tegen die leerling zeggen dat jij – niet de medeleerling – je stoort aan het gedrag en het beledigend vindt, en dat die ermee moet stoppen.

Vormen van pesten

Pesten kan verschillende vormen aannemen. Het kan gaan om fysiek (lichamelijk) pesten, waarbij er geweld aan te pas komt. Denk aan schoppen, slaan, duwen, enz. Een andere manier om fysiek te pesten is materieel: spullen van de gepeste afpakken of beschadigen, bijvoorbeeld. Verbaal pesten houdt in dat de gepeste beledigd of bedreigd wordt, dat er negatieve opmerkingen gegeven worden. Nonverbaal pesten kan gaan om aanstootgevende gebaren, met de ogen rollen telkens de gepeste iets zegt, enz. Relationeel pesten, ten slotte, gebeurt door iemand te weigeren of te negeren in een groep, door geruchten te verspreiden of te roddelen.

Prevalentie van (cyber)pesten

Recente cijfers over pesten zijn zeer verontrustend. Uit onderzoek blijkt dat pesten en cyberpesten relatief vaak voorkomen in Vlaanderen, al hangt de prevalentie sterk af van de concrete meting. De prevalentie is bovendien niet verminderd in de loop van de tijd, maar is – jammer genoeg – redelijk stabiel gebleven. Het fenomeen pesten is bovendien meer en meer complex geworden, aangezien vooral cyberpesten in meer en meer diverse vormen opduikt.

Pesten

Volgens het HBSC-rapport (Health Behavior in School-Aged Children) is ongeveer 9% van de 13-jarigen het slachtoffer van pesten (meisjes 7%; jongens 11%) (Inchley et al., 2016). In diezelfde leeftijdsgroep geeft 4,5% aan dat ze al eens iemand gepest hebben (meisjes 3%; jongens 6%).

Cyberpesten

In het DICA-onderzoek (Developmental Issues in Cyberbullying among Adolescents) constateerden de onderzoekers dat een derde (35,3%) van de Vlaamse jongeren tussen 9 en 16 jaar getuige is van cyberpestgedrag (Pabian & Vandebosch, 2015). Uit het onderzoek 'Geweld, gemeten en geteld. Scholenonderzoek' (2018) bleek dat zelfs ongeveer de helft van de bevraagde kinderen en jongeren minstens met één vorm van online pestgedrag geconfronteerd werd. Meisjes zouden vaker slachtoffer zijn (12,4%) dan jongens (9,9%) (Pabian & Vandebosch, 2015). Cyberpesters zouden in de helft van de gevallen op dezelfde school zitten als het slachtoffer. Dat is logisch, aangezien cyberpestsituaties in twee derde van de gevallen in het verlengde liggen van andere, klassieke pestsituaties (Deboutte, 2017).

Pesten is een groepsprobleem

Pesten wordt vaak omschreven als een probleem tussen twee personen (de pester en de gepeste). Toch is het breder dan dat: pesten is een groepsprobleem. Het pestgedrag heeft een sociale functie binnen een groep. In een pestsituatie hebben de meeste klasgenoten van een gepeste een rol, ook al zijn ze zelf niet de pester of de gepeste (Salmivalli et al., 1996). Er kan sprake zijn van meerdere pesters en de omstanders kunnen verschillende rollen opnemen, zoals versterker van het pestgedrag en meeloper van de pester, iemand die toekijkt, of iemand die net wel iets zegt en de gepeste verdedigt. Er kan een verschil zijn tussen jongens en meisjes in de rollen die ze opnemen in een pestsituatie. Bij jongens leeft de sociale verwachting dat ze op de een of andere manier ruwer of agressiever gedrag vertonen om een soort sociale hiërarchie te creëren, terwijl bij meisjes de sociale verwachting leeft dat ze empathisch en helpend zijn.

De groep ondersteunt het pesten en laat het toe. Door die verantwoordelijkheid van de groep in het pestprobleem is het belangrijk dat diezelfde groep de macht heeft om het pesten af te keuren en eventueel te melden. Interventies moeten erop gericht zijn om gedragspatronen van alle jongeren in de context van de pestsituatie aan te pakken (Tumult, 2016).

Impact pesten en antipestprogramma's op school

Pesten heeft een grote en brede impact, ook op lange termijn. De impact van pesten heeft invloed op het fysieke, sociale en emotionele welbevinden van personen die gepest worden (Hemphill et al., 2014). Jonge slachtoffers van pesters kunnen aanpassingsproblemen en mentale gezondheidsproblemen ervaren op korte en lange termijn. Ze kunnen internaliserende en externaliserende (gedrags)problemen ondervinden, zelfs lang nadat het pestgedrag al gestopt is, zoals depressie, angststoornissen, alcoholafhankelijkheid en een antisociale persoonlijkheidsstoornis (Hemphill et al., 2014).

Het onderzoek van Pabian en Vandebosch (2016) wijst erop dat een goede band met leerkrachten een beschermende factor kan zijn tegen cyberpesten. Jongeren die geen goede band met hen aangeven, lopen een groter risico om online pestgedrag te vertonen. Anders dan de onderzoekers hadden verwacht, is er geen link tussen cyberpesten en een gevoel van algemene verbondenheid met de school (wat wij linken aan schoolsfeer). Een ander onderzoek vond ook geen significant verband tussen het schoolklimaat en de effectiviteit van een antipestprogramma op school (Jiménez-Barbero et al., 2016). Die studie evalueerde de effectiviteit van veertien antipestprogramma's. De onderzoekers vonden maar beperkte resultaten van dat soort antipestprogramma's, doordat de effecten vaak te klein waren om tot significante verbanden te leiden. In de praktijk horen wij vaak dat scholen het moeilijk vinden om een antipestprogramma in z'n geheel toe te passen en daarom enkele acties selecteren. Dat bepaalde mee onze keuze om onze onderzoeksvraag op actieniveau te formuleren in plaats van een antipestprogramma te evalueren. Een ander argument was dat we vooral wilden vertrekken vanuit de ervaringen van jongeren, die zich ook voornamelijk op actieniveau bevinden.

METHODOLOGIE

Het onderzoek werd ontworpen, uitgevoerd en geanalyseerd door twee onderzoekers van Pimento: Evelien Luts en Sarah Joos. Het ontwerp en de analyse van het kwalitatieve deel van het onderzoek zijn gekleurd door de constructivistische blik van beide onderzoekers. Dat is voornamelijk zichtbaar in het onderzoeksontwerp. Deze studie is geen effectonderzoek naar bepaalde acties die ingezet kunnen worden in een pestsituatie. Het is een studie naar de ervaringen en inschattingen van jongeren wat betreft het stoppen van pesten. We vertrekken vanuit de leefwereldexpertise van jongeren: de jongeren moeten zelf geen pestsituatie meegemaakt hebben om een inschatting te kunnen maken vanuit hun eigen kader, ervaringen en kennis van wat helpt en wat niet. We zijn er namelijk van overtuigd dat jongeren het beste zicht hebben op wat werkt aangezien het gaat om acties die effect hebben op hun leefwereld. Bovendien is het, onzes inziens, essentieel dat de acties die ingezet worden in het geval van een pestsituatie ook gedragen worden door de jongeren. Als ze sceptisch zijn over het succes van de acties zullen ze zelf geen vragende partij zijn om ze in te zetten. Dan zullen ze er ook niet in meegaan als ze zelf aangespoord worden om die acties in te zetten.

De constructivistische visie van de onderzoekers is verder ook zichtbaar in de analyse van het kwalitatief luik. We rekenen niet in kwantiteit. Als één jongere zich bijvoorbeeld sceptisch uitlaat over het succes van een bepaalde actie, heeft dat al waarde. De kans is namelijk klein dat die jongere de enige in heel Vlaanderen is met die visie.

De onderzoeksfocus werd bepaald vanuit een noodzaak vanuit Pimento zelf. In het uitbouwen van pestbeleidstrajecten voor scholen en in het exploreren van een curatief aanbod stootten we op de beperktheid van gegevens uit Vlaanderen over wat nu acties zijn die we kunnen aanraden en welke we zouden moeten afraden. Er bestaat voornamelijk impactonderzoek op systeemniveau (bv. het implementeren van een KIVA-systeem) of eerder descriptief onderzoek naar de prevalentie van (cyber)pesten.

In de afbakening van het onderzoeksthema kozen we ervoor om te focussen op omgaan met pesten in scholen in grootstedelijke gebieden. Die gebieden zijn gekenmerkt door superdiversiteit en daardoor potentieel door een complexiteit aan conflicten en pestproblematieken. Het onderzoek werd volledig gevoerd in Antwerpen en haar districten, in zeven verschillende scholen. We kunnen echter stellen dat de gegevens transfereerbaar zijn en dat we daarom ook een uitspraak kunnen doen over wat volgens jongeren helpt in een pestsituatie in andere scholen en in andere grootstedelijke gebieden. Het aantal bevraagde jongeren in het kwantitatief luik is namelijk representatief en de deelnemende scholen zijn gekozen in functie van transfereerbaarheid van data. We selecteerden namelijk scholen met een leerlingenaantal dat gemiddeld is in de grootstedelijke gebieden Antwerpen, Gent en Brussel. Het betreft middelgrote scholen met leerlingenaantallen tussen 200 en 400. We focusten voornamelijk op leerlingenaantallen omdat we vermoedden dat er in omgaan met pesten een groot verschil is tussen zeer kleine en zeer grote scholen. In het schooljaar 2017-2018 waren er in Antwerpen 21 secundaire scholen met een leerlingenaantal tussen 200 en 400 (onderwijs.vlaanderen.be). De cijfers voor 2018-2019 waren nog niet bekend op het moment dat het onderzoek van start ging. Die scholen kregen een uitnodiging voor deelname aan dit onderzoek.

We wilden het onderzoek starten met een minimum van zeven deelnemende scholen, om een representatief aantal jongeren te kunnen laten deelnemen. Na de bevestiging van acht scholen startte fase 1 van het onderzoeksproces in oktober 2018. We garandeerden anonimiteit aan de deelnemende scholen.

In die eerste fase van de dataverzameling van dit 'mixed methods'-onderzoek namen we interviews af bij acht leerlingenbegeleiders. Daarna viel een school af omdat ze de verdere fases van het onderzoek moeilijk ingepland kregen. We gingen dus verder met zeven scholen. Daar lieten we alle leerlingen van de eerste graad onze vragenlijst invullen (fase 2). In fase 3 van het onderzoek gingen we de resultaten van de vragenlijsten aftoetsen bij jongeren in een focusgroep bij elke deelnemende school. We analyseerden de resultaten per school en deden op de valreep van het schooljaar 2018-2019 nog een terugkoppeling met

alle leerlingenbegeleiders van de zeven scholen. Meer details over de vier fases van het onderzoek volgen hieronder. Fases 1 en 3 zijn kwalitatief (interviews en focusgroepen), fase 2 is kwantitatief.

Ten slotte is het belangrijk te vermelden dat dit onderzoek zich afspeelt op het niveau van de school (mesoniveau) en minder op het niveau van de individuele jongere (microniveau). Dat bepaalt uiteraard ook keuzes in het vormgeven van het onderzoeksontwerp.

Fase 1: interviews

Via een gestructureerde vragenlijst werden de leerlingenbegeleiders van de acht deelnemende scholen apart geïnterviewd. We vroegen aan de scholen om de persoon te mogen interviewen die verantwoordelijk is voor het thema pesten. In alle deelnemende scholen was dat de leerlingenbegeleider. In één deelnemende school was de coördinator van de eerste graad ook aanwezig.

De acht interviews vonden plaats tussen 3 oktober 2018 en 31 januari 2019.

In het begin van het interview gaven we uitleg over het verloop van het onderzoek en lieten we zowel de samenwerkingsovereenkomst voor het onderzoek als de toestemmingsverklaring voor deelname aan het onderzoek ondertekenen. De interviews vonden plaats in een stille ruimte waar niemand de leerlingenbegeleider kon horen. De gesprekken duurden tussen 43 en 74 minuten. Van die interviews maakten we digitale audio-opnames. Die werden later beluisterd door de onderzoekers om een samenvatting van het gesprek op te stellen. De interviews werden niet verbatim uitgeschreven, noch gecodeerd.

De opzet van het interview was om de schoolcultuur beter te begrijpen, te weten te komen met welke pestproblematieken ze te maken kregen, waarom ze besloten hadden deel te nemen aan het onderzoek en of er een pestbeleid aanwezig is. Daarnaast wilden we een idee krijgen van welke acties ze als volwassenen al ondernamen in het geval van een pestsituatie en welk gedrag ze observeerden bij omstanders en jongeren die gepest werden. We volgden daarvoor een semigestructureerde interviewleidraad (zie bijlage 1).

De informatie over de acties die in de verschillende scholen al ingezet werden in het geval van een pestsituatie hebben we gebruikt om de vragenlijst op te stellen. Informatie over peer- en zelfacties werd aangevuld met gegevens uit het literatuuronderzoek.

Fase 2: vragenlijsten

Het voorafgaande onderzoeksproces (de interviews en het literatuuronderzoek) vormde de basis voor het kwantitatieve luik. Drie jongeren testten de enquête tijdens de ontwikkelingsfase (aso, tso, buso; twee meisjes en een jongen). We vroegen aan hen om in hun eigen woorden te beschrijven hoe ze bepaalde vragen interpreteerden en of alles duidelijk was. Ze gaven inhoudelijke feedback en gaven aan welke vragen dubbel geïnterpreteerd konden worden of te moeilijk geformuleerd waren. Op basis daarvan hebben we de nodige aanpassingen doorgevoerd. De vragen werden dus op maat van jongeren gemaakt. De enquête werd opgesteld in SurveyMonkey, waardoor ze zowel op een smartphone als op een pc of laptop ingevuld kon worden. Voor jongeren die geen toegang hadden tot de digitale versie werd een versie op papier beschikbaar gesteld. Twee van de zeven deelnemende scholen besloten de vragenlijst op papier te laten invullen. De vragenlijst werd in de deelnemende scholen per klas ingevuld of met alle leerlingen van de eerste graad samen in een ruimte. We stelden daarvoor een briefing op voor de begeleidende leerkracht. De vragenlijst bestond uit 29 hoofdvragen (voor de vragenlijst: zie bijlage 2). Sommige vragen waren enkelvoudige invulvragen. Andere bestonden uit heel wat subvragen, bijvoorbeeld waar we polsten naar hoe helpend heel wat acties al dan niet ervaren werden. De gemiddelde invultijd van de vragenlijst bedroeg net geen 13 minuten.

De vragenlijst werd tussen 4 februari en 14 maart 2019 verspreid onder de deelnemende scholen. Deelnemen aan de vragenlijst was volledig anoniem.

1056 jongeren startten met het invullen van de vragenlijst. 1014 jongeren voltooiden de volledige vragenlijst, wat een voltooiingspercentage van 96 procent oplevert.

De antwoorden werden enkel verwijderd als de jongere monotone antwoorden gaf (systematisch op alle vragen hetzelfde antwoord geven vanaf een bepaald punt in de vragenlijst).

Om een inzicht te krijgen in de achtergrond van de bevraagde populatie vroegen we naar leeftijd, geslacht en richting (A-stroom of B-stroom). We hebben op microniveau voor slechts een beperkt aantal achtergrondvariabelen gekozen omdat het onderzoek zich voornamelijk op mesoniveau afspeelt. Daarom werd er vervolgens gevraagd naar hoe jongeren de sfeer op school ervaren, hoe ze kijken naar hun band met volwassenen op school en met de medeleerlingen, en naar de frequentie van (potentieel) pestgedrag op school.

In de vragenlijst werd de volgende definitie meegegeven van pesten:

"PESTEN betekent dat iemand meer dan één keer door dezelfde persoon/personen wordt gekwetst, ook nadat die zei dat die het niet leuk vond.

Dat kan online of offline.

Het kan gaan om pijn doen, uitsluiten, kwetsende berichten of foto's, roddelen, ..."

Dat is het enige inhoudelijke kader dat in de vragenlijst meegegeven werd. Bij alle andere vragen kregen jongeren de ruimte om te interpreteren vanuit hun eigen referentiekader.

Voor alle afzonderlijke variabelen werd een univariate analyse uitgevoerd. In dit onderzoek werken we enkel met nominale variabelen waarbij frequenties en proporties/percentages berekend werden. Dat werd gevolgd door een bivariate analyse waarbij de associatie tussen nominale variabelen geanalyseerd werd aan de hand van kruistabellen (en bijbehorende Chi Square en p-waarde). Om te bepalen of er statistisch significante verschillen waren tussen twee groepen van een niet-normaal verdeelde continue uitkomstvariabele werd de (niet-parametrische) Mann-Whitney U-test gebruikt.

Voor de vragen die zich richtten op het inschatten van het succes- of risiconiveau van de acties werd het antwoord 'Ik weet het niet' niet meegenomen in de analyse.

We stellen de resultaten voor aan de hand van spreidingsdiagrammen. Die geven het mogelijke resultaat van de acties weer op de assen succes en risico. We haalden de verschillende categorieën van acties (groen, geel, blauw, rood) inductief uit de analyse van de cijfers. De gegevens werden als volgt geordend: minder dan 50 procent van de maximumscore bij het antwoord: 'stopt het pesten meestal' betekent weinig vooruitzicht op succes. Tussen 50 en 75 procent is gemiddeld vooruitzicht op succes. Boven 75 procent is veel vooruitzicht op succes. Hetzelfde geldt voor de risico-inschatting maar daarvoor gebruiken we de data bij het antwoord 'maakt het pesten erger'.

De analyses gebeurden met behulp van SPSS versie 25.0. Het significantieniveau werd vastgelegd op 0,05.

Fase 3: focusgroepen

In elke deelnemende school deden we een focusgroepsgesprek met leerlingen uit de eerste graad. In zes scholen namen negen leerlingen deel aan de focusgroep, in één school acht leerlingen. Buiten de leerlingen en de onderzoekers was er niemand bij de focusgroepen. Zo konden de leerlingen vrijuit praten. We gaven de scholen instructies om de focusgroepen willekeurig te kunnen samenstellen. We gaven de scholen vijftien willekeurige nummers door, gegenereerd via https://stattrek.com/statistics/random-number-generator.aspx. Die verwezen naar de nummers van leerlingen op Smartschool. De leerlingenbegeleider kreeg

de opdracht om de eerste negen jongeren te bevragen om deel te nemen aan het focusgroepsgesprek. Als jongeren weigerden, ging de leerlingenbegeleider verder met het volgende nummer op de lijst tot ze een focusgroep van minstens negen leerlingen samengesteld hadden. De scholen kregen ook een begeleidende brief mee voor de ouders van de leerlingen die wilden deelnemen aan het focusgroepsgesprek. Zo werd het onderzoek gekaderd en konden ze het laten weten als ze niet wilden dat hun kind deelnam aan het onderzoek.

De gesprekken met de focusgroepen vonden allemaal plaats tussen 26 april en 9 mei 2019. Dat gebeurde telkens in een afgesloten lokaal: soms een klaslokaal, soms een vergaderlokaal. De focusgroepen volgden allemaal dezelfde leidraad (zie bijlage 3) en de gesprekken duurden tussen 32 en 58 minuten (opnames gestart na de uitleg). De audio-opnames van die gesprekken werden op een beveiligde plaats opgeslagen, zodat enkel de twee onderzoekers van Pimento eraan konden. Nadien werden de gesprekken letterlijk getranscribeerd door een vrijwilliger en enkele medewerkers van Pimento. Die medewerkers gebruikten allemaal dezelfde transcriptieleidraad en wisten niet over welke school of welke jongeren het ging.

Het doel van de focusgroepsgesprekken was om het succes of risico van de acties (ingeschat door de jongeren die de vragenlijst invulden) beter te begrijpen. We gingen op zoek naar meer inzicht in wat maakt dat iets al dan niet succesvol of risicovol kan zijn.

Om dat doel zo goed mogelijk te dienen en het gesprek te structureren, kozen we ervoor om de in de vragenlijst bevraagde acties op afzonderlijke kaartjes te zetten. Een willekeurige deelnemer mocht blind een kaartje trekken en dat voorlezen. Alle deelnemers kregen een groen en een rood kaartje. Na het voorlezen van de actie mochten ze allemaal ofwel een groen of een rood kaartje in de lucht steken. Rood betekende: dat werkt volgens mij niet om een pestsituatie te stoppen. Groen betekende: dat werkt volgens mij wel om een pestsituatie te stoppen. Soms staken deelnemers zowel een groen als een rood kaartje in de lucht, als het de pestsituatie soms wel kon stoppen en soms niet. Daarna mocht de deelnemer die het kaartje voorgelezen had als eerste zijn/haar/hun visie toelichten. Daarna werd de mening van andere deelnemers gevraagd. Deelnemers mochten ook spontaan reageren op wat anderen vertelden. Dat proces werd herhaald tot het einde van het lesuur. Op het einde werd telkens de vraag gesteld: is er iets wat we zeker nog moeten vermelden in het rapport?

De analyse van de kwalitatieve data gebeurde met behulp van NVivo 11. We codeerden vooral op het niveau van de acties. Toch kwamen er ook algemene codes over boeiende informatie los van de acties bij. Het codeboek vind je in bijlage 4.

De citaten uit de focusgroepsgesprekken worden in dit rapport ingezet als verdieping en verduidelijking van de kwantitatieve analyse. De citaten werden enkel grammaticaal aangepast als dat de leesbaarheid verbeterde. De inhoud ervan werd niet veranderd, hoogstens verkort (aangeduid met: [...]).

POPULATIE

Deelnemende scholen

De deelnemende scholen werd anonimiteit gegarandeerd. Enkele achtergrondvariabelen geven we echter wel mee:

- Het aantal leerlingen in de eerste graad in de deelnemende scholen was op het moment van het onderzoek: 52, 80, 130, 145, 190, 200 en 400 (die laatste is een school met enkel een eerste graad).
- De deelnemende scholen komen uit de volgende districten van het grootstedelijk gebied Antwerpen: Antwerpen, Wilrijk, Deurne, Hoboken, Merksem en Berchem.
- Alle scholen gaven aan dat ze in het verleden geconfronteerd zijn met conflicten en pestproblemen.
- Er waren scholen bij met enkel A-stroom, met enkel B-stroom of beide samen.
- De voornaamste reden voor de scholen om deel te nemen aan het onderzoek is om het pestbeleid richting te geven.

A- en B-stroom

Van alle leerlingen die de vragenlijst invulden, gaf bijna 81 procent aan A-stroom te volgen. Bijna 19 procent zit in de B-stroom. Dat volgt ongeveer de verdeling van de leerlingen eerste graad in Vlaamse scholen, waarbij 85 procent van de leerlingen in de A-stroom zit en 15 procent in de B-stroom (Dataloep, 2019).

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
A-stroom	80.68%	852
B-stroom	18.84%	199
ik weet het niet (vul je studierichting in):	0.47%	5
TOTAL		1,056

Geslacht

Als we naar de parameter geslacht kijken, zien we dat de verdeling jongens en meisjes ongeveer gelijk is.

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
meisje	49.24%	518
jongen	50.29%	529
ander (leg uit):	0.48%	5
TOTAL		1,052

RESULTATEN

Aanwezigheid van offline en online (potentieel) pestgedrag

Met de vragenlijst wilden we te weten komen hoe vaak bepaalde symptomen van potentieel pestgedrag op school voorkomen. De vragen werden opgesteld rekening houdend met verschillende soorten pestgedrag: fysiek, psychologisch, materieel en uitsluiting.

Zowel online als offline potentieel pestgedrag gedrag werd bevraagd.

Offline

De meeste jongeren geven aan dat ze offline potentieel pestgedrag nog niet of slechts één keer merkten of zagen dit schooljaar.

Slechts een minderheid geeft aan dit gedrag dagelijks te observeren. We zien ook dat het bewust kwetsen van gevoelens, in vergelijking met de andere gedragingen, het meest frequent opgemerkt wordt. Het bewust kapotmaken of afpakken van spullen wordt het minst frequent geobserveerd.

Hoe vaak heb je dit schooljaar op school al gemerkt of gezien dat een medeleerling ...

	DAGELIJKS	WEKELIJKS	MAANDELIJKS	SLECHTS 1 KEER	NOOIT	TOTAL	WEIGHTED AVERAGE
iemands gevoelens bewust kwetste?	14.19% 149	18.29% 192	17.05% 179	24.48% 257	26.00% 273	1,050	3.30
iemand bewust uitgesloten heeft?	12.79% 134	15.17% 159	15.65% 164	23.09% 242	33.30% 349	1,048	3.49
gedreigd heeft om iemand pijn te doen of dit ook echt deed?	9.36% 98	12.80% 134	16.43% 172	23.02% 241	38.40% 402	1,047	3.68
iemands spullen bewust kapot maakte of afpakte?	7.91% 83	14.20% 149	13.92% 146	22.31% 234	41.66% 437	1,049	3.76

Online

In de onderstaande tabel valt op dat online potentieel pestgedrag minder frequent opgemerkt wordt dan het offline potentieel pestgedrag (zoals bevraagd in de bovenstaande tabel).

47 tot 63 procent (afhankelijk van het gedrag) geeft aan dat ze dit soort gedrag dit schooljaar nog niet opgemerkt te hebben.

Hoe vaak heb je dit schooljaar online al gemerkt of gezien dat een medeleerling ...

	DAGELIJKS	WEKELIJKS	MAANDELIJKS	SLECHTS 1 KEER	NOOIT	TOTAL	WEIGHTED AVERAGE
iemands gevoelens bewust kwetste?	9.43% 99	10.19% 107	12.48% 131	21.24% 223	46.67% 490	1,050	3.86
iemand bewust uitgesloten heeft?	9.46% 99	8.12% 85	10.89% 114	16.62% 174	54.92% 575	1,047	3.99
gedreigd heeft om iemand pijn te doen of dit ook echt deed?	5.54% 58	6.02% 63	11.17% 117	13.85% 145	63.42% 664	1,047	4.24

Ervaring met pesten

Als pester

Als we de antwoorden 'Ja' en 'Eerder wel' optellen, geeft 26 procent van de bevraagde jongeren aan dat ze al eens iemand gepest hebben. 74 procent geeft aan dat ze dat 'niet' of 'eerder niet' gedaan hebben.

Heb jij ooit al eens iemand gepest?

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	10.58%	110
Eerder wel	15.29%	159
Eerder niet	14.71%	153
Nee	59.42%	618
TOTAL		1,040

Van de jongeren die 'Ja' of 'Eerder wel' antwoorden, geeft 40 procent aan dat dat op hun huidige school gebeurde.

Was dat op je huidige school?

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	39.78%	107
Nee	60.22%	162
TOTAL		269

Als gepeste

47 procent van de jongeren geeft aan dat ze al eens gepest werden. Opnieuw werden de antwoorden 'Ja' en 'Eerder wel' hiervoor opgeteld.

Van die jongeren zegt 50 procent dat dat op hun huidige school gebeurde.

Heeft iemand jou ooit al eens gepest?

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	27.84%	292
Eerder wel	18.88%	198
Eerder niet	11.63%	122
Nee	41.66%	437
TOTAL		1,049

Was dat op je huidige school?

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	50.31%	246
Nee	49.69%	243
TOTAL		489

Schoolsfeer en band met verschillende personen op school

In de vragenlijst beantwoordden de leerlingen een reeks vragen over hoe ze de sfeer op school en de band met de volwassenen en medeleerlingen ervaren.

Sfeer op school

Bijna de helft van de jongeren vindt dat er een goede sfeer hangt op hun school. Als we dat vergelijken met de individuele resultaten van elke bevraagde school in dit onderzoek liggen die resultaten sterk in lijn met elkaar. Slechts een zeer kleine minderheid van de jongeren vindt de schoolsfeer niet goed. Anderzijds kunnen we ook stellen dat meer dan de helft van de bevraagde jongeren hun schoolsfeer niet volledig positief vindt.

Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school.

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	47.66%	499
Iets tussenin	46.90%	491
Nee	5.44%	57
TOTAL		1,047

Band met volwassenen

LEERKRACHTEN

Bijna de helft van de jongeren geeft aan dat ze een goede band hebben met de leerkrachten op school. Slechts een minderheid van 7 % zegt dat ze een slechte band hebben. Anderzijds geeft meer dan de helft van de jongeren aan dat ze geen echt goede band hebben met de leerkrachten.

Ik heb een goede band met de leerkrachten op mijn school.

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	47.49%	491
Iets tussenin	45.26%	468
Nee	7.25%	75
TOTAL		1,034

LEERLINGENBEGELEIDER(S)

In vergelijking met de band met de leerkrachten geven minder jongeren aan dat ze een goede band hebben met de leerlingenbegeleider(s). 35 % van de jongeren geeft aan dat ze nog geen contact gehad hebben met de leerlingenbegeleider(s). Ook weer een kleine minderheid geeft aan dat ze een negatieve band hebben met hen.

Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school.

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	36.86%	383
Iets tussenin	21.56%	224
Nee	6.26%	65
Nog nooit mee gepraat	35.32%	367
TOTAL		1,039

SECRETARIAATSMEDEWERKERS

Jongeren hebben meer contact met de secretariaatsmedewerkers dan met de leerlingenbegeleider(s). Slechts 15 % heeft nog nooit met een secretariaatsmedewerker gepraat. We zien ook dat meer jongeren hier over een goede band spreken dan bij leerlingenbegeleiders, ongeveer even veel als bij de leerkrachten: 46 %. Anderzijds geven ook iets meer jongeren een negatieve band aan.

Ik heb een goede band met de secretariaatsmedewerkers van mijn school.

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	45.97%	474
Iets tussenin	30.26%	312
Nee	8.92%	92
Nog nooit mee gepraat	14.84%	153
TOTAL		1,031

DIRECTIE

Ongeveer evenveel jongeren geven een goede band aan met de directie van de school als met de leerlingenbegeleiders. Ongeveer 30 % van de jongeren geeft aan dat ze nog nooit met de directie gesproken hebben.

Ik heb een goede band met de directie van mijn school.

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	36.82%	380
Iets tussenin	23.06%	238
Nee	10.85%	112
Nog nooit mee gepraat	29.26%	302
TOTAL		1,032

BAND MET MEDELEERLINGEN

We zien dat jongeren de band met hun medeleerlingen positiever inschatten dan met eender welke categorie van volwassenen. Bijna 70 % vindt de band met hun medeleerlingen goed, slechts 3 % niet goed.

Dat impliceert ook wel dat 30 % van de jongeren vindt dat ze geen goede band hebben met de medeleerlingen op school.

Ik heb een goede band met mijn medeleerlingen hier op school.

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	69.85%	716
Iets tussenin	27.02%	277
Nee	3.12%	32
TOTAL		1,025

Online versus offline

We vroegen aan jongeren of ze vinden dat volwassenen op school anders moeten reageren op online dan op offline pestsituaties. Zij vonden van niet.

Interviewer: *Is dat een beetje hetzelfde als die pestsituatie op school zou zijn of een online situatie? Moeten die daar op dezelfde manier mee omgaan of is dat iets helemaal anders?*

Jongere: *Dat is hetzelfde.*

Interviewer: *Dus als we tips gaan maken voor de leerkrachten om om te gaan met pestsituaties, dan moeten we geen twee verschillende papieren offline en online maken? Da's hetzelfde, je moet er op dezelfde manier mee omgaan?*

Jongere: *Ja [overtuigd, n.v.d.r.].*

Preventie versus curatie

Sommige jongeren pleiten voor een preventieve aanpak, ook al is de insteek van dit onderzoek voornamelijk curatief.

”

Dingen samen doen, dan hebben ze een betere band en zo gaat de pester waarschijnlijk stoppen. Leuke activiteiten samen met de pester doen, dan gaat dat stoppen. Bijvoorbeeld samen naar de zwembad of zo, iets leuks.

”

Ik wou zeggen dat ... de scholen moeten er ook iets aan doen want we leren meer over ... allee wiskunde, natuurwetenschappen ... maar ik wil ook dat ze zo aparte lessen geven, dat ze de kinderen tonen dat er andere mensen zijn dan hun. We zijn niet allemaal hetzelfde, we moeten leren onszelf accepteren. Sommige kinderen weten dat niet dus als ze andere kinderen zien die anders is dan u, die worden daar bang van of soms jaloers. Ze moeten hun dat leren, jullie zijn niet de enigste mensen op de wereld.

Ingeschat succes en risico van curatieve acties tegen pesten

De meeste vragen in de vragenlijst gingen over het inschatten van verschillende acties die deelnemende scholen inzetten in een pestsituatie. We verdelen die acties in drie categorieën: volwassenen-, peer- en zelfacties.

Acties door volwassenen worden uitgevoerd door leerlingenbegeleiders, leerkrachten, secretariaatsmedewerkers, directie, ... Kortom door een of meerdere volwassenen in de school.

Peeracties zijn de acties die uitgevoerd worden door jongeren die indirect betrokken zijn bij de pestsituatie: klasgenoten, andere medeleerlingen, omstanders.

Zelfacties worden uitgevoerd door de jongere die gepest wordt.

Acties uitgevoerd door volwassenen (leerlingenbegeleiders, leerkrachten, secretariaatsmedewerkers of directie)

Op basis van de interviews met leerlingenbegeleiders werd een oplijsting gemaakt van acties die bij een pestprobleem door volwassenen uitgevoerd kunnen worden op school.

- Luisteren naar de gepeste
- Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is
- Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
- Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen
- De directie praat met de pester
- De leerlingenbegeleider praat met de pester
- De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school
- Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
- De pester een taak laten maken over pesten
- De pester laten nablijven
- De pester tijdelijk schorsen
- Zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is om de pestsituatie te stoppen
- De pester en gepeste samen aan een taak laten werken in de klas
- Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen
- Proberen te weten te komen waarom iemand pest
- De politie laten komen
- Aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is (bv. dat op Smartschool zetten, die persoon een badge laten dragen)
- Het gedrag van de pester in 't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract, ...)
- De pester een straf voor zichzelf laten bedenken
- De pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is
- Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste

- Het CLB praat met de pester
- Meteen reageren als iemand iets gemeens zegt in de klas of op de speelplaats
- De sociale media (Instagram, Snapchat, WhatsApp, ...) van de pester controleren
- Samen met de pester, de gepeste en hun vrienden praten over de pestsituatie
- Meer toezicht op de speelplaats en in de gangen

We vroegen in de vragenlijst aan de leerlingen hoe zij het potentiële succes inschatten van die acties. Ze moesten antwoorden via een vijfpuntenschaal met de volgende opties:

- Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt
- Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt
- Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt
- Dit maakt het pesten erger
- Ik weet het niet

Het overzicht van deze resultaten wordt hieronder getoond.

	Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt		Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt		Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt		Dit maakt het pesten erger		Ik weet het niet	
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %
Luisteren naar de gepeste	23	20,7%	33	29,7%	22	19,8%	12	10,8%	21	18,9%
Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is	8	7,1%	39	34,8%	48	42,9%	6	5,4%	11	9,8%
Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie	21	19,4%	54	50,0%	13	12,0%	5	4,6%	15	13,9%
Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen	13	11,7%	29	26,1%	34	30,6%	27	24,3%	8	7,2%
De directie praat met de pester	44	39,3%	45	40,2%	4	3,6%	11	9,8%	8	7,1%
De leerlingenbegeleider praat met de pester	37	33,3%	40	36,0%	8	7,2%	7	6,3%	19	17,1%

	Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt		Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt		Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt		Dit maakt het pesten erger		Ik weet het niet	
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %
De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school	63	55,8%	32	28,3%	5	4,4%	8	7,1%	5	4,4%
Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie	29	25,9%	40	35,7%	12	10,7%	22	19,6%	9	8,0%
De pester een taak laten maken over pesten	12	10,8%	20	18,0%	46	41,4%	21	18,9%	12	10,8%
De pester laten nablijven	9	8,2%	22	20,0%	44	40,0%	26	23,6%	9	8,2%
De pester tijdelijk schorsen	36	33,0%	28	25,7%	18	16,5%	14	12,8%	13	11,9%
Zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is om de pestsituatie te stoppen	14	12,4%	37	32,7%	35	31,0%	9	8,0%	18	15,9%
De pester en de gepeste samen aan een taak laten werken in de klas	7	6,3%	22	19,6%	27	24,1%	29	25,9%	27	24,1%
Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen	14	12,5%	49	43,8%	33	29,5%	2	1,8%	14	12,5%
Proberen te weten te komen waarom iemand pest	30	26,5%	42	37,2%	21	18,6%	3	2,7%	17	15,0%
De politie laten komen	50	45,0%	17	15,3%	9	8,1%	15	13,5%	20	18,0%
Aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is (bv. dat op Smartschool zetten, die persoon een badge laten dragen)	23	20,5%	22	19,6%	20	17,9%	29	25,9%	18	16,1%

	Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt		Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt		Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt		Dit maakt het pesten erger		Ik weet het niet	
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %
Het gedrag van de pester in 't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract,	43	37,7%	44	38,6%	11	9,6%	3	2,6%	13	11,4%
De pester een straf voor zichzelf laten bedenken	10	9,1%	9	8,2%	59	53,6%	8	7,3%	24	21,8%
De pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is	35	31,3%	46	41,1%	17	15,2%	3	2,7%	11	9,8%
Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste	26	23,0%	43	38,1%	20	17,7%	13	11,5%	11	9,7%
Het CLB praat met de pester	30	27,3%	37	33,6%	14	12,7%	7	6,4%	22	20,0%
Meteen reageren als iemand iets gemeens zegt in de klas of op de speelplaats	28	25,7%	30	27,5%	17	15,6%	10	9,2%	24	22,0%
De sociale media (Instagram, Snapchat, WhatsApp, ...) van de pester controleren	18	16,2%	23	20,7%	31	27,9%	19	17,1%	20	18,0%
Samen met de pester, de gepeste en hun vrienden praten over de pestsituatie	17	15,5%	38	34,5%	29	26,4%	5	4,5%	21	19,1%
Meer toezicht op de speelplaats en in de gangen	28	25,7%	31	28,4%	25	22,9%	5	4,6%	20	18,3%

Om zo concreet mogelijke aanbevelingen te kunnen doen, structureerden we de data van de volwassenen-acties in een spreidingsdiagram. We zijn namelijk op zoek naar acties die volgens jongeren het meest succesvol zijn en die tegelijk het pesten niet erger maken. We noemen dat verder: het vooruitzicht op succes en het risico. Met andere woorden: we zoeken acties met veel vooruitzicht op succes en een klein risico.

In het spreidingsdiagram op de volgende pagina kijken we enkel naar de kolommen 'Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt' (mate van succes) en 'Dit maakt het pesten erger' (risico). We haalden alle 'Ik weet het niet'-antwoorden uit de vergelijking.

De kleurencode in het schema geeft een duidelijk overzicht van hoe jongeren naar de acties kijken.

Groen: acties met veel vooruitzicht op succes en een klein risico. Die zijn sowieso aan te raden.

Rood: acties met een groot risico. Die worden eerder afgeraden.

Geel: acties met een klein tot gemiddeld risico en met een gemiddeld vooruitzicht op succes. Die acties kunnen ingezet worden, maar er zijn wel enige kanttekeningen bij te maken.

Blauw: acties met een klein risico en ook weinig vooruitzicht op succes.

In de focusgroepsgesprekken onderzochten we welke factoren het succes of het risico van de bevraagde acties bepalen. Hieronder volgt een verslag van de visie die de leerlingen gaven tijdens de focusgroepsgesprekken.

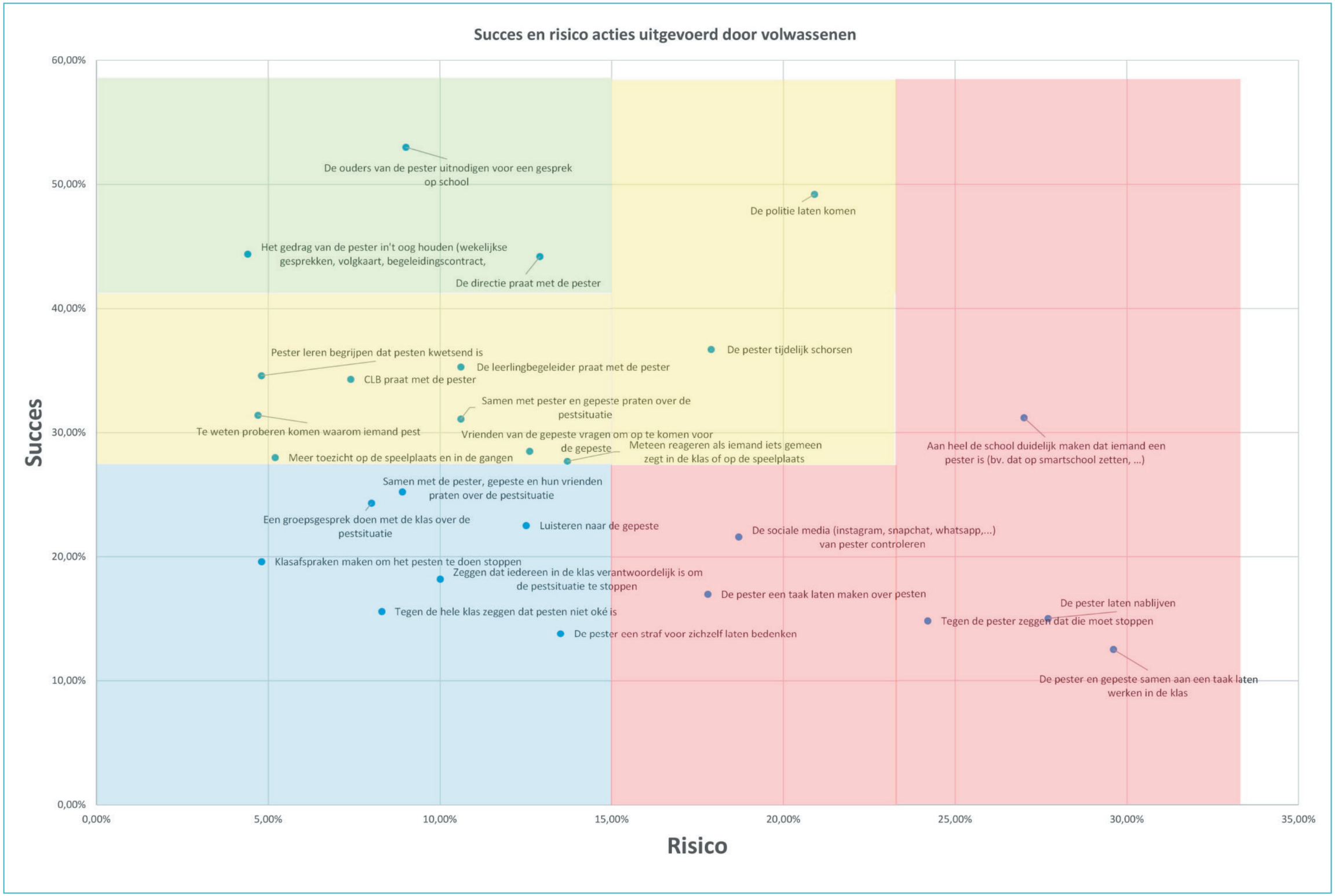
Succes en risico acties uitgevoerd door volwassenen
Succes
Risico
60,00%
50,00%
40,00%
30,00%
20,00%
10,00%
0,00%
0,00%
5,00%
10,00%
15,00%
20,00%
25,00%
30,00%
35,00%
De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school
De politie laten komen
Het gedrag van de pester in't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract,
De directie praat met de pester
Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is
De pester tijdelijk schorsen
De leerlingbegeleider praat met de pester
CLB praat met de pester
Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
Te weten proberen komen waarom iemand pest
Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste
Meteen reageren als iemand iets gemeen zegt in de klas of op de speelplaats
Aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is (bv. dat op smartschool zetten, ...)
Meer toezicht op de speelplaats en in de gangen
Samen met de pester, gepeste en hun vrienden praten over de pestsituatie
Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
Luisteren naar de gepeste
De sociale media (instagram, snapchat, whatsapp,...) van pester controleren
Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen
Zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is om de pestsituatie te stoppen
De pester een taak laten maken over pesten
De pester laten nablijven
Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is
Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen
De pester een straf voor zichzelf laten bedenken
De pester en gepeste samen aan een taak laten werken in de klas

GROENE ACTIES (VEEL VOORUITZICHT OP SUCCES, KLEIN RISICO)

DE OUDERS VAN DE PESTER UITNODIGEN VOOR EEN GESPREK OP SCHOOL

Een gesprek tussen de ouders van de pester, de pester en de directie. Dat schatten jongeren via de vragenlijst als positief en weinig risicovol in.

Hoe komt dat volgens de jongeren in de focusgroepsgesprekken? Doordat ouders dan een rol kunnen opnemen om het pesten te doen stoppen. En doordat de pesters dan bang worden. Als je ouders erbij gehaald worden, is het namelijk 'gevaarlijker' volgens sommige jongeren. Ouders worden écht boos en er kunnen consequenties volgen.

”

Praten met het kind over het pestgedrag en misschien zien of er verandering kan komen. [...] De ouders moeten wel weten dat het kind niet goed bezig is, zodat die kunnen misschien verandering in kunnen brengen.

”

Directie, of in ieder geval de leerkracht, dan kan de ouders met de leerkracht zo praten over de straf die hij krijgt op school en zo.

”

Als je kindje iemand pest op school, dan moeten die leerkrachten zeggen dat je je kindje moet leren dat pesten niet leuk is.

Jongere 1: *Als da blijft doorgaan, kan die [directie, n.v.d.r.] uw ouders op school uitnodigen voor een gesprek.*

Jongere 2: *Da's gevaarlijk.*

Interviewer: *Waarom is dat gevaarlijk?*

Jongere 2: *Uw ouders gaan echt boos worden op jou, dan hebt ge weer geen gsm, dan wordt dat afgepakt ...*

Jongere 1: *Da's ook goed, dan ziet gij zelf ook in dat als gij dat nog eens doet dan ...*

Interviewer: *Is de ouders op school vragen, is da nog een grotere straf dan gewoon naar de directie gaan?*

Jongere 2: *Ja, tuurlijk.*

Sommige jongeren vinden dat de ouders van de pester in elke pestsituatie gebeld moeten worden door de leerlingenbegeleider of directie. Anderen vinden dat dat enkel moet gebeuren in ernstige pestsituaties.

Interviewer: *Zou je meer schrik hebben mochten uw ouders iets doen dan eender welke leerkracht of leerlingenbegeleider?*

Jongere: *Ja, die leerlingen, die luisteren meer naar hun ouders dan naar de leerlingenbegeleider.*

Interviewer: *Ja. Vinden jullie dat in elke pestsituatie de ouders altijd gebeld moeten worden door de leerlingenbegeleider?*

Jongere: *Ja.*

”

Ik zou gewoon de ouders pas roepen als dat nog een paar keer gebeurt ... Want anders maakt ge dat veel te groot dan dat het eigenlijk is.

Wat moeten die ouders dan doen, volgens de jongeren? Als ouders van pesters ingelicht worden over de pestsituatie hopen jongeren dat die iets zullen doen. Een straf geven of hun sociale media controleren zijn daar voorbeelden van.

”

Ze zouden natuurlijk moeten ingrijpen, maar sommigen zullen dat niet doen.

”

De ouders kunnen dan straffen en zo, ze gaan bijvoorbeeld huisarrest geven.

”

Dat hangt er ook van af hoe dat de ouders zijn. Of dat dat een verwend kind is of een goeie opgevoede kind. [...] En hoe dat die opvoeden.

”

Ouders die zeggen dan ja gewoon “Niet meer doen” en als het dan nog eens gebeurt, dan zeggen ze daar niks van, maar sommige ouders letten daar echt goed op en die geven bijvoorbeeld huisarrest of straftaken die ge moet maken.

”

Mevrouw, ik denk dat de leerkrachten het alleen niet aankunnen. Ik denk dat de ouders ook meer kunnen, allee jouw kindje beter manieren geven, en leren ... Hun laten weten dat pesten niet goed is.

De ouders van de pester zouden ook kunnen gaan praten met de pester en leerkracht erbij.

”

Niet de ouders van de gepeste maar de pester moeten dan praten of zo maar niet aanpakken hé, maar niet zo van "Eeey" zo roepen of zo, nee echt zo rustig en dan praten zo van "Ik vind dat niet normaal dat je dat doet" en "Waarom doe je dat?", "Waarom heb je dat gedaan?"

HET GEDRAG VAN DE PESTER IN 'T OOG HOUDEN (WEKELIJKSE GESPREKKEN, VOLGKAART, BEGELEIDINGSCONTRACT)

Een volgkaart voor de pester, dat is ook een groene actie volgens de leerlingen die de vragenlijst invulden. Jongeren uit de focusgroepsgesprekken geven echter nog mee dat het succes wel kan afhangen van de ingesteldheid van de pester.

”

Dat hangt ervan af wie dat is. Want sommige mensen die pesten, krijgen zo'n volgkaart en dan gaan ze dat niet meer doen maar sommige blijven daarmee doorgaan. Maar soms helpt het.

”

Dan gaat de pester nog bozer worden, want dan gaat die zeggen bijvoorbeeld "Door jou heb ik een volgkaart" of zo.

Jongeren hebben het ook over een volgkaart in combinatie met wekelijkse gesprekken. Eén jongere spreekt uit ervaring en zegt dat die dat wel goed vond. Een andere zou die gesprekken vervelend vinden, maar misschien wel helpend.

”

Ik had ook een volgkaart en mevrouw, zo na een hele week kwam die [de klastitularis, n.v.d.r.] praten en ja, dat was wel goed.

Interviewer: *Wat als die elke week een gesprek moet hebben?*
Jongere: *Ik weet niet, maar die gaat dat echt irritant beginnen te vinden.*

DE DIRECTIE PRAAT MET DE PESTER

Van alle volwassenen op school wordt een gesprek met de directie het meest succesvol ingeschat. Zo'n gesprek heeft volgens jongeren uit de focusgroepen de grootste impact. Je trekt je dat meer aan. De directie kan de ouders van de pester erbij halen en de pester schorsen.

”

Als den directeur jou aanspreekt, dan trekt ge u dat meer aan dan als een leerkracht je aanspreekt [...] Omdat die meer te zeggen heeft.

”

Da's echt een kick omdat die de directrice is, maar daarna gaat ge u meer op uw gemak voelen omdat die op een rustige manier met jou praat en zo.

Jongeren zeggen dat je de directie niet bij elke pestsituatie moet betrekken, enkel als het 'supererg' pestgedrag is.

”

Bij mij ook wel de directeur. Als het supererg is, dat is ook bij cyberpesten bij mij gebeurd. Dan is dat bij de directeur geweest.

”

Als het echt te erg is, de gedragingen of zo. [...] Chantage [fluisterend, n.v.d.r.].

RODE ACTIES (WEINIG VOORUITZICHT OP SUCCES, GEMIDDELD TOT GROOT RISICO)

DE SOCIALE MEDIA (INSTAGRAM, SNAPCHAT, WHATSAPP, ...) VAN DE PESTER CONTROLEREN

Volwassenen de socialemedia-activiteiten van een pester laten controleren, is een risicovolle actie volgens de jongeren die de vragenlijst invulden. Sommige jongeren vertelden in de focusgroepsgesprekken dat ze het niet leuk zouden vinden als een volwassene op school hun sociale media zou checken. Dat heeft dan vooral te maken met privacyredenen. Andere jongeren vertellen dat ze er echt boos van zouden worden als hun sociale media gecontroleerd zouden worden, wat nadien de pestsituatie kan verergeren.

”

Eigenlijk zo, de chats tussen mij en iemand anders zou ik niet willen laten zien, dat iemand dat ziet of zo. Behalve als dat echt noodzakelijk is, dan wel. Maar ik wil niet dat leerkrachten mijn account zien of zo.

”

In elk geval, ik denk dat ... stel je voor: iemand pest jou, dan gaat gij de social media checken, bozer worden, ik denk dat dat gewoon gaat gebeuren dat die erger gaat pesten, dat dat niet gaat stoppen.

”

Ik denk dat je dan misschien wel straf gaat krijgen, maar dat je dan misschien ook wel nog bozer gaat worden of zo. En dan gaat die misschien wel verder doen met u [meer pesten, n.v.d.r.].

DE PESTER LATEN NABLIJVEN

Nablijven is volgens de resultaten van de vragenlijst een actie die weinig succes heeft. Volgens sommige jongeren in de focusgroepsgesprekken is dat namelijk gewoon wachten tot je naar huis kan. Jongeren vertellen dat nablijven een succesvollere actie zou zijn tegen pesten als er tijdens het nablijven iemand met jou zou praten over de pestsituatie.

Jongere 1: *Nablijven gaat niets doen.*

Jongere 2: *Ja, nablijven gaat niets doen.*

Interviewer: *Nee? Waarom gaat nablijven niets doen?*

Jongere 1: *Omdat je gewoon, allee ja, daar is niet iemand die met jou praat of zo, dat is gewoon één uur blijven wachten en dan naar huis.*

Jongere 2: *Dat zou beter zijn als er zo iemand dan met jou praat tussen die tijd, zo van "Waarom doe je dat? Je hoeft dat niet te doen" en zo.*

”

Ze doen eigenlijk bijna niets aan pesten, allee ja. Dan ga je dat zeggen, hij krijgt misschien zo nablijven of zo maar daarna gaat die dat weer doen en dat blijft zo gaan.

”

Op de duur gaat die dat niet meer erg vinden hé, strafstudie.

”

De meeste leerkrachten zeggen van: "Ja, je gaat nablijven morgen." Dat is niet streng genoeg. [...] Gewoon serieus praten, dat kan misschien wel helpen.

”

Er is nooit een reden om te pesten, je kunt beter niet pesten maar strafstudie gaat niet altijd helpen want op den duur ... Er zijn kinderen op onze school die zes keer strafstudie hebben gehad en op den duur boeit hun dat niet meer en dan denken die van "Ah, we zitten meer daar dan ergens anders dus het is niet echt erg dat we daar zitten". Dus misschien de straf in de strafstudie misschien iets harder aanpakken. Als dat hun eerste keer is dan zo nog schrijven, de tweede keer misschien ook maar als dat op den duur de vierde, vijfde, zesde is toch iets meer onderhandelen in de strafstudie of zo, denk ik.

Al kan strafstudie volgens enkele jongeren wel soms helpen als de pester het nablijven echt niet leuk vindt en dat in de toekomst wil vermijden.

”

Omdat, dat helpt niet per se maar soms helpt dat want de pester wilt bijvoorbeeld de tweede keer geen strafstudie hebben.

DE PESTER EEN TAAK LATEN MAKEN OVER PESTEN

De pester een taak laten maken over het pestgedrag wordt volgens de resultaten van de vragenlijst als eerder risicovol en weinig succesvol ingeschat.

Jongeren zeiden in de focusgroepsgesprekken daarover dat alleen maar een taak maken niet helpt. Het zou succesvoller zijn als de taak maken gekoppeld was aan een gesprek met een volwassene over de pestsituatie.

Jongere: *Die geven ons die blad zo waar we dan op moeten schrijven maar op den duur doen ze daar niks mee, dan gooien ze dat gewoon weg.*

Interviewer: *Het blad waar ge uw verhaal op moest schrijven?*

Jongere: *Ja, ook al hebt ge zo'n heel verhaal geschreven, ze kijken er nog niet eens naar.*

Interviewer: *En zou het volgens jou wel helpen als ze wel iets doen met dat blad?*

Jongere: *Ja, bijvoorbeeld ze gaan dat zo lezen en zo en dan gaan ze zeggen, euh, dan gaan ze daarover praten en zo.*

Sommige jongeren zien via die actie wel een manier om te werken aan de empathie van de pester. Bijvoorbeeld als je een verontschuldigende brief moet schrijven naar de gepeste of filmpjes moet kijken over de impact van pesten.

Jongere: *Iets laten schrijven of iets met die gepeste laten doen, een groepswerk laten maken.*

Interviewer: *Wat zou dan best een straf zijn om die te laten schrijven?*

Jongere: *Een tekst naar die persoon om zo excuses aan te bieden aan de gepeste. Zoiets of zo.*

”

Ik denk ook filmpjes laten zien van hoe andere kinderen worden gepest en dat ze naar hunzelf moeten kijken.

TEGEN DE PESTER ZEGGEN DAT DIE MOET STOPPEN

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

AAN HEEL DE SCHOOL DUIDELIJK MAKEN DAT IEMAND EEN PESTER IS (BV. DAT OP SMARTSCHOOL ZETTEN, ...)

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

DE PESTER EN DE GEPESTE SAMEN AAN EEN TAAK LATEN WERKEN IN DE KLAS

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

GELE ACTIES (GEMIDDELD VOORUITZICHT OP SUCCES, KLEIN TOT GEMIDDELD RISICO)

DE POLITIE LATEN KOMEN

De politie erbij halen, dat kan soms succesvol zijn volgens de jongeren die de vragenlijst invulden. Jongeren in de focusgroepsgesprekken duidden dat dat enkel ingezet moet worden als het over heel ernstige pestsituaties gaat, waar geweld aan te pas komt. De politie erbij halen kan ook wel risico's met zich meebrengen: het kan er juist voor zorgen dat de situatie nog meer uit de hand loopt.

”

Echt als er zo, als er mensen zo met ding komen, geweld, bijvoorbeeld, ik weet niet ... een stok. Dan moet je echt zo dan politie bellen. Dan moet je wel wegrennen. [...] Maar stel u voor, jullie schelden gewoon elkaar uit en zo. Dan politie, hoeft dan niet. Dan moet je gewoon de volgende dag naar mevrouw gaan en zeggen van ja, "Dit meisje of dit jongen ... die doet heel tijd lastig, kunt u iets zeggen?" Of is er een gevolg of zo.

Jongere 1: *Want als je de politie erbij haalt, dan zie je dat de pesters echt te ver zijn gegaan.*

Jongere 2: *Erger worden, dat wordt gewoon erger ...*

”

Nee maar, mevrouw, kijk. Voorbeeld, ik heb ruzie met haar en ik neem politie mee, dan gaat zij de volgende dag haar vader meenemen, dan ga ik de volgende dag mijn nonkels meenemen en dat gaat heel de tijd groter en groter worden en dat gaat de pest zo. Dan gaan we nog meer haat krijgen. Dat bedoel ik.

DE PESTER TIJDELIJK SCHORSEN

Ook schorsen is een gele actie. Jongeren vinden dat dat soms kan werken, maar dat dat pas ingezet moet worden in zeer serieuze pestsituaties.

Jongere: *Schorsen, gewoon schorsen. Da's beter.*

Interviewer: *Schorsen? Ja ... Wanneer vinden jullie dat een pester geschorst moet worden?*

Jongere: *Als het uitgaat tot geweld.*

DE LEERLINGENBEGELEIDER PRAAT MET DE PESTER

Een gesprek met de leerlingenbegeleider en de pester is niet altijd succesvol volgens de resultaten van de vragenlijst. Jongeren geven in de focusgroepsgesprekken aan dat ze hopen dat de volwassene benadrukt wat de gevolgen zijn als het pestgedrag blijft aanhouden. De pester op die manier tot inzicht brengen en ook 'bang maken' helpt volgens jongeren om het pestgedrag wel te kunnen stoppen.

Interviewer: *Wat is er in zo'n gesprek dan nodig om de pester te laten beseffen "Nu moet ik ermee stoppen"?*

Jongere: *De pester bang maken.*

”

[Over wat er in zo'n gesprek met de pester gezegd moet worden, n.v.d.r.] De gevolgen als de pester verder doet. Wat de gevolgen daarvan kunnen zijn.

Het risico van vrijblijvendheid is een terugkomend thema. Dat maakt dat deze actie niet altijd als succesvol ingeschat wordt. Praten met de pester is geen straf, aldus enkele jongeren. Dat zal niet genoeg helpen. Of de pester praat de leerlingenbegeleider naar de mond in het gesprek en gaat nadien gewoon verder pesten, al dan niet meer verborgen (bv. buiten de school). Als die gesprekken vaak genoeg én verplicht zijn, is het wel een ander verhaal.

”

Die gaan zeggen van "Wie bent gij om te zeggen wat ik moet doen, gij bent toch niet mijn moeder?" of zo. Dus als ge dat dan zegt van "Stopt daarmee", dan zegt die "Oké, ik zal daarmee stoppen" maar achter de rug doet die gewoon verder.

”

Het gaat niet werken omdat, dat dat soms niet gaat helpen, omdat de leerling dan misschien zegt "Ja oké, het is goed" maar dat hij dan straks misschien nog eens gaat doen of zo. [...] Dat hij dat nog eens gaat doen. [...] Buiten de school.

”

Dat gaat niet helpen, omdat de pester móét gestraft worden. Praten tegen mij, en zeg stop, ja ik doe verder. Stop, ja, wat ga je dan doen. [...] Als je klaar bent met je gesprek, dan gaat die dat niet meer boeien, want alles gaat er hier in en komt er daarna weer uit.

”

[Over elke week een gesprek moeten hebben, n.v.d.r.] Ik weet niet, maar die gaat dat echt irritant beginnen te vinden. [...] Dan gaat die toch echt boos worden op de gepeste, omdat die weet dat dat door jou is.

Het vertrouwen in de competenties van de leerlingenbegeleider is een belangrijke factor in het ingeschatte succes van deze actie om pestgedrag te doen stoppen.

”

[Over de leerlingenbegeleider, n.v.d.r.] Die weet echt wel wat ze moet doen om de pester te laten stoppen enzovoort. [...] Ik heb heel veel vertrouwen in haar. Ja, dat heeft eigenlijk te maken met vertrouwen in haar.

Neptranen, dat is iets heel gekends bij jongeren. Onder de competenties van leerkrachten en leerlingenbegeleiders moet ook 'neptranen herkennen' vallen, willen ze het vertrouwen krijgen dat een gesprek met de pester goedkomt.

”

Ik ken een vriendin van mij en ze zit op een andere school, maar ze werd dus ook gepest en ze zei dat ook tegen de leerkrachten omdat ze verwachtte dat dat ging helpen en de pester deed dan alsof dat dat hem dat speet en zo neptranen en zo. Dat dat hem speet en dat meisje dat gepest werd, zij dacht dat dat ook echt was en buiten school kwam de pester naar haar en deed eerst zo lief tegen haar om hallo te zeggen en dan trok hij haar met haar haren omlaag en bedreigde haar om dat niet te zeggen, maar uiteindelijk heeft ze dat wel gezegd. En is ze van school veranderd.

”

Soms laten pesters ook zo neptranen om te laten zien dat die emoties hebben, terwijl na school bijvoorbeeld doen die dan iets [pestgedrag, n.v.d.r.].

Jongere: *Ik gebruik die neptranen wel vaak als ik een gesprek heb met iemand want dan denkt de leerkracht ook dat je ermee inzit.*

Interviewer: *En hoe makkelijk werkt dat? Hoe makkelijk geloven leerkrachten je daarin?*

Jongere: *Heel makkelijk.*

Jongeren vinden het daarom belangrijk dat de leerlingenbegeleider luistert naar het verhaal van de pester en niet te snel conclusies trekt.

”

Ik vind dat die persoon, de leerlingenbegeleiding, geen vooroordelen mag trekken. Of, als die de pester kent, dat die geschiedenis moet weglaten en zo kijken van, wat is NU het probleem. Dat ze niet ineens straf moet geven. Dat ze eerst misschien met de pester en diegene die wordt gepest praten over wat er dan is gebeurd en door wat dat is gekomen.

”

Met die leerling praten en als die dat nog steeds doen dan straffen of de ouders bellen. [...] Dan moet die zeggen "Ja, waarom heb je dat gedaan? Wat heeft hij misdaan?" of zo, en "Hebt ge dat al vaker gedaan?" of zo.

DE PESTER LEREN BEGRIJPEN DAT PESTEN KWETSEND IS

Aan de slag gaan met het empathisch vermogen van de pester is volgens de resultaten van de vragenlijst ook 'slechts' een gele actie met matig succes. Volgens jongeren uit de focusgroepsgesprekken wordt het succes van die actie bepaald door de ingesteldheid en het karakter van de pester. De pester moet echt doorhebben wat het pestgedrag aanricht. Dan zou een pester misschien wel geneigd zijn om ermee te stoppen, maar soms evengoed niet.

”

Volgens mij hangt da van persoon tot persoon af, als die pester dan nog wel doorheeft dat da nie leuk is en die denkt dan zelf oké ik stop. Maar ge kunt ook pesters hebben die da denken "ah ik vind da tof om die da aan te doen". En dan doen die gewoon verder. Dus da hangt af van persoon tot persoon.

”

Nee, mevrouw, want die pester, dat boeit niet, dat kan hem niet schelen, die gaat gewoon verder doen.

”

Sommigen, dat maakt hen niet uit, inderdaad niet veel uit wat volwassenen zeggen en die stoppen pas wanneer er echt consequenties volgen. Want anders maakt dat niet uit als die gewoon preek krijgen van ne leerkracht, dat maakt hen meestal niet uit. Dat moet echt met consequenties ...

Hoe een volwassene dat het beste doet, is in de eerste plaats door wat streng te zijn maar pesters vooral ook goed te laten nadenken over hun gedrag. Dat kan door een soort preek te geven, door vragen te stellen of in gesprek te gaan met de pester.

”

Die moet wel een beetje streng zijn, die moet je ook wat beetje laten beseffen van “Dat is niet oké wat jij aan het doen bent” of zo, van “Gij weet niet wat ge aan het doen bent, gij weet niet wat ge aanricht” en zo.

”

Ik denk niet eerlijk gezegd dat dat gaat werken, maar gewoon, dat zou kunnen, ja, geen straffen maar heel hard gaan spreken van: “Vind je dat normaal of zo, weet jij hoe zij zich gaan voelen, weet je hoe dat eigenlijk wel is? Ze kunnen jou ook gemakkelijk terug pesten met een groep vrienden en dan weet jij ook hoe zij hun voelden en zo.”

”

Gewoon dat die ook streng is en dat dan die pester laat beseffen wat die doet.

”

Ja dat die met die pesters zal ik maar zeggen, praten, dat die laten weten dat da ook nie leuk is voor degene die gepest wordt.

”

“Stel je voor als jij die jongen was en iemand jou zo pest. Hoe zou je je dan voelen?” Laten weten dat dat triestig is, en ja, met zijn emoties spelen.

”

Sommige kinderen die pesten hebben wel gevoelens en als die leerlingenbegeleider goed praat met die mens zal dat wel toekomen. En ook niet, omdat, ik ken al iemand die wordt gepest maar toch, die leerlingenbegeleider heeft dat gedaan maar dat helpt niks, die blijven dat doen.

Een andere manier om de pester tot het besef te brengen dat het pestgedrag ernstig is en grote gevolgen kan hebben, is door films te tonen of de pester letterlijk in de plaats te stellen van de gepeste door een soort inleefoefening. Daar zien de jongeren ook een rol in weggelegd voor zichzelf, en niet enkel voor volwassenen op hun school.

”

Er zijn zo speciale films zoals 'Spijt'. Kent u dat, die film? Dat moet je die aan de pester laat zien, kijk. Het gevolg is gewoon zelfmoord plegen, stop en dit en dat. Dan gaat die toch ook voelen.

”

Ik zou gewoon zo een test doen dat je dan, dat de pester dan zo in een week of een dag door andere kinderen ... Zo maar ... Ze gaan dat wel regelen dat die zo dan wel ook zo gepest wordt dat die dat voelt wat pesten is, en dat die dan stopt. Zo een paar kinderen regelen van, maar niet zo extreem. Echt zo van pesten zo, dat niet, maar dat niemand met hem speelt en een dag later gaan die dan zeggen "Is dat leuk, pesten? Dat doet jij dus tegen andere mensen." En dan gaat die misschien zeggen van "Ja, jullie hebben gelijk, ik ga stoppen." En dan gaan die terug vrienden worden of zoiets.

”

Dat volwassenen dat regelen en dat wij dat toepassen, zeg maar. Van niet meer met de pester praten, niet meer met hem spelen, niet meer met hem delen zo een dag. Voorbeeld. En na die dag. Als hij dan terug flink wordt. Dat die terugkomt.

Als de gevolgen van het pestgedrag heel ernstig zijn (zelfverwonding, zelfdoding), dan gaan pesters volgens de jongeren pas echt inzien wat ze gedaan hebben. Al is dat ook niet bij alle pesters het geval.

”

Sommige kinderen die snijden zo [...] die denken aan zelfmoord en dit en dat en dan kun je die laten zien van wat die allemaal doen en zo en dan gaan die denken: "Wat heb ik gedaan?"

”

Bijvoorbeeld mevrouw ... laat zien dat een pester heeft veroorzaakt dat een ander kind zich snijdt en dat boeit die pester niet dat hij de oorzaak is om de wonde te verklaren of zo.

”

Mevrouw, ik denk zo, als een mens ziet wat die doet bij een ander mens en je ziet dat die persoon zichzelf kwetst en die zal zichzelf vermoorden, dan zal je eraan denken, je zal doen alsof je dat niet

boeit maar na een tijd ga je eraan denken, dan denk je zo: "Waar ben ik mee bezig, waarom doe ik dat zo?" Als ik dat was, dan zou ik niet goed voelen.

”

Ik zit veel op internet en heel veel kinderen zien zelfmoord en pesten in het algemeen als een grote grap.

SAMEN MET PESTER EN GEPESTE PRATEN OVER DE PESTSITUATIE

Als het gaat over praten met de pester en de gepeste gaan de meeste jongeren er in eerste instantie van uit dat het gaat om aparte gesprekken. Die zijn zeker nodig, om het verhaal van beide kanten duidelijk te krijgen. In zo'n gesprek kom je veel te weten. Enkelingen zeggen dat het gesprek samen kan plaatsvinden, omdat de pester en de gepeste dan elkaars verhaal horen.

”

Praten met alle twee. Die leraar moet met pester en diegene die wordt gepest praten. [...] Om de twee kanten te horen.

”

Als ge maar een verhaal hoort van de gepeste, dat kan ook anders zijn hé, dat die dat misschien een beetje erger maakt dan het eigenlijk is.

”

Eerst apart en daarna zo twee verhalen vergelijken, daarna moeten ze zeggen "Ja, jullie hoeven geen ruzie te maken".

”

Het kan ook zijn dat als je individueel met de pester en diegene die gepest wordt, praat dat ge te weten komt dat de pester zelf ook problemen heeft, thuis of zo. Of dat die bang is om zelf gepest te worden en dat de leerkrachten dat dan beter weten.

”

Beter apart want, ik vind dat beter apart want dan kan die leerlingenbegeleider meer praten met die pester. Dan als die kindje erbij is, dan gaat die wel droevig worden als die pester nog stoer doet en zo.

Dat gesprek moet liefst zo snel mogelijk plaatsvinden. En herhaaldelijk.

”

Ik denk gewoon dat de beste oplossing is: heel veel praten met die persoon en de pester.

Samen met de pester en de gepeste praten over de pestsituatie is volgens de resultaten van de vragenlijst echter 'maar' een gele actie. We hoorden in de gesprekken met jongeren voornamelijk ook bezorgdheden over het risico dat die actie met zich meebrengt. Een gevaar van de pester en de gepeste meteen samen te zetten, is dat er valse beschuldigingen naar boven komen. Of dat de pester boos wordt op de gepeste.

”

Als ge die samen zet, kan de ene iets beweren en kan de andere boos worden en komt ge nooit, meestal nooit tot zo een deftig gesprek over wat er nu eigenlijk is gebeurd.

”

Als er dan iets over jou, allee, over de pester gaat zeggen dan kan die boos worden en vechten of zo.

De gepeste zal soms niks durven zeggen, uit schrik dat de pester nadien misschien feller gaat pesten.

”

Ik wou eigenlijk zeggen, als gij naast de gepeste zit, als de pester naast de gepeste zit, gaat de gepeste niets zeggen omdat die ook weet wat de gevolgen zijn als die iets gaat zeggen. [...] Bedreiging of dat de pester de gepeste gaat slaan of zo.

Een ander risico is dat de pester gewoon zal doen alsof die het goedmaakt, maar nadien toch opnieuw gaat pesten.

”

Ik denk dat dat niet helpt want die leerling die gepest wordt, nee die pester, die gaat two-face hebben. Die kan gewoon ja, daar efkes lief doen en zogezegd alles oplossen dit dat. Maar die doet dat expres omdat die leerkracht, ja da moet van de leerkracht. Die zou misschien beter luisteren. Daarna als die weg zijn, dan heeft die weer andere gezicht en dan gaat die weer pesten en dit dat en zo.

Daarom is het volgens enkele jongeren beter om eerst onderling (pester en gepeste) in gesprek te gaan, zonder een volwassene erbij.

”

Omdat, die is er nooit altijd bij geweest en ja, dat zijn de gevoelens van een persoon en ik denk niet dat [volwassene op school, n.v.d.r.] daar direct in kan meegaan.

”

Ja, samen uitpraten. Eerst zonder leerkracht en als dat niet lukt met leerkracht.

Toch zijn er enkele jongeren die aangeven dat een gesprek wel succesvol kan zijn als de pestsituatie nog niet geëscaleerd is.

”

Als dat nog klein is, dan kunt ge dat gewoon uitpraten en dan moet ge niet direct grote middelen gebruiken.

TE WETEN KOMEN WAAROM IEMAND PEST

Hoewel jongeren die de vragenlijst invulden de actie maar als matig succesvol inschatten, kan het volgens jongeren in de focusgroepsgesprekken soms toch nuttig zijn. Als je iets kan doen aan de reden waarom iemand pest, dan stopt het pesten ook.

”

Het kan wel zijn dat degene die pest problemen thuis heeft en dat als dat dan opgelost wordt die niet meer gaat pesten op school. Dus ik denk dat dat wel een goeie optie is.

Op de hoogte zijn van de reden van het pestgedrag kan ervoor zorgen dat de gepeste meer begrip kan opbrengen voor het pestgedrag. Dat stopt het pesten niet, maar het geeft de gepeste wel een verklaring waarom hij/zij/die misschien wel gepest wordt.

”

Mijn ouders hebben me ook vaak geholpen. Die hebben zo gezegd van "Misschien heeft die het supererg bij zijn thuis". En ik dacht van misschien dat dat ook een reden zou zijn van misschien ...

MEER TOEZICHT OP DE SPEELPLAATS EN IN DE GANGEN

Meer toezicht op de speelplaats is ook een gele actie. Volgens de jongeren in de focusgroepsgesprekken kan ze wel succesvol zijn als leerkrachten (of andere volwassenen) goed hun ogen en oren openhouden voor signalen van pestsituaties.

”

Die [leerkrachten, n.v.d.r.] kunnen ook mee letten op de pester. Ja, buiten of zo tijdens de speeltijd en zo meer op hem letten of haar.

”

Zo, dat er niemand gepest wordt of zo en als er iemand gepest wordt, dan moeten ze daar streng op zijn en zeggen van "Dat mag niet" en "Er kunnen gevolgen zijn: nablijven, schorsing en zo".

METEEN REAGEREN ALS IEMAND IETS GEMEENS ZEGT IN DE KLAS OF OP DE SPEELPLAATS

Als iemand iets gemeens zegt, kan het volgens de jongeren die de vragenlijst invulden soms helpen om als volwassene meteen te reageren. Daarbij is volgens jongeren in de focusgroepsgesprekken de snelheid van reageren belangrijk om het pestgedrag niet te laten escaleren.

Jongere: *Hoe sneller ge ingrijpt, hoe minder ver dat dat kan komen. Als ge pas later ingrijpt is da meestal wel erger.*

Jongere: *Er wordt veel te laat ingegrepen. [...] Vanaf de eerste keer al dat iemand komt zeggen tegen u "Ik word gepest" al ingrijpen. En niet na meerdere keren, dat dat echt uitloopt tot geweld.*

Jongere 1: *Niet lang wachten, zo niet bijvoorbeeld ik kom huilend naar jou en ik zeg van "Ik word gepest en ik vind dat niet leuk", of het is nog niet pesten, misschien is het al plagen en vind ik het ook nog niet leuk maar soms vind ik dat nog oké, dan gewoon echt al direct onderhandelen, het kan altijd tien keer erger worden.*

Interviewer: *Wat bedoel je met onderhandelen? Wat moet die volwassene dan doen?*

Jongere 1: *Ja, praten of zo die dingen die we al hebben verteld.*

Jongere 2: *Zo direct ondernemen.*

Reageren kan voor jongeren betekenen: in gesprek gaan met de pester, zeggen dat zulk gedrag niet gepast is of meteen straf geven.

”

Zeggen "Ja, wat is er aan de hand? Waarom scheldt ge hem uit? Wat is er gebeurd?" en zo.

Interviewer: *En wat kan een leerkracht dan volgens u doen of zeggen om in te grijpen?*

Jongere: *Gewoon zeggen dat dat niet gepast is.*

Jongere 2: *Gewoon een straf.*

Meteen reageren kan er volgens jongeren voor zorgen dat pesters schrikken van de reactie en daarom stoppen met hun gedrag.

”

Soms gaan die misschien schrikken van die reactie van die leraar.

Reageren kan volgens jongeren ook betekenen: een groep jongeren uit elkaar halen die rond een pest-situatie verzamelt.

”

Dat die iets zegt tegen de pester, dat die moet stoppen en ons niet moet volgen of zo. Dat die moet stoppen.

Jongere: *Bij ons op school, stel dat er iemand gepest wordt en dat dan uitlokt en een hele gevecht wordt, dan gaat heel onze school "Hé hé hé" op die gepeste en pester. [...] Dat er zo ene aan begint en dan blijft er meer en meer en meer komen en na een tijd wordt dat een grote groep. [...] Door te zorgen dat, als er zoiets gebeurt, dat ze [volwassenen die toezicht houden op de speelplaats, n.v.d.r.] die groep uiteen halen. Dat ze ervoor zorgen dat er geen zo'n cirkel wordt gevormd. Allee zo, onder het afdak, als het aan het regenen is, dat zoiets sneller gebeurt en dan wordt dat zo een cirkel en een ophoping en dan moeten ze zorgen dat die ophoping er niet komt.*

Interviewer: *Wie moet daarvoor zorgen?*

Jongere: *Een leerkracht die op de speelplaats staat. Als ze zien dat er een ophoping komt met twee kinderen of twee mensen hier, dan moet ge zorgen dat die ophoping weggaat.*

Interviewer: *Dat die gewoon die wegsturen en dan is er al minder kans ...*

Jongere: *Ja, dan is die groepsdruk weg, dan gaan ze al minder snel gaan vechten of gaan roepen of zoiets gaan doen.*

Jongeren die de vragenlijst invulden, schatten deze actie niet geheel succesvol in. In de gesprekken gaven jongeren hierover aan dat er al dan niet gereageerd wordt afhankelijk van welke volwassene het pestgedrag ziet. Sommigen negeren het pestgedrag meer dan anderen. Een jongere concludeert daaruit dat het sommige leerkrachten 'niet boeit'.

”

We hebben verschillende klassen, lokalen. Bij elke leerkracht, mevrouw of meneer is het anders, reageert ook anders. Sommige negeren dat en sommige doen er wel iets aan.

”

En sommige leraren, dat boeit die gewoon niks en dan zeggen ze daar iets van en dan zeggen die van ja, het is gedaan. Ik heb mijn job gedaan.

VRIENDEN VAN DE GEPESTE VRAGEN OM OP TE KOMEN VOOR DE GEPESTE

Ook vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste, is volgens de resultaten van de vragenlijst een matig succesvolle actie.

In de focusgroepsgesprekken gaven jongeren aan dat ze dat wel zouden doen, op vraag van een volwassene, maar volgens die jongeren is opkomen voor een andere wel zo evident dat die vraag van een volwassene overbodig is. (Zie ook de peeractie: 'Opkomen voor de gepeste'.)

”

Misschien kan een leerkracht, bijvoorbeeld ... Stel, de gepeste die heeft een vriend maar die durft meer, dan kan die leerkracht als er iets gebeurt of zo vragen: "Kan je voor de gepeste opkomen?"

”

Niet de leerkracht moet dat doen [vragen om op te komen voor de gepeste, n.v.d.r.], normaal doet je dat zelf.

CLB PRAAT MET DE PESTER

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

BLAUWE ACTIES (WEINIG VOORUITZICHT OP SUCCES, KLEIN RISICO)

EEN GROEPSGESPREK DOEN MET DE KLAS OVER DE PESTSITUATIE

Een volwassene die met een klas een groepsgesprek voert over een pestsituatie is volgens de resultaten van de vragenlijst een actie met weinig vooruitzicht op succes maar ook met weinig risico. In de focusgroepsgesprekken duidden jongeren waarom dat niet zou werken. Jongeren geloven dat pesters zoiets best wel grappig vinden, dat de gepeste misschien zelfs wel meer voor schut gezet wordt en dat pesters de mening van andere klasgenoten niet serieus nemen.

”

Dat boeit hun gewoon niet. [...] De pesters, dat is hun lol, vanaf dat iemand dat al in de groep al begint te zeggen, stel u voor dat een van de pesters het gaan opnemen voor een van de gepesten, dan gaan die denken van: “Huh, waarom verdedigt gij hem of haar?”

”

Als nu een pester een gepeste midden in de klas voor schut zet en meer leerlingen lachen erom, dan gaat dat veel met die gepeste doen. Dan gaat die denken van “Ja, niemand gaat mij helpen, dus ik moet dat maar accepteren dat ik word gepest”.

”

Wij hebben dat vorig jaar ook gehad. Wij hadden een jongen in de klas en hij had zo haar tot hier en wij pestten hem allemaal. En we hadden een klasgesprek. Maar dat helpt niet. [...] Wij bleven hem uitlachen en zo.

”

Jongeren die zeggen dat het misschien toch kan helpen om een klasgesprek te voeren, geloven dat het misschien wel goed is om mensen op die manier op de hoogte te brengen van een pestsituatie.

”

Sommige kinderen in de klas die dat niet wisten, die kunnen dan, die beginnen dat dan te weten en zo, en dan gaat de leerkracht zeggen "Hou in de gaten" en zo, dan gaat dat misschien minder en minder gebeuren.

Het succes van een klasgesprek hangt volgens de jongeren in de focusgroepen af van verschillende dingen: van de ingesteldheid van de pester, van het gezag van de persoon die het gesprek leidt, van de gespreksvoerende vaardigheden van de persoon die het gesprek leidt, van de veiligheid in de klasgroep (in hoeverre leerlingen bang zijn om verklikker genoemd te worden).

”

Dat hangt ervan af wat voor persoon dat dat is. Als die zo dom is en die blijft pesten, ja ...

”

[Over wie er bij een klasgesprek moet zijn, n.v.d.r] De leerkrachten, de kinderen, en de hogere dinge, de directrice of zo ...

”

Vorige keer, dat was hier in de klas met ons en dan heeft die [de directie, n.v.d.r] die direct onderpakt en over gepraat.

Jongere: *Zij laat iedereen aan de beurt en praten.*
Interviewer: *Zouden alle leerkrachten dat moeten doen volgens jullie?*
Jongere: *Ja.*

”

Ge moet mensen hun eigen mening laten geven daarover.

”

Het verhaal over de ene en dan naar zijn verhaal luisteren en dat dan vergelijken.

”

[Over wie er iets moet zeggen in het klasgesprek, n.v.d.r.] Maar niet de getuigen want dan zijn die weeral snitch.

Wat de actie ook minder succesvol kan maken, is dat jongeren een klasgesprek misschien beschouwen als een fijne reden om onder de les uit te komen.

”

Een klasgesprek met iedereen is altijd leuk. [...] Les skippen.

KLASAFSPRAKEN MAKEN OM HET PESTEN TE DOEN STOPPEN

Klasafspraken maken is volgens de resultaten van de vragenlijst ook een weinig succesvolle actie. In de focusgroepsgesprekken waren jongeren er ook sceptisch over, zeker als die afspraken opgelegd worden door de leerkrachten. Wat kan dan wel helpen? Afspraken die in samenspraak met hen gemaakt zijn, en genoeg herhaling van de afspraken. Of een straf bij het niet naleven van de afspraken.

”

Ik zou die afspraken zelf overlopen, dat de leerkracht die zelf overloopt. Of dat leerlingen afspraken zelf maken. Als ge dat papier afgeeft, dan gaan de meeste leerlingen daar niet naar kijken.

”

Da werkt niet altijd, misschien na school dat die dan verder gaan blijven pesten.

”

Ik denk dat dat maar een week gaat werken, die klasafspraken. [...] Omdat ze denken “Ik ga mij hier een week of twee weken goed gedragen en daarna ga ik gewoon terug beginnen”.

”

Jongeren zijn er wel realistisch in. Het is niet omdat je een afspraak kent, dat je je er ook aan zal houden. Al kan herhaling van de afspraken geen kwaad.

”

Als iemand zich daar niet aan houdt, dan moet die dat 20 keer schrijven.

”

Als je de klas binnenkomt, staat dat op het bord, en moet iedereen rechtstaan en de afspraken zeggen. “Afspraak 1...” [...] Elke ochtend.

”

Niet altijd maar als ge het doet [afspraken herhalen, n.v.d.r.], dan gaat ge soms wel aan die afspraak terugdenken. Als ge die afspraak niet weet, dan gaat ge daar niet aan denken.

TEGEN DE HELE KLAS ZEGGEN DAT PESTEN NIET OKÉ IS

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

LUISTEREN NAAR DE GEPESTE

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

SAMEN MET DE PESTER, DE GEPESTE EN HUN VRIENDEN PRATEN OVER DE PESTSITUATIE

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

DE PESTER EEN STRAF VOOR ZICHZELF LATEN BEDENKEN

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

ZEGGEN DAT IEDEREEN IN DE KLAS VERANTWOORDELIJK IS OM DE PESTSITUATIE TE STOPPEN

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

ACTIES TOEGEVOEGD DOOR JONGEREN IN DE FOCUSGROEPEN

In de focusgroepen kwamen jongeren met nog nieuwe ideeën naar voren. Die acties zijn zeker boeiend om hier te beschrijven, al kunnen we ze niet linken aan kwantitatieve data uit het spreidingsdiagram. We weten dus niet of die acties door de volledige groep bevraagde jongeren als succesvol en/of risicovol ingeschat worden.

DE PESTER STRAFFEN

Straffen helpt niet. Dat is wat sommige jongeren zeggen. Jongeren in de gesprekken geloven dat pesters de straf uitzitten en dan gewoon verder doen.

”

Straffen gaat niet helpen, die krijgt een straf, die komt er daarna vanaf en dan doet die verder. Dat is wat pesters doen, die gaan niet stoppen. Ge kunt ofwel één waarschuwing geven en vanaf dat die erdoor zijn gegaan gewoon schorsen.

”

Maar nee kijk, als die straf gedaan is, da's klaar, dan gaat die juist nog bozer worden omdat die pijn heeft gekregen of zo, snapt ge, dat gaat echt niks helpen.

”

Ik denk dat gewoon sommige mensen hebben problemen met andere mensen en gaan daarom bruter reageren en ik denk da ge met die pester moet praten. "Wat is het probleem met die andere leerling?" Ik denk niet dan straf schrijven, iedereen kan excuses schrijven en dat niet menen.

Pesters die gestraft worden, kunnen zelfs nog bozer worden op de gepeste, omdat die 'door hen' de straf krijgen.

”

Ik vind sowieso dat als de leerkracht diegene een aantekening gaat geven, dat die dan nog bozer gaat worden. En die [de gepeste, n.v.d.r.] dan buiten school gaat opzoeken of zo. Dat dat dan nog meer problemen gaat geven.

Al zijn sommige jongeren er gematigder in. Praten helpt volgens hen niet, straffen wel.

”

Dat gaat niet helpen, omdat de pester móét gestraft worden. Praten tegen mij, en zeg “Stop”, ja ik doe verder. “Stop”, ja, wat ga je dan doen? [...] als je klaar bent met je gesprek, dan gaat die dat niet meer boeien, want alles gaat er hier in en komt er daarna weer uit.

”

Sommigen dat maakt hen niet uit inderdaad niet veel uit wat volwassenen zeggen en die stoppen pas wanneer er echt consequenties volgen. Want anders maakt dat niet uit als die gewoon preek krijgen van ne leerkracht dat maakt hen meestal niet uit. Dat moet echt met consequenties ...

”

Ze moeten streng zijn op zo die pester, zo, als er iemand gepest wordt, moet je er niet alleen mee gaan praten of zo want als ze dat nog eens doen, dan gaan ze weer praten, maar je moet dan die straffen of zo.

”

Misschien niet alleen schrijven of zo maar ook de speelplaats opruimen of zo.

Er zijn zelfs jongeren die nadenken over een straf die telkens erger wordt bij herhaling.

”

Die proberen te laten stoppen zo, met gevolgen zo bijvoorbeeld, iemand pest en dan gaat die een straftaak schrijven en zo en die pest nog steeds, dan komt er nablijven en die stopt nog steeds niet, dan bellen ze de ouders.

”

Als het nog een keer gebeurt, kunnen ze een waarschuwing geven of ze kunnen zeggen dat hij of zij een schorsing krijgt, waardoor hij of zij dat niet meer gaat doen.

BEWIJSMATERIAAL AAN EEN VOLWASSENE TONEN

Bewijsmateriaal verzamelen van de pestsituatie is heel belangrijk. Waarom? Omdat volwassenen je anders niet geloven als je vertelt dat je gepest wordt. En enkele jongeren vinden dat niet meer dan normaal, anders kan iedereen zeggen dat ze gepest worden.

”

Door zo te zeggen van "Ah, die pest mij, je moet een straf geven" en hij krijgt een straf en hij eigenlijk niks heeft gedaan. Ik vind wel dat je bewijs moet hebben of een getuige, van een vriend of zo, die echt wel moet kunnen getuigen dat dat echt waar is.

Of leerkrachten je al dan niet geloven, hangt volgens de jongeren af van wie de gepeste is die de melding doet bij die leerkracht.

”

Ge hebt sommige leerkrachten die hebben mensen bij wie die dat echt geloven en mensen die gewoon slechte nadruk hebben gelaten.

”

Als S. of J. dat zou zeggen, dan gaan ze die wel geloven, maar iemand die stout op school is niet. Als iemand een slechte naam heeft, gaan leerkrachten dat niet geloven, of veel moeilijker.

Pesters zijn slim, ze pesten bijvoorbeeld in de gang waar niemand is. Zo weten ze dat er geen bewijs is van hun pestgedrag. Als leerlingenbegeleiders dan vragen aan de pesters of ze effectief gepest hebben, ontkennen ze alles en liegen ze, volgens de jongeren.

”

Mevrouw, maar u moet altijd bewijs hebben, want als je geen bewijs hebben, dan weten zij [leerlingenbegeleiders, n.v.d.r.] niet of ze je kunnen geloven. Want als die de pester dan gaat roepen om te praten [...] die kan dan ook wel liegen want die weet niet of die de waarheid spreekt.

”

Soms als je ziet dat je met een hele hoop bent of gewoon met twee kinderen erachter gaat, gaat die ook niks doen, omdat die weet dat er dan bewijsmateriaal is, dat ze herkenbaar zijn, dat er bewijs is dat die in elkaar is geslagen, dat die dat minder gaat doen, snapt u?

Bewijs bestaat vooral uit de verhalen van omstanders die de pestsituatie gezien hebben. Al is het niet makkelijk om als medeleerling je verhaal te doen tegen een volwassene.

”

Je hebt ook vaak te maken met vrienden die het proberen te verzwijgen omdat die gewoon niet erbij getrokken willen worden en willen ook niet gepest worden.

Anoniem getuigen is belangrijk, al gaan sommige omstanders dan alsnog ontkennen dat ze iets gezien hebben, uit angst om betrokken te geraken in de pestsituatie.

TEGEN DE PESTER ZEGGEN DAT DIE MOET STOPPEN

Gewoon zeggen tegen de pester dat die moet stoppen? Dat helpt niet, volgens de jongeren.

Interviewer: *Doen ze dat soms, gewoon zeggen "Niet meer doen"?*

Jongere 1: *Ja, sommige leraren hier zijn echt zacht. Zij durven zo niet veel te zeggen.*

Interviewer: *Ja, ik hoor hier ook zeggen "Alstublieft niet meer doen".*

Jongere 1: *Ja, maar die "alstublieft" moet gewoon weg.*

Jongere 2: *Ja. Je moet, want als je alstublieft zegt, is dat niet serieus.*

Jongere 1: *Dat is te zacht.*

TIPS GEVEN AAN DE GEPESTE

Sommige jongeren geven aan dat het voor hen helpt om tips te krijgen van een leerkracht of leerlingenbegeleider.

”

Ze [leerkrachten, n.v.d.r.] zeggen soms ook zo van “Neem afstand van die persoon en als er iets gebeurt, kom dan naar mij en als sommige andere personen dat ook gezien hebben, dat ze meekomen en zeggen wat er gebeurd is.”

TEGEN DE GEPESTE ZEGGEN DAT DIE MOET OPKOMEN VOOR ZICHZELF

De meningen zijn verdeeld over deze actie. Er zijn jongeren die vertellen dat ze het zouden aannemen van anderen (een volwassene of een medeleerling) en effectief voor zichzelf zouden opkomen. Anderen zouden het niet serieus nemen en er niks mee doen.

”

Als de leerkracht dat zegt tegen jou, zou ik dat wel doen.

”

Eigenlijk zou ik dat zelf niet serieus nemen als zo een leerkracht gewoon komt en zegt van “Ja, euh, gewoon doen, gewoon gaan”.

Dit hangt ook samen met het beeld van jongeren over ‘opkomen’. Opkomen voor jezelf of iemand anders hangt vaak samen met agressie, waardoor sommige jongeren opkomen voor zichzelf interpreteren als groen licht om agressief te reageren tegen pesters, zonder dat zij daar als gepeste gevolgen van zullen ondervinden.

”

Dan kunt ge meer doen. Anders moet je kijken wanneer dat je dat gaat doen en dan ga je zo denken ja, die leerkracht gaat mij betrappen en dan krijg ik de schuld of zo, maar wanneer dat de leerkracht jou juist aanmoedigt, dan kunt ge meer.

TRANSPARANT COMMUNICEREN OVER DE ACTIES

Leerlingen weten vaak niet wat er gebeurt in pestsituaties. Ze melden een situatie, maar weten niet of en hoe die opgevolgd wordt.

”

Die zeggen dat ze daar mee bezig zijn maar niemand ziet dat. [...] Die zeggen dat dat ze daar hard mee bezig zijn maar ik heb geen resultaat gezien.

ALGEMENE VERWACHTINGEN VAN JONGEREN NAAR VOLWASSENEN TOE

LEERKRACHTEN DIE EEN ROL OPNEMEN BUITEN DE SCHOOL

Jongeren appreciëren het als leerkrachten ook buiten de schooldeuren hun bezorgdheid tonen voor leerlingen die gepest worden.

”

Bijvoorbeeld, buiten de school zijn leerkrachten niet echt leerkrachten meer. Als die niet meer moeten lesgeven dan zijn die vrij. Op een woensdagnamiddag op het begin van het jaar was er zo'n hele bende met ruzies en mevrouw [naam] kwam voorbij en ze gaan allemaal naar huis en zij is gebleven totdat ik op de tram zat en iedereen weg was. In plaats van dat ze eigenlijk naar huis wou gaan maar nee, ze wachtte, eigenlijk was ze nog steeds verantwoordelijk, wou ze nog steeds zien dat ik, of de andere persoon of zo veilig thuiskwam.

Jongere: *Gewoon dat ik die [een medeleerling, n.v.d.r.] niet wou laten pijn doen en zo. Dus ik heb gewoon tegen een leerkracht gezegd dat die gingen vechten.*

Interviewer: *En wat kan een leerkracht dan doen? Of wat heeft die leerkracht toen gedaan?*

Jongere: *Dat was de leerkracht van het secretariaat en dan heeft ze met de directrice naar het stadspark gegaan.*

BIJ WELKE LEERKRACHT KAN JE TERECHT?

In één school mogen leerlingen zelf aan het begin en in het midden van het schooljaar kiezen met wie ze zouden willen praten in een pestsituatie. Leerlingen kunnen goed vertellen waarom ze voor een bepaalde leerkracht kozen.

”

Ik heb gewoon gekozen voor de leerkracht die ook met die dinges bezig is, want die weet daar denk ik het meeste van en ... ja.

”

Ik heb gekozen voor mijn klastitularis van vorig jaar, mevrouw [naam] [ook de leerlingen-begeleider, n.v.d.r.] omdat ze ook wel best jong is en ze begrijpt kinderen meer dan andere leerkrachten. [...] Zij snapt ook hoe wij nadenken en zo en ik vind ook gewoon dat hoe ze praat en zo... Ik vind dat gewoon ja. Ik kan daarbij terecht.

LUISTEREN, BEGRIJPEN, GOED OMGAAN MET LEERLINGEN

Leerlingen vinden het belangrijk dat leerkrachten of zorgleerkrachten goed kunnen luisteren naar het verhaal van de pester, de gepeste en de melder. De (zorg)leerkracht moet hen begrijpen en goed kunnen omgaan met jongeren. Het helpt daarbij als de volwassene in kwestie zelf nog jong is.

”

Die begrijpen wat die zegt en wat die bedoelt want als je dat niet begrijpt, dan lukt het niet.

”

Sommige leerkrachten die zo goed kunnen omgaan met de leerlingen en zo, ja die zo meer kunnen zeggen naar de leerlingen, ja met die kunt ge zo dingen uitpraten.

VERTROUWEN (HANGT SAMEN MET IEMAND KENNEN)

Jongeren zullen pestproblemen enkel vertellen aan iemand die ze vertrouwen. '*Sharing is caring*' gaat hier niet op. Als je als volwassene zegt dat je de pestsituatie niet zal doorvertellen, mag je dat ook écht niet doen.

Jongere: *Ik zou da ook gewoon aan een volwassen persoon die te vertrouwen is vertellen.*

Interviewer: *Hoe bepalen jullie of dat een volwassen persoon te vertrouwen is of niet? Hoe weten jullie dat?*

Jongere: *Ja, dat ge die kent of ge daar al contact of zo mee hebt gehad, of dat dat de ouders zijn van een goeie vriend die gepest wordt. Ja, zo iemand zou dat dan zijn.*

Interviewer: *Het is belangrijk dat je er al eens mee hebt gepraat?*

Jongere: *Ja, dat ge weet wie dat is.*

”

Een leuke en niet diegene die je niet vertrouwt en niet diegene die zegt “Nee nee, ik ga dat niet doorvertellen” maar die dat na een minuut doorvertelt.

Soms testen leerlingen het vertrouwen in een bepaalde volwassene ook uit.

”

Ik ga iets proberen te zeggen wat niet waar is en als de anderen, allee, als veel mensen dat weten, dan weet je dat.

”

Bijvoorbeeld, je zegt bijvoorbeeld tegen een leerkracht, bijvoorbeeld ik ging naar mevrouw [naam] ik ging naar haar, ik had zo een probleem en die zei zo: “Heb je liever dat ik dit zeg tegen iemand of tegen niemand?” Ik zeg “Tegen niemand” en na een week had ze het doorverteld tegen mijn klastitularis.

STRENG, RUSTIG BLIJVEN (EN OPTIONEEL GROOT)

Een volwassene die streng is en tegelijk rustig kan blijven, dat is de persoon tegen wie jongeren willen vertellen over een pestsituatie. Sommige jongeren vinden dat een grote (zorg)leerkracht makkelijker streng kan zijn dan een kleine. Anderen vinden dat lengte er helemaal niets toe doet.

Interviewer: *Waarom is het dan belangrijk in zo’n gesprek dat die dan streng zijn?*

Jongere 1: *Dat een kind beseft dat hij eigenlijk niet moet pesten.*

Interviewer: *Ja ... Wat is dan streng zijn voor u? Is dat met straffen aankomen, of is dat de manier waarop dat iemand praat?*

Jongere 1: *De manier waarop iemand met u praat.*

Jongere 2: *Ja, ze moeten zo niet streng zijn maar ze moeten streng zijn op zo die pester, zo, als er iemand gepest wordt, moet je er niet alleen mee gaan praten of zo want als ze dat nog eens doen, dan gaan ze weer praten maar je moet dan die straffen of zo.*

”

Omdat hij rustig praatte. Hij kalmeerde mij.

”

Wat het beste werkt is, mevrouw [naam]. Mevrouw [naam] is nooit echt kwaad. Zij zegt dat altijd op een lieve toon, als ge ruzie hebt, zij gaat da altijd rustig aanpakken. Mevrouw [naam] is in het begin echt streng en daarna praat gij rustig me haar. Da's een betere manier vind ik.

”

Strenge, die moet wel een beetje streng zijn, die moet je ook wat beetje laten beseffen van dat is niet oké wat jij aan het doen bent of zo van gij weet niet wat ge aan het doen bent, gij weet niet wat ge aanricht en zo.

Jongere 1: *Ja, want eigenlijk kan je zeggen, hoe groter, hoe beter eigenlijk.*
Interviewer: *Dus leerlingenbegeleiders moeten best groot zijn?*
Jongere 1: *Ja.*
Jongere 2: *Nee, ze moeten zo streng zijn, het heeft niets met grootte te maken.*

”

Gewoon dat die ook streng is en dat dan die pester laat beseffen wat die doet, dus het maakt niet uit, het kan ook iemand zijn die groot is en dat het diegene niet boeit, maar het kan iemand zijn die klein is die wel streng is.

INHOUDELIJKE EXPERTISE

De (zorg)leerkracht met wie je praat in een pestsituatie is het beste iemand met inhoudelijke expertise op het vlak van pestsituaties. Leerlingen zullen sneller hun verhaal delen met iemand die ervaring heeft met het thema.

”

Misschien omdat die daarin gespecialiseerd is en weet hoe dat die dat moet aanpakken en zo.

”

Ik heb gewoon gekozen voor de leerkracht die ook met die dinges bezig is, want die weet daar denk ik het meeste van en ... ja ...

Peeracties: acties uitgevoerd door medeleerlingen

Op basis van de interviews met leerlingenbegeleiders en literatuuronderzoek hebben we een oplijsting gemaakt van acties die medeleerlingen bij een pestprobleem op school kunnen uitvoeren.

- Tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen
- Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen
- Boos zeggen tegen de pester dat die moet stoppen
- Via sociale media naar de pester sturen dat die moet stoppen
- Melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
- Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Opkomen voor de gepeste
- De pester afleiden terwijl die aan het pesten is
- De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)
- Roddelen over de pester
- Je eigen mening geven tijdens een klasgesprek over de pestsituatie
- De pestsituatie negeren en erover zwijgen
- Een grove reactie terugsturen via sociale media

We vroegen in de vragenlijst aan de leerlingen hoe zij het potentiële succes inschatten van die acties. Ze moesten antwoorden via een vijfpuntenschaal met de volgende opties:

- Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt
- Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt
- Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt
- Dit maakt het pesten erger
- Ik weet het niet

Het overzicht van die resultaten wordt hieronder getoond.

	Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt		Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt		Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt		Dit maakt het pesten erger		Ik weet het niet	
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %
Tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen	22	19,8%	48	43,2%	15	13,5%	9	8,1%	17	15,3%
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen	7	6,4%	22	20,2%	44	40,4%	26	23,9%	10	9,2%
Boos zeggen tegen de pester dat die moet stoppen	16	14,4%	25	22,5%	26	23,4%	36	32,4%	8	7,2%
Via sociale media sturen naar de pester dat die moet stoppen	1	0,9%	11	10,0%	47	42,7%	24	21,8%	27	24,5%
Melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht	43	39,4%	39	35,8%	4	3,7%	13	11,9%	10	9,2%
Samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht	36	32,4%	38	34,2%	7	6,3%	13	11,7%	17	15,3%
Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie	20	18,0%	37	33,3%	25	22,5%	9	8,1%	20	18,0%
Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht	20	18,2%	38	34,5%	16	14,5%	4	3,6%	32	29,1%
Opkomen voor de gepeste	34	30,4%	44	39,3%	15	13,4%	8	7,1%	11	9,8%
De pester afleiden terwijl die aan het pesten is	12	10,6%	25	22,1%	42	37,2%	7	6,2%	27	23,9%
De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)	19	17,1%	10	9,0%	16	14,4%	60	54,1%	6	5,4%

› *vervolg tabel*

	Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt		Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt		Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt		Dit maakt het pesten erger		Ik weet het niet	
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %
Roddelen over de pester	7	6,4%	6	5,5%	30	27,3%	60	54,5%	7	6,4%
Je eigen mening geven tijdens een klasgesprek over de pestsituatie	25	22,9%	38	34,9%	23	21,1%	5	4,6%	18	16,5%
De pestsituatie negeren en erover zwijgen	9	8,2%	11	10,0%	40	36,4%	32	29,1%	18	16,4%
Een grove reactie terugsturen via sociale media	7	6,3%	7	6,3%	30	27,0%	57	51,4%	10	9,0%

De peeracties stellen we verder voor via een spreidingsdiagram. De kleurencode is dezelfde als bij de volwassenenacties.

Groen: acties met veel vooruitzicht op succes en weinig risico. Die acties zijn sowieso aan te raden.

Rood: acties met een groot risico. Die acties worden eerder afgeraden.

Geel: acties met een klein tot gemiddeld risico en met een gemiddeld vooruitzicht op succes. Die acties kunnen ingezet worden, maar er zijn enige kanttekeningen bij te maken.

Blauw: acties met een klein risico en ook weinig vooruitzicht op succes.

In het spreidingsdiagram kijken we enkel naar de kolommen 'Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt' (mate van succes) en 'Dit maakt het pesten erger' (risico). We haalden alle 'Ik weet het niet'-antwoorden uit de vergelijking.

In de focusgroepsgesprekken onderzochten we welke factoren het succes of het risico bepalen van de bevraagde peeracties. Hieronder volgt een verslag van de visie van de leerlingen in de focusgroepsgesprekken.

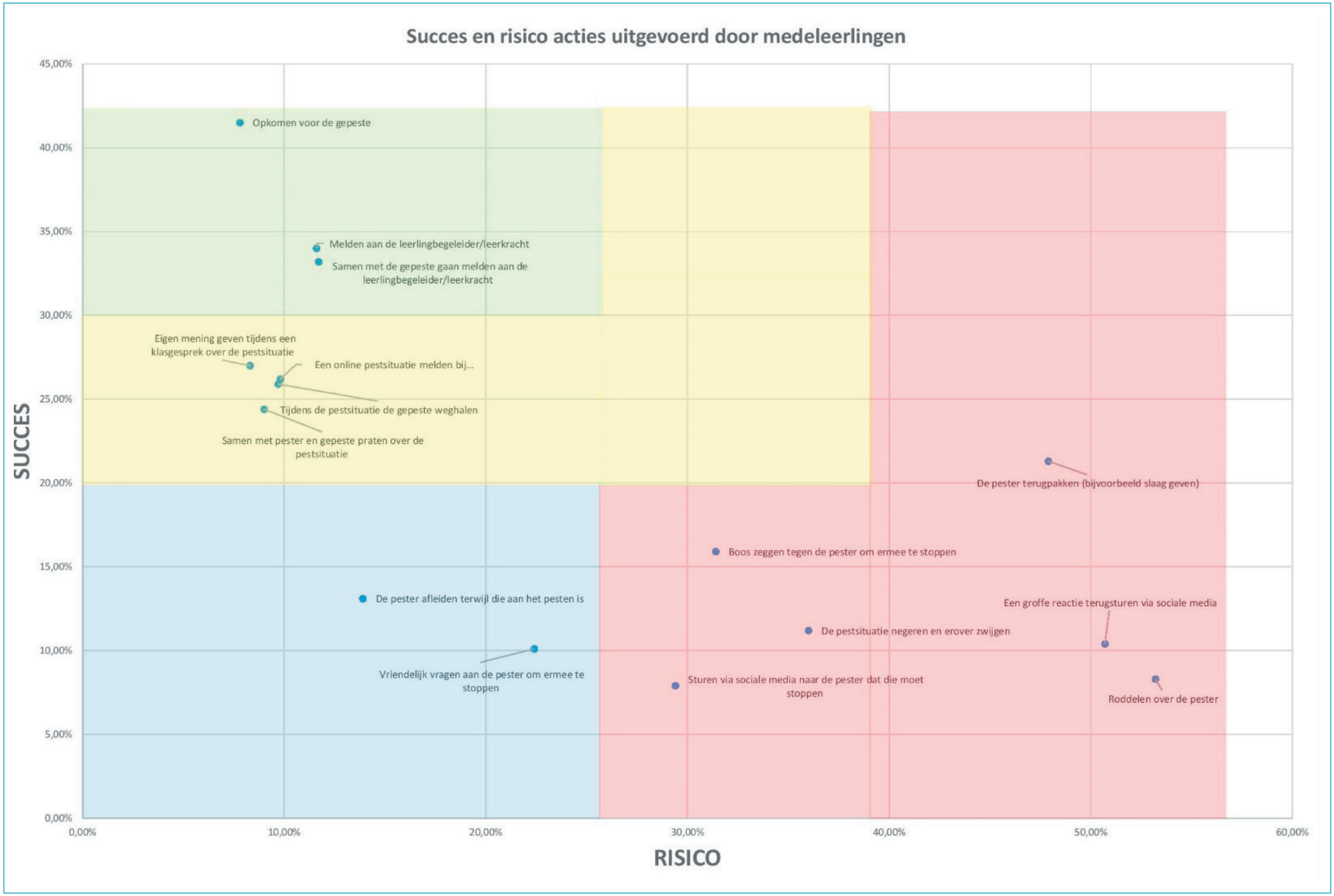
Succes en risico acties uitgevoerd door medeleerlingen
SUCCES
RISICO
45,00%
40,00%
35,00%
30,00%
25,00%
20,00%
15,00%
10,00%
5,00%
0,00%
0,00%
10,00%
20,00%
30,00%
40,00%
50,00%
60,00%
Opkomen voor de gepeste
Melden aan de leerlingbegeleider/leerkracht
Samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingbegeleider/leerkracht
Eigen mening geven tijdens een klasgesprek over de pestsituatie
Een online pestsituatie melden bij...
Tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen
Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)
Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen
De pester afleiden terwijl die aan het pesten is
Een groffe reactie terugsturen via sociale media
De pestsituatie negeren en erover zwijgen
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen
Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen
Roddelen over de pester

GROENE ACTIES (VEEL VOORUITZICHT OP SUCCES, KLEIN RISICO)

OPKOMEN VOOR DE GEPESTE

Volgens de resultaten van de vragenlijsten is opkomen voor een gepeste medeleerling een succesvolle actie met een klein risico. In de focusgroepen wilden we dus graag te weten komen hoe je kan opkomen voor een gepeste medeleerling. Volgens jongeren kan dat al gewoon door er te zijn en te helpen.

”

Erbij zijn, helpen.

”

Stel je voor, je ziet dat gebeuren, dan moet je meteen helpen.

Jongeren halen aan dat ze met de pester zouden praten, of ten minste iets zouden zeggen tegen de pester. Meestal gaat het er dan over dat die moet stoppen met pesten. Soms gaat het over de pester uitschelden. We vroegen jongeren naar voorbeeldzinnen van wat ze zouden zeggen. Andere jongeren kwamen zelf met voorbeelden op de proppen.

”

Ja, ik ga met die pester gewoon praten, maar als ze dan praten, als ze dan niet wil luisteren dan kan dat erger worden. [...] Praten, dat is eigenlijk opkomen.

”

Misschien tegen de pester zeggen dat dat niet oké is of zo.

”

Zo van “Stop” of zo, “Hier bereik je echt niets mee”.

”

“Hij is anders dan jou. Ik snap het. Sommige mensen, we hebben allemaal irritante kanten. Als hij jou irriteert zeg tegen hem “Stop”. Maar pest hem niet. Zeg niet verschrikkelijke dingen tegen hem.”

”

Je kan ook je verantwoordelijkheid nemen en zeggen van: “Oké, stop, wees effe menselijk, alsje-blieft, hou ermee op, zijn jullie dieren of mensen?”

”

“Word toch eens volwassen, allee, ge moet dees niet doen, dit dat. Jullie zijn volwassen, los dit op als volwassenen of zo. Zo van, los dit op als volwassenen of zo.”

”

Ik ga zeggen dat die moet stoppen en als die niet wilt stoppen, ga ik met zijn ouders en met de leerkrachten praten.

”

Terugschelden [...] Helemaal kapot schelden.

”

Een vriendin van mij is onlangs nog zo, toch al efkes gepest geweest, niet zo constant maar zo af en toe. Als die pester er dan is en die zegt bijvoorbeeld een nare opmerking of zo dan kom ik wel op voor die vriendin en dan ben ik wel zo tegen de pester van ja “Wat doe je hier?” en zo, “Kan je niet beter ergens anders gaan?” Zo aardig mogelijk proberen, ook al is da moeilijk voor uzelf.

”

Als er iemand, stel, bijvoorbeeld jouw vriend wordt gepest door iemand, zo tussenkomen en zo zeggen van ja “Als dat jullie dat op een deftige manier kunnen oplossen ...”

”

Ik wou zeggen dat je zelf moet zeggen tegen die persoon: “Laat die mens met rust. Ga iets doen met jouw leven.”

”

Dan waren die zo mij aan het achtervolgen en dan bleven die aan de tramhalte staan en dan trokken die mij uit de tram en zo en toen mijn vrienden en zo, en kwamen die zo voor mij op en gingen die mij zo helpen en als die mij zo wilden trekken uit de tram deden die zo van: “Laat haar los, je moet dat niet proberen.”

Van de jongeren die het effect van medeleerlingen die praten met de pester positief inschatten, hoorden we dat dat kan helpen om je als gepeste minder onzeker te voelen. Het kan ook soms de pester wel tot inzicht en verandering van gedrag brengen.

”

Bij mij was dat, toen ik gepest werd, mijn vriendin kwam tussen: “Hé stop, oké, klaar.” Dat hielp wel. Toen was ik nog een beetje, hoe heet dat, onzeker toen. Ik was heel snel verdrietig toen ik gepest werd, maar toen, mijn vrienden hebben gezegd: “Ge moet ertegen opkomen.”

”

Bijvoorbeeld, je vriendin wordt gepest of zo en ik zou voor haar opkomen. Zouden de personen die daar zitten zo in een cirkel, allee, zo die zitten dan in een bubbel volgens mij of zo. En dan die niet uitlachen en dan als die horen van “Ah, er is nog iemand anders die dat niet goed vindt en die voor die persoon opkomt en eigenlijk vindt dat dat allemaal niet waar is wat wij zeggen” en dat die dan denkt van “Wow” en dan realistisch denkt of zo, denk ik. Soms is dat wel zo gebeurd.

”

Eigenlijk is dat best wel goed als je gaat opkomen voor iemand. Want dat gaat misschien wel verandering in brengen, dat misschien kan helpen.

Naast zelf de pester aanspreken, kan je ook andere mensen aanspreken. De vrienden van de pester, bijvoorbeeld, in de hoop dat zij op hun beurt de pester aanspreken.

Jongere 1: *Zeggen tegen de pester da hij moet stoppen.*

Jongere 2: *Of zijn vrienden er zelf bij halen, de vrienden van degene die gepest wordt.*

Jongere 3: *Tegen de vrienden van de pester zelf iets zeggen.*

Naar een leerkracht gaan, wordt ook gezien als opkomen voor de gepeste.

”

Naar een leerkracht gaan en dan praten.

Als het ging over opkomen voor een ander vertelden jongeren ons dat ze regelmatig pesters bedreigen. Dat kan volgens sommige jongeren helpen, omdat de pesters dan mogelijk bang worden.

”

Zeggen ja “Als jij nog één keer gaat pesten of als jij iemand nog één keer pest dan hebt ge met mij te maken” zo.

”

Misschien gaat bedreigen wel helpen. [...] Zo bijvoorbeeld “Doe dat nog eens ...” of als je iemand ga pesten zoals zij daarnet zei dan zo zeggen “Ge moet niet met hem vechten maar met mij.”

Vechten, dat kan ook een manier zijn om op te komen voor een gepeste. Je kan de pester tegenhouden als die vecht (de gepeste verdedigen) of zelf vechten.

”

Eigenlijk is dat wel goed om, allee, niet te vechten, maar gewoon diegene te verdedigen, snapt ge? Mijn vriendin die had ruzie met een meisje en dat meisje is, ja naar mijn vriendin gegaan en mijn vriendin is nu wanhopig en zo, want bijna niemand staat aan haar kant. Toen ben ik erbij gekomen en ja. Die hadden haar bedreigd, dus ze zeiden zo: “Als ik jou zie op straat of A. ga ik jou slaan”. En zij, mijn vriendin, vroeg aan mij van: “Sta je aan mijn kant, ga je me helpen?” En ik zeg van “Ja”, en mevrouw toen had ik euhm ... Toen had ik gevochten, maar mevrouw [gelach, n.v.d.r.], da’s niet. Ik heb niet echt gevochten, maar ik heb meer mijn vriendin verdedigd. Dat was niet vechten. Ik had daar helemaal geen zin in, maar ik moest dat doen, snap je?

Jongere 1: *Bij ons is dat [opkomen voor gepeste, n.v.d.r.] dan vaak vechten.*

Jongere 2: *Ja, we vechten heel vaak maar dat is dan vaak zo na school, zo ergens in het park.*

Interviewer: *En dat is buiten de school zo dat dat dan gebeurt?*

Jongere 2: *Ja, en dan zeggen ze ja “Kom na de school of dit of dat en dan vechten” en zo.*

Interviewer: *En hoort dat ook onder het opkomen voor iemand?*

Jongere 2: *Ja.*

”

Dat kan ook dat de gepeste wordt in elkaar geslagen. Kan de vriend van de gepeste helpen om de gepeste eruit te trekken en zo. Zo van stoppen, die kan hen zo tegenhouden.

”

Mijn zusje werd ooit gepest. Ze werd uitgescholden en die zat dan ook naast mij. Ik krijg heel snel adrenaline dus ik heb die jongen meteen een boks tegen zijn hoofd gegeven en daarna moest ik naar de directie.

Als er gepest wordt, is het volgens jongeren een goed idee om er iemand bij te halen die groter is. Of om jezelf groter te maken. Opnieuw: *size does matter*, volgens jongeren.

”

Misschien zo bijvoorbeeld een vriend van jou wordt gepest en die is zo'n beetje kleiner als jou en die wordt gepest door ook zo'n kleinere jongen. Meestal is dat zo altijd vechten zo en iedereen wilt altijd vechten en alles. Als je dan zo groter bent als die, dan gaat die misschien schrik hebben van jou en zo laten zien: "Ga maar weg."

”

Zo een beetje groter maken en angstig, allee, zo laten zien dat je de baas bent. [...] En zo doen alsof je niet bang bent van die persoon, je weet, je bent dat wel hé, maar doen alsof je niet bang bent van die persoon, dan zeggen van "Kom dan, ge durft ... je hebt zo'n grote mond komaan" of zo en dan op den duur gaat die zo pussy worden en ...

Jongeren kunnen het risico dat verbonden is aan de actie 'opkomen voor een gepeste medeleerling' goed beschrijven, ook al bleek uit de resultaten van de vragenlijsten dat dat risico maar laag ingeschat wordt.

”

De risico is: diegene die u helpt, kan ook gepest worden. [...] Ik zou wel opkomen, maar de risico is wel je wordt zelf gepest.

”

Wat gaat die persoon doen, als die [de gepeste, n.v.d.r.] in elkaar wordt geslagen, als die zich gaat bemoeien, dan gaat die ook gewoon geslagen worden. Allee, ge moet echt vechtervaring hebben om daartegen in te kunnen gaan.

”

Gewoon tussenkomen en als de pester zo ook met jou begint, dan slaat die ook jou.

Sommige jongeren zijn bezorgd over de duurzaamheid van deze actie. In gesprek gaan met de pester kan slechts tijdelijk helpen. Zodra de gepeste weer alleen is, zonder medeleerlingen, zal het pesten opnieuw beginnen volgens een jongere.

”

Dat helpt maar voor efkes hoor, maar dat blijft niet. Dat helpt maar voor één keer als je gepest wordt, dat je vriend of vriendin als die die tegenkomt van "Stop, klaar, nu moet je je bek houden" of zo. Maar dan volgende keer, dan is het van "Ah, bent ge alleen nu? Dan kunnen wij jou uitschelden" en zo.

Pesten kan zelfs verergeren als je iets zegt tegen de pester of met hem/haar/die praat.

”

Ik denk als je iets terug gaat doen [tegen de pester, n.v.d.r.], dan gaat die weer beetje meer moed hebben om iets terug te zeggen of zo.

”

Ik denk dat dat het een beetje erger gaat maken, [...] dan gaan die erger pesten en zo. [...] Misschien zelfs nog erger ... omdat die denkt dat die niet voor zichzelf kan opkomen. Omdat iemand anders dat voor die moet doen.

”

Ja mevrouw, ze zei een grote mond maar soms brengt hij jou nog meer in de problemen want bijvoorbeeld, je bent bijvoorbeeld niet groot, je bent iemand die klein is en ja die persoon is groter dan jou en je gaat daar grote mond daartegen doen, dan krijg je een lap.

MELDEN AAN DE LEERLINGENBEGELEIDER/LEERKRACHT

Een pestsituatie op school melden aan een leerlingenbegeleider of leerkracht is een groene actie. Wat maakt dat die actie zo succesvol is? En wat is dat kleine mogelijke risico dat het pesten erger wordt?

Jongere: *Ik zou dat liefst anoniem melden. Zo van: "Er wordt een leerling in mijn klas gepest."*

Interviewer: *Via Smartschool dan?*

Jongere: *Ja. Ook geen namen noemen.*

Interviewer: *Moeten er nog andere manieren zijn dan Smartschool of is dat prima?*

Jongere: *Smartschool is prima, want niemand kan erachter komen naar wie gij welk bericht hebt gestuurd.*

”

Omdat je bij de leerlingenbegeleider op een persoonlijk gesprek kunt gaan, dat is niet waar heel de klas bij staat.

”

Als ik zie dat er iemand in mijn klas wordt gepest. Dan moet je dat zo snel mogelijk melden. Dan hoop ik dat die in gaan grijpen.

Aan wie zouden jongeren een pestsituatie melden op school? In één onderzochte school mogen alle leerlingen in het begin van het schooljaar een leerkracht kiezen die ze vertrouwen.

”

We hebben zo in het begin van het jaar, moesten we zo een papiertje invullen voor bij welke leerkracht dat ge terecht kon gaan als er een probleem is en we hebben ook leerkracht die voor die problemen zorgt, dus zij gaat altijd praten met diegene die gepest wordt en de pester.

Het risico lijkt bij deze actie vooral groot te zijn als er niet anoniem gemeld kan worden. Dan loop je als vriend van de pester het risico dat de pester boos wordt op jou. Of loop je als melder het risico dat jij ook gepest of bedreigd zal worden. Of dat iedereen jou ziet als verklikker.

”

Ja, anders, stel dat dat bijvoorbeeld vrienden zijn van de pester en zo, en die weten dat die vriend

van hen iemand pest, die willen dat niet zeggen want anders wordt die vriend boos en zo, dus dan is dat beter anoniem. [...] Anders gaat die pester gaat die anderen ook gewoon pesten.

”

De pester gaat dan boos worden op wie dat heeft gezegd, als die gaat dan zo boos worden op de gepeste want ge weet niet wie dat eigenlijk heeft gezegd als de leerkracht dat anoniem behandelt.

”

De pester kan ook die kinderen bedreigen van "Ja, je mag niets zeggen, anders gaan we u ook pesten" en zo. Dus dat kan ook gebeuren, snapt u?

”

Er zijn wel mensen die dat erg vinden dat je dat hebt gezegd tegen die leerkracht omdat die dat gevecht wilden zien en dan ga jij ook in de problemen zitten.

”

Je gaat gezien worden als een verklikker, snitcher.

Om niet gezien te worden als snitch kan het helpen om het samen met anderen te melden.

Interviewer: *Jullie zeiden, je zei, ik ben toen samen dat gaan melden?*
Jongere: *Ja, samen met een andere klasgenoot.*
Interviewer: *Was het risico voor u dan groot om als verklikker gezien te worden?*
Jongere: *Nee.*
Interviewer: *Waarom dan niet in deze situatie?*
Jongere: *Ik weet dat niet ... want wij zijn met een hele klas gegaan. En ja ...*

Als de pester weet dat de gepeste de pestsituatie gemeld heeft, zal die verder pesten. Soms lijkt het dan alsof het op school gestopt is, maar vindt het pestgedrag vooral plaats buiten de schoolpoort.

”

Binnen school, als ge het aan de leerkracht gaat vertellen, dan stopt het in school misschien wel maar buiten school gaat die dat waarschijnlijk blijven doen of ergere dingen doen.

”

Ik vind dat dat niet gaat lukken, omdat ik weet da de pester meer gaat pesten en dat die zal uitschelden via social media en zo en dat die ook gaat slagen en zo.

Andere jongeren wachten om die reden liever af. Gaat iemand anders het melden? Prima. Gebeurt dat niet? Dan misschien uiteindelijk toch zelf maar melden ...

”

Maar als die persoon dat wil doen omdat die geen problemen wilt met de pester dan en die blijft dat niet zeggen dan ga ik da op den duur dat wel gaan zeggen tegen iemand dat dat niet gewoon blijft doorgaan dat pesten.

Melden helpt niet. Enkele jongeren spreken uit ervaring als ze zeggen dat een pestsituatie melden aan een volwassene op school toch niks uithaalt.

”

Soms gebeurt dat in de school, ik zie zo sommige leerlingen die gepest worden en dan zeg ik dat, maar dan die [leerkrachten of leerlingenbegeleiders, n.v.d.r.] doen daar niks aan, dan zeggen ze gewoon van, ja "Niet doen", maar dat helpt niets.

SAMEN MET DE GEPESTE GAAN MELDEN AAN DE LEERLINGENBEGELEIDER/LEERKRACHT

Samen gaan melden? Dat is een groene actie volgens de bevraagde leerlingen. Deze leerling bekrachtigt waarom die actie succesvol is.

”

Ik had vorig jaar een klasgenoot en euh, zij werd gepest als klein duimpje. En ze vond dat echt erg dus wij zijn met haar meegegaan naar de directrice en we hebben dat gezegd tegen haar en dat is echt opgelost.

RODE ACTIES (WEINIG VOORUITZICHT OP SUCCES, GEMIDDELD TOT GROOT RISICO)

DE PESTSITUATIE NEGEREN EN EROVER ZWIJGEN

De pestsituatie negeren is een rode actie volgens de bevraagde leerlingen. In de focusgroepen kwam dat onderwerp amper spontaan aan bod. De enige jongeren die hierover spraken, zeiden dat het pesters ertoe kan aanzetten om te stoppen met pesten. Als je als medeleerling deze actie zou toepassen, is het belangrijk om niet expliciet te benoemen dat je de pester gaat negeren.

Interviewer: *Nog dingen die je als medeleerling kan doen om pestsituaties te verhelpen?*

Jongere 1: *Negeren.*

Interviewer: *De pester negeren?*

Jongere 1: *Ja, meestal pest die omdat die de reactie leuk vindt, en als er dan geen reactie komt, dan vindt die dat ook niet meer leuk.*

Jongere 2: *Maar ook niet zeggen tegen die pester van "Nu gaan we u negeren".*

BOOS ZEGGEN TEGEN DE PESTER DAT DIE MOET STOPPEN

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

DE PESTER TERUGPAKKEN (BIJVOORBEELD SLAAG GEVEN)

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

EEN GROVE REACTIE TERUGSTUREN VIA SOCIALE MEDIA

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

RODDELEN OVER DE PESTER

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

VIA SOCIALE MEDIA STUREN NAAR DE PESTER DAT DIE MOET STOPPEN

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

GELE ACTIES (GEMIDDELD VOORUITZICHT OP SUCCES, KLEIN TOT GEMIDDELD RISICO)

EEN ONLINE PESTSITUATIE MELDEN BIJ DE LEERLINGENBEGELEIDER/LEERKRACHT

Online pestsituaties melden op school? Jongeren doen dat enkel als de gepeste weet heeft van de online inhoud én als de cyberpester iemand van op school is. Het mogelijke succes of risico van deze actie kwam niet ter sprake.

”

Dat hangt er ook van af. Als degene die gepest wordt, weet dat dat online over hem gezegd wordt, dan zou ik dat wel melden, maar als die dat niet weet, zou ik dat ook niet melden. Want dan brengt ge anders degene die gepest wordt in de problemen.

”

Hangt er ook van af wie de cyberpester is. Als dat iemand is van op school, dan zou ik da met de school bespreken. Als da iemand van buitenaf is, dan zou ik da met mijn ouders bespreken [...] Anders kunnen die van 't school daar niks aan doen als ze die gast niet kennen.

TIJDENS DE PESTSITUATIE DE GEPESTE WEGHALEN

Als medeleerling kun je zorgen dat de gepeste uit de pestsituatie gehaald wordt. Dat is een gele actie, en in de manier waarop jongeren erover praten, voel je ook dat zowel het vooruitzicht op succes als het risico matig zijn. Het kan succesvol zijn om met de gepeste naar een andere plaats te gaan of de gepeste naar een volwassene te brengen.

”

Bijvoorbeeld de pester is daar aan het spelen en dan gaan wij naar daar naar de andere kant van de speelplaats en als die volgt naar de leerkracht gaan.

”

Bijvoorbeeld, diegene die wordt gepest naar de leerkracht brengen of secretariaat.

Dat is niet zonder risico, want je kan dan zelf ook gepest worden. Sommige jongeren zouden het daarom dan ook niet doen.

”

Dat gaat niet werken. Want dan komen die pesters naar jou. [...] Ik zou niet bang zijn, maar ja, dan kan het dat die pesters je beginnen te achtervolgen.

SAMEN MET PESTER EN GEPESTE PRATEN OVER DE PESTSITUATIE

Je kan als medeleerling een pester en een gepeste samen zetten om met jullie drietjes te praten. Het mogelijke succes van die actie hangt samen met de ingesteldheid van de pester.

”

Ja, soms, niet altijd, soms wil de pester verder pesten, soms helpt dat.

”

Soms zeggen die zo van "Ja, dat boeit mij niet en ik ga verder doen, wat gij zegt boeit mij niet" of zo maar ook zo van "Ja oké, ik snap het eigenlijk wel, ik vind dat erg voor hem".

De jongeren die sceptisch zijn over deze actie zeggen dat de gelijkwaardigheid onder medeleerlingen ervoor kan zorgen dat de pester de boodschap niet serieus zal nemen. Er is ook een risico dat de pester de medeleerlingen begint te pesten.

”

Ik denk dat het geen nut gaat hebben, want de pester gaat die vriend niet serieus nemen omdat die even oud of zo is bijvoorbeeld en dat dat eerder een lachsituatie ga worden.

”

Dat hangt ervan af want als er een pestsituatie is tussen J. en nog een groot iemand, en S. [kleinere leerling, n.v.d.r.] komt dan tussen, dan gaat niemand daar iets aan doen. Maar als bijvoorbeeld N. een ruzie heeft met M. en J. [grotere leerling, n.v.d.r.] komt dan tussen, dan is dat een ander verhaal.

”

Ik denk dat dat niet helpt omdat ja, soms zegt iemand dat hij wordt gepest en dan kom je ertussen en dan begint de pester te zeggen “Dat is niet jouw probleem, wat boeit jou dat nu?” en dan krijg je ook problemen en dan op den duur gaat die jullie alle twee pesten.

JE EIGEN MENING GEVEN TIJDENS EEN KLASGESPREK OVER DE PESTSITUATIE

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

BLAUWE ACTIES (WEINIG VOORUITZICHT OP SUCCES, KLEIN RISICO)

DE PESTER AFLEIDEN TERWIJL DIE AAN HET PESTEN IS

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

VRIENDELIJK VRAGEN AAN DE PESTER OM ERMEE TE STOPPEN

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

ACTIES TOEGEVOEGD DOOR JONGEREN IN DE FOCUSGROEPEN

In de focusgroepen kwamen jongeren met nog nieuwe ideeën naar voren. Die acties zijn zeker boeiend om hier te beschrijven, al kunnen we ze niet linken aan kwantitatieve data uit het spreidingsdiagram. We weten dus niet of die acties door de volledige groep bevraagde jongeren als succesvol en/of risicovol ingeschat worden.

PRATEN MET DE GEPESTE, DE GEPESTE STEUNEN

Een actie die medeleerlingen kunnen doen in pestsituaties is praten met de gepeste. Ze kunnen bemoedigende woorden zeggen en advies geven.

”

Ja, je moet gewoon zeggen van “Je moet die negeren” en zo, “En dan moet je weggaan” en zo, en “Alles wat die zegt dat is niet zo en zo, hij is zelf onzeker of zij is zelf onzeker”.

Het kan volgens de jongeren helpen om de gepeste te laten weten dat jij er bent. Om een luisterend oor te bieden, bijvoorbeeld. Steunen kan ook door de gepeste aan te moedigen om zich niet te laten doen door de pester.

”

Haar steunen, zo steunen, “Ge moet u niet laten doen”.

”

Gewoon, als gij vrienden hebt, of mensen die ge kunt vertrouwen, dat ge wel zo zijt van, die persoon zou er moeten zijn als je klaar bent om erover te praten of als ge een luisterend oor hebt en ge wilt u erbij kunnen zetten, dat die persoon dan weet dat er iemand is.

Ook online kan je iemand die gepest wordt steunen. Door de pester ook te blokkeren en aan de gepeste aan te raden om geen contact meer te maken met de pester.

”

Dan blokkeer ik die en zeg tegen die vriend dat die die moet blokkeren en geen contact meer maken via social media en zo. En dat hij overal waar die pester ook is de social media gewoon blokkeert en verder gaat.

DE PESTER LATEN VOELEN HOE HET IS OM GEPEST TE WORDEN

Zie acties volwassenen. De jongeren verwachten dat volwassenen daartoe de opdracht geven.

DE GEPESTE AANMOEDIGEN OM DE PESTSITUATIE TE MELDEN

We hoorden verschillende meningen over het adviseren van een gepeste om de pestsituatie te melden. Eén jongere vertelde uit zichzelf dat die dat wel een goed idee vond.

”

Ik zou haar adviseren om met haar ouders of iemand van 't school ermee te praten.

Een andere jongere zegt net dat die dat zeker niet zou doen. Dat is vooral omdat melden toch niet zou helpen. Leerkrachten zouden niet streng genoeg reageren of de pester gewoon laten nablijven.

DE GEPESTE STIMULEREN OM OP TE KOMEN VOOR ZICHZELF

Een aantal jongeren vertellen ons dat ze door hun vrienden taal krijgen om op te komen voor zichzelf. Na een gesprek met hun vrienden of het horen van hoe hun vrienden opkomen voor hen, zijn gepeste jongeren beter in staat om dat zelf te doen. Vaak weten ze niet goed wat ze moeten zeggen om op te komen voor zichzelf, en dan helpt het wel als je vrienden je daarmee (al dan niet bewust) helpen.

”

Ja, dan geef ik hen [haar vrienden, n.v.d.r.] gelijk, want ik denk dat ook, en dan weet ik ook direct wat ik had moeten zeggen.

”

Dat kan zo zijn van “Ah, hij heeft je geholpen”, maar dat heeft ons doen zien, of de persoon [de gepeste, n.v.d.r.] motiveren van “Ah, hij heeft dat gedaan met mij, misschien moet ik dat ook eens proberen” en dan de volgende dag dat er gepest wordt, zegt hij dan wat die persoon gezegd heeft maar of zo’n klein beetje veranderd van “Stop, da’s niet oké”.

Het blijft voor sommige jongeren wel heel moeilijk om in te gaan tegen pesters.

”

Sommige kinderen zijn te onzeker en dan werkt dat niet om te zeggen van “Ga er dan tegenaan”. Dan zeggen ze van “Ja nee, stel dit, stel dat”, dus bij sommigen werkt dat eigenlijk niet om te zeggen van “Ga ertegenaan”.

DE PESTER AANSPREKEN (ALS VRIEND VAN DE PESTER)

De invloed van jongeren op elkaar is niet te onderschatten. Een jongere vertelde dat hij zijn vriend erop zou aanspreken als die zou pesten.

”

Als jouw vrienden dat zo ook niet willen dat gij pest dan, ja, dan gaat gij dat ook niet doen. Dus bijvoorbeeld, ge hebt een vriend die pest, dan moet ge met die vriend gaan praten, dan moet je zeggen ja “Dat is niet fijn” en zo maar als hij dat dan verder doet, dan moet ge zeggen ja “Zo kan ik jouw vriend niet zijn” of zo.

”

Da’s gewoon, als uw vriend komt, dan gaat ge luisteren, dan gaat ge niet dom doen.

”

Ik zeg maar iets, als de vriend van een gepeste zegt tegen de pester dat hij moet stoppen, dan is dat anders dan dat ne vriend van degene die dat pest dat zegt. Omdat, als uw eigen vriend zegt dat ge niet moogt pesten, dan is da meestal wel van “Ge moogt da niet doen”.

Zelfacties: acties uitgevoerd door de gepeste

Op basis van de interviews met leerlingenbegeleiders werd een oplijsting gemaakt van acties die jongeren die gepest worden zelf kunnen uitvoeren.

- Zeggen tegen de pester hoe je je voelt
- Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen
- Boos zeggen tegen de pester dat die ermee moet stoppen
- Via sociale media sturen naar de pester dat die moet stoppen
- Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Een pestsituatie op school melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Een printscreen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en die aan volwassenen geven
- Iemand online blokkeren
- Een persoon of bericht melden/rapporteren op sociale media
- Medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan
- De pester negeren
- Een grove reactie terugsturen via sociale media
- De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)
- Roddelen of slechte dingen zeggen over de pester
- Weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen)
- Weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)
- Grapjes maken over de pestsituatie
- Zeggen tegen de pester hoe je je voelt

We vroegen in de vragenlijst aan de leerlingen hoe zij het potentiële succes inschatten van die acties. Ze moesten antwoorden via een vijfpuntenschaal met de volgende opties:

- Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt
- Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt
- Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt
- Dit maakt het pesten erger
- Ik weet het niet

Het overzicht van deze resultaten wordt hieronder getoond.

	Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt		Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt		Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt		Dit maakt het pesten erger		Ik weet het niet	
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen	7	6,3%	18	16,1%	54	48,2%	19	17,0%	14	12,5%
Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen	12	10,7%	28	25,0%	35	31,3%	26	23,2%	11	9,8%
Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen	5	4,5%	19	17,3%	47	42,7%	25	22,7%	14	12,7%
Een online pest-situatie melden bij de leerlingenbege-leider/leerkracht	24	22,0%	34	31,2%	17	15,6%	16	14,7%	18	16,5%
Een pestsituatie op school melden bij de leerlingenbege-leider/leerkracht	40	36,4%	36	32,7%	12	10,9%	5	4,5%	17	15,5%
Een printscreen maken (bewijs ver-zamelen) van online pesten en die aan volwassenen geven	52	48,1%	34	31,5%	6	5,6%	6	5,6%	10	9,3%
Iemand online blokkeren	34	30,9%	29	26,4%	26	23,6%	11	10,0%	10	9,1%
Een persoon of bericht melden/rap-porteren op sociale media	23	20,9%	29	26,4%	28	25,5%	14	12,7%	16	14,5%
Medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan	26	23,6%	36	32,7%	25	22,7%	3	2,7%	20	18,2%
De pester negeren	28	25,9%	31	28,7%	30	27,8%	7	6,5%	12	11,1%
Een grove reactie terugsturen via sociale media	8	7,3%	9	8,2%	36	32,7%	47	42,7%	10	9,1%
De pester terug-pakken (bijvoorbeeld slaag geven)	17	15,7%	16	14,8%	16	14,8%	51	47,2%	8	7,4%

	Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt		Dit zorgt er soms voor dat pesten stopt		Dit zorgt er niet voor dat pesten stopt		Dit maakt het pesten erger		Ik weet het niet	
	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %	Count	Row Valid N %
Roddelen of slechte dingen zeggen over de pester	9	8,2%	4	3,6%	34	30,9%	50	45,5%	13	11,8%
Weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen)	31	27,9%	27	24,3%	27	24,3%	6	5,4%	20	18,0%
Weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)	37	33,0%	39	34,8%	16	14,3%	7	6,3%	13	11,6%
Grapjes maken over de pestsituatie	5	4,5%	8	7,2%	34	30,6%	46	41,4%	18	16,2%
Zeggen tegen de pester hoe je je voelt	15	13,5%	34	30,6%	28	25,2%	13	11,7%	21	18,9%

De zelfacties stellen we verder voor via een spreidingsdiagram. De kleurencode is dezelfde als bij de volwassenen- en peeracties.

Groen: acties met veel vooruitzicht op succes en een klein risico. Die acties zijn sowieso aan te raden.

Rood: acties met een groot risico. Die acties worden eerder afgeraden.

Geel: acties met een klein tot gemiddeld risico en met een gemiddeld vooruitzicht op succes. Die acties kunnen ingezet worden, maar er zijn wel enige kanttekeningen bij te maken.

Blauw: acties met een klein risico en ook weinig vooruitzicht op succes.

In het spreidingsdiagram kijken we enkel naar de kolommen: 'Dit zorgt er meestal voor dat pesten stopt' (mate van succes) en 'Dit maakt het pesten erger' (risico). We haalden alle 'Ik weet het niet'-antwoorden uit de vergelijking.

In de focusgroepsgesprekken onderzochten we welke factoren het succes of het risico bepalen van de bevraagde acties. Hieronder volgt een verslag van de visie van de leerlingen.

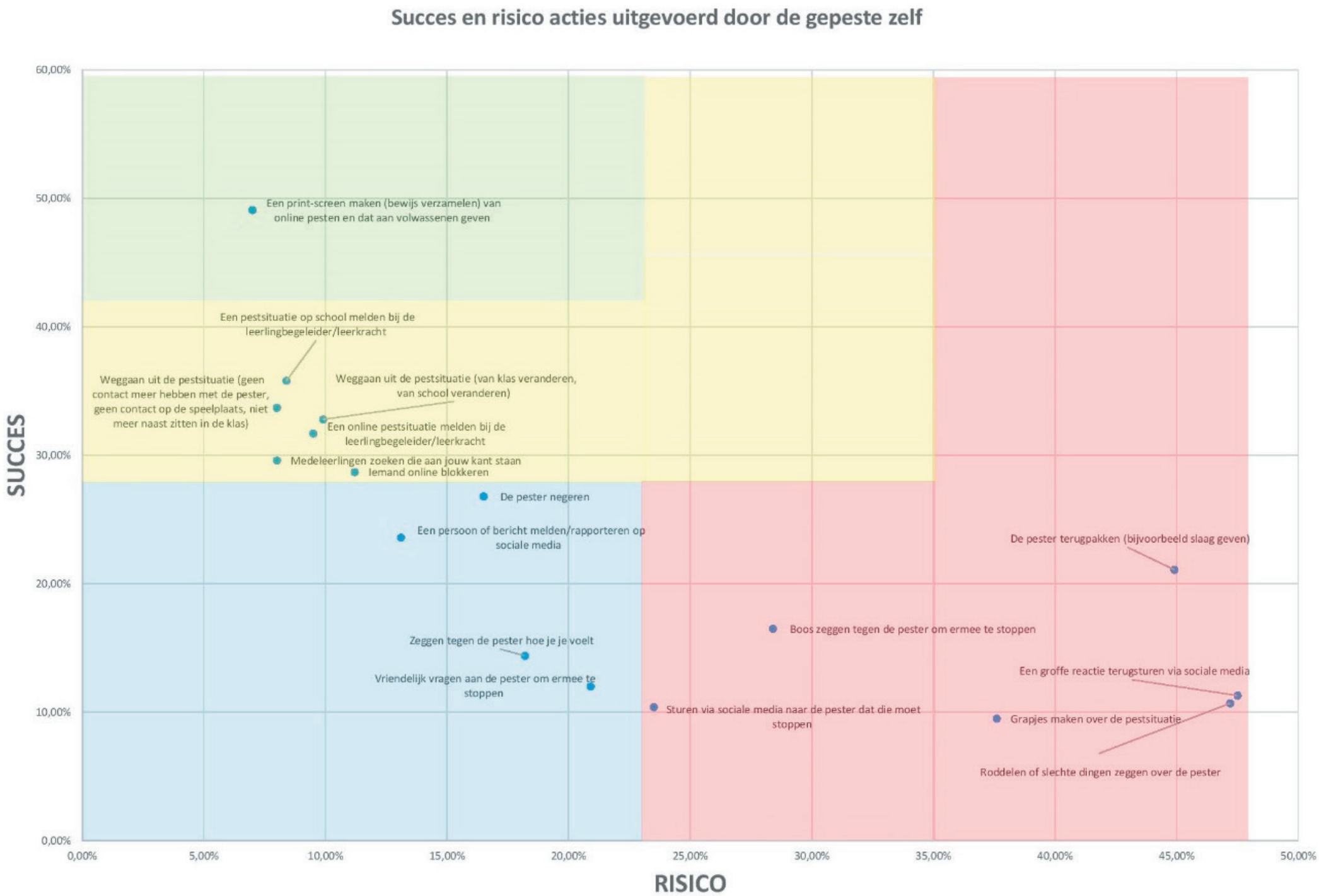

GROENE ACTIES (VEEL VOORUITZICHT OP SUCCES, KLEIN RISICO)

EEN PRINTSCREEN MAKEN (BEWIJS VERZAMELEN) VAN ONLINE PESTEN EN DIE AAN VOLWASSENEN GEVEN

Bewijsmateriaal van online pestsituaties aan een volwassene bezorgen, is een groene actie volgens de jongeren. Het is succesvol en omvat weinig risico dat het pesten erger wordt. Al moeten volwassenen wel opletten voor vervalsing van dat bewijsmateriaal.

”

Er zijn zo keiveel apps of zo waar je dingen kunt, voor fake chats te maken. [...] Ik vind dat je ook bewijs moet hebben vanuit de kant van de pester. Dat die dat ook kan zeggen van die heeft niks gestuurd. Want dat is makkelijk te vervalsen. Ge kunt ook, bijvoorbeeld ne vriend, die contactnaam gewoon veranderen en een andere foto zetten en dan is dat zogezegd die persoon. En zo kunt gij ook mail, chat, pestchat maken dat helemaal niet waar is.

RODE ACTIES (WEINIG VOORUITZICHT OP SUCCES, GEMIDDELD TOT GROOT RISICO)

DE PESTER TERUGPAKKEN (BIJVOORBEELD SLAAG GEVEN)

De pester terugpakken is een actie die veel risico inhoudt dat het pesten erger wordt. Het is dan ook een rode actie. In de focusgesprekken kwam aan bod dat jongeren de pester soms bang maken door fysiek en verbaal agressief gedrag te vertonen. Hieronder vind je een uitweiding van hoe jongeren dat precies zien.

Jongere 1: *Agressief reageren.*
Jongere 2: *Bang maken.*
Jongere 1: *Ja, bang maken, bedreigen.*

Jongere 1: *Gewoon proberen niet te raken, gewoon hem eigenlijk laten verschieten. Dat hij ziet dat als dat nog eens gebeurt dat hij jou echt gaat slagen. Dat hij dat beseft, dat hij daarmee moet stoppen.*
Interviewer: *Ik hoor hier zo wat gegiechel. Willen jullie daar nog op reageren?*
Jongere 2: *Ik denk wel dat als je over, direct, over zijn of haar familie gaat praten, die bang gaat worden en dan gaat die weg.*
Interviewer: *En wat moet ge dan over die familie zeggen om die bang te maken?*
Jongere 2: *Niet over moeders en zo.*
Jongere 3: *Zeggen dat je die dood zou wensen. Ik heb dat ooit gedaan. Gewoon echt diegene bang maken over dat je iemand van je familie bijvoorbeeld gaat bedreigen of zo.*
Jongere 2: *Ik heb ooit tegen iemand gezegd: "Ik zoek jou op."*
Jongere 1: *Ik zoek jou op.*

Interviewer: *Dus als iemand u pest, dat gij de ander bang maakt. En hoe kunt ge dat doen?*

Jongere: *Gewoon bewegingen en zo, of ...*
Interviewer: *Doen alsof je die gaat slaan of zo?*
Jongere: *Of schelden of zo, dat helpt allemaal.*

”

Je kan ook de pester zelf kwetsen zodat die voelt dat dat niet leuk is.

BOOS ZEGGEN TEGEN DE PESTER OM ERMEE TE STOPPEN

Als gepeste boos zeggen om ermee te stoppen is een optie. Het is wel een rode actie en het risico dat het pesten erger wordt, is dus groot. Het risico is vooral groot als de pester het leuk vindt als de gepeste fel reageert.

”

Dat hangt ook af van de pester want sommigen vinden het leuk als je er fel tegen reageert, die vinden de aandacht leuk en dan denk ik wel dat die soms nog wel zal verder doen.

Sommige jongeren geven aan dat de pester kan schrikken als de gepeste boos reageert dat het pesten moet stoppen. Daardoor kan het pesten ook effectief stoppen. In bepaalde situaties kan de actie dus wel positief uitdraaien en succes opleveren.

Jongere: *Recht in de ogen kijken en iets zeggen.*
Interviewer: *En iets zeggen. En wat kan je dan zoal zeggen?*
Jongere: *"Je moet mij met rust laten."*

Jongere: *Ik ben jaren gepest geweest en uiteindelijk was ik het beu. Dus ik ben naar die persoon gegaan en ik ben daar, nu ben ik daar misschien beetje beschaamd over, maar ik ben daarop beginnen roepen en tieren dat het gedaan moet zijn, dat het niet meer leuk is. En aan zijn gezichtsuitdrukking zag je ook wel dat die geshockt was van mijn reactie. Dat dat na vijf jaar opeens die reactie krijgt.*
Interviewer: *Dat die dat helemaal niet had verwacht?*
Jongere: *Nee, die had helemaal niet verwacht dat ik zo zou reageren en sinds-dien heeft die mij nooit meer gepest.*

”

Zelf werd ik ook gepest eerst en ik liet mij altijd pesten, maar uiteindelijk moet ge ertegen vechten en moet gij gewoon zelf ook iets zeggen. Het is heel de tijd gewoon “Zwijg zwijg zwijg, ik wil jouw praatje niet horen”.

EEN GROVE REACTIE TERUGSTUREN VIA SOCIALE MEDIA

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

RODDELEN OF SLECHTE DINGEN ZEGGEN OVER DE PESTER

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

GRAPJES MAKEN OVER DE PESTSITUATIE

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

STUREN VIA SOCIALE MEDIA NAAR DE PESTER DAT DIE MOET STOPPEN

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

GELE ACTIES (GEMIDDELD SUCCES, KLEIN TOT GEMIDDELD RISICO)

EEN PESTSITUATIE OP SCHOOL MELDEN BIJ DE LEERLINGENBEGELEIDER/LEERKRACHT

Een pestsituatie op school melden bij een volwassene is een gele actie. De jongeren die deze actie een goed idee vinden, zeggen dat de volwassene er indien nodig de ouders bij kan halen.

”

Je kan ook als je gepest wordt, best naar de directie gaan en vragen of die die ouders kunnen bellen, want meestal weten de ouders dat niet. Dat ze denken die kinderen heel goed op school doen en niks verkeerds doen, terwijl dat ....

”

Ik vind dat je niet moet schelden of familie of bedreigen of zo, maar gewoon dat je dat gaat melden en sowieso de ouders erbij halen, want ja die denken waarschijnlijk dat die zo braaf is en zo en als dan het echt niet stopt naar een andere school gaan of zo.

De actie kan succesvol zijn als je de melding anoniem doet of toch op een manier dat medeleerlingen het jou niet zien doen. Dat kan bijvoorbeeld stiekem na de les, via Smartschool of via een brief in het bakje.

”

Da mensen die blijven zo later nog als school gedaan is of zo blijven die nog even in de klas zogezegd dat hun boekentas aan 't maken, heel de klas weg en de leerkracht is daar nog en die gaan dat dan vertellen. Zodat iedereen weg is.

”

Allee zo naar de leerkracht gaan als die [de pesters, n.v.d.r.] niet in de buurt zijn. Beter kan je dat doen als die zo bijvoorbeeld in de les zitten zo effe snel na mekaar.

”

Dan moet je zo een brief of zo schrijven en bij haar in het bakje leggen.

”

Als ge da anoniem vermeldt, kunnen ze niet weten wie dat gemeld heeft.

Sommige jongeren zouden vragen aan iemand anders om de melding in hun plaats te doen.

”

Ja ik zou da eerst vragen "Wil je dat gaan zeggen van mij?" Maar als die persoon dat wil doen omdat die geen problemen wilt met de pester dan en die blijft dat niet zeggen, dan ga ik dat op den duur dat wel gaan zeggen tegen iemand, dat dat niet gewoon blijft doorgaan dat pesten.

Jongere 1: *Wacht hé, bijvoorbeeld, ik word gepest en "Ik ga naar mevrouw V. [leerlingenbegeleider, n.v.d.r.], kom je mee?", misschien zou mijn vriendin dat niet durven omdat die misschien ook gepest zou worden.*

Jongere 2: *Je moet een vriendin pakken die durft.*

Dat deze actie als geel te labelen valt, wordt duidelijk in wat deze jongere vertelt.

”

Ja volwassenen kunnen eigenlijk beetje helpen. [...] Maar niet te veel, want dan gaan die zich te veel bemoeien en zo.

De jongeren die we hoorden in de focusgroep konden verschillende risico's opnoemen die verbonden zijn aan deze actie. Het risico dat het pesten erger wordt na de melding, is vooral groot als het toch duidelijk is dat jij de melder bent. Dan kan je een snitch, een klikspaan of een naaier genoemd worden.

Jongere: *Ge moet dat zeggen aan mevrouw maar dan moet ge dat anoniem zeggen. Op Smartschool hebben we ook zo'n dinge, zo'n postbus, daar kunt ge dinges zeggen maar da's anoniem. Dus dan kunt ge dat zo zeggen en dan zal 't op een manier geregeld worden.*

Interviewer: *Dus ge moet eigenlijk als leerling volgens jullie dat wel melden maar anoniem.*

Jongere: *Ja want als sommigen dat dan wel doen, dan bent ge weer een klikspaan en wordt er nog meer gepest.*

”

Maar gij weet sowieso als gij gaat spreken me een leerkracht dat gij gepakt bent. Dan gaat iedereen zeggen zo: "Snitch." [...] Als ge bijvoorbeeld gepest wordt en ge gaat da aangeven aan iemand, dan ga iedereen jou zowat haten, iedereen gaat zeggen ja "Je bent een snitch, een klikspaan dit dat, echt een naaier, niet meer omgaan met ons".

Sommige andere jongeren zouden een pestsituatie gewoon niet melden aan volwassenen op school. Ze benoemen daarbij geen specifieke reden.

”

Ik zou zeggen het beste haal de volwassenen erbuiten. Je moet gewoon volwassenen erbuiten houden. Als ze dan jou beginnen pesten: "Hou gewoon je mond, oké, het is allemaal flauwekul dat uit jullie bek komt."

”

Ik ga niet zo doen [kijkt zielig, n.v.d.r.]: "Mevrouw [naam] [leerlingenbegeleider, n.v.d.r.]"

MEDELEERLINGEN ZOEKEN DIE AAN JOUW KANT STAAN

Als gepeste op zoek gaan naar medeleerlingen die aan jouw kant staan, heeft volgens de resultaten in de vragenlijst ook maar weinig vooruitzicht op succes. Ook in de focusgroepsgesprekken waren de meningen verdeeld over het succes van die actie.

De mate van succes wordt hier volgens jongeren bepaald door de hoeveelheid medestanders: met hoe meer mensen je bent, hoe sterker je staat tegen de pester.

”

Hoe meer medeleerlingen je aan uw kant hebt staan, hoe meer kinderen er tegen de pester gaan zijn.

”

De meerderheid wint altijd.

”

Zo een heel bende halen.

”

Bijvoorbeeld, als ge gepest wordt, dan moet ge zoveel mogelijk in een groep kunnen staan met vrienden en moet je zien dat ge met dat groepke altijd samen zijt, want als ge alleen zijt, dan gaat dat gemakkelijk zo jou pesten maar met een groep, dan gaat dat moeilijk.

”

Een gang halen.

Volgens jongeren is de actie ook succesvoller als je een medestander vindt die ouder is dan jij. Maar dat mag geen leerkracht zijn.

Jongere 1: *Iemand erbij halen die ouder is dan jou.*
Interviewer: *Iemand erbij halen die ouder is dan jou?*
Jongere 1: *Ja.*
Interviewer: *Maar geen leerkracht?*

Jongere 1: *Nee.*
Jongere 2: *Nee, geen leerkracht.*
Jongere 3: *Sowieso niet [gelach, n.v.d.r.].*

Jongeren geven ook aan dat het van persoon tot persoon afhangt of die actie succes kan hebben. Een groot netwerk met veel (of met grote, sterke) vrienden helpt daarbij.

Jongere 1: *Het hangt er ook van af hoeveel vrienden je hebt hé.*
Jongere 2: *Ik heb een bodyguard.*
Jongere 3: *Ik heb enorm veel vrienden. Ik heb al vrij veel op verschillende scholen gezeten.*
Jongere 4: *Maar je kan ook twee of drie vrienden hebben maar vrienden die echt voor u opkomen en groot zijn en zo.*

Om het risico van deze actie te beperken, kan je het beste niet roddelen over de pester met je medestanders. Als je medestanders zoekt, moet dat oplossingsgericht zijn volgens de jongeren die daar in de gesprekken iets over zeiden. Niet om te roddelen over de pester. Iemand in vertrouwen nemen kan trouwens ook fout aflopen, als die dat gaat klikken tegen de pester.

”

Ik vind, als je mensen gaat zoeken die aan jouw kant staan, dat je dan niet moet roddelen over de pester of wat die allemaal heeft gedaan of zo. Gewoon in een keer een oplossing zoeken. Dan kan hij ook niks zeggen of zo.

”

Die [vrienden, n.v.d.r.] kunnen jou verdedigen en zo en zoeken naar oplossingen. En zo het pesten laten stoppen.

”

Ik vind dat ook goed om naar mensen te gaan die bij jou staan, maar soms zijn er ook mensen die doen alsof die bij jou staan en dan stiekem vertel jij zo alles want je vertrouwt die persoon en uiteindelijk gaat die naar de pester zelf en vertelt die alles. Als je bijvoorbeeld iets verkeerd hebt gezegd, van bijvoorbeeld “De pester is stom” of zo bijvoorbeeld, dan gaat de pester ... hij krijgt dan nog meer zin om jou te slaan en te pesten.

Toch zijn heel wat jongeren er rotsvast van overtuigd: versterking zoeken kan de pestsituatie enkel verergeren.

Jongere 1: *Stel dat, die andere persoon die jou pest heeft ook andere vrienden. En dan gaat die zijn vrienden halen die ook jou pesten en op den duur wordt dat nog meer.*

Jongere 2: *Dan gaat het erger worden in plaats van verbeteren.*

Jongere 3: *En dan gaan die familie halen.*

Jongere 1: *Kijk hé, mevrouw, soms is dat zo van, bijvoorbeeld ik heb ruzie met C. en dan zeg ik zo van "Ah, ik ga mijn neven halen", dan zegt hij "Dan ga ik ook mijn neven halen hé" en dan zeg ik "Ah, dan ga ik mijn nonkels halen hé" en zo wordt dat groter en groter en op den duur ...*

Jongere 2: *Gang tegen gang.*

Interviewer: *Oké ...*

Jongere 1: *Ja en op den duur wordt dat niet enkel familie, maar dan worden er andere vrienden en andere families erbij betrokken en dan gaan die ook ja, u willen beschermen maar dat helpt niet want op den duur heb je alleen maar meer problemen.*

”

Stel je voor, er is een meisje die pest me weer en deze keer ik ga met mijn vrienden. En mijn vrienden zien dat en, stel u voor, die worden snel kwaad. Dan gaat er nog een erger zijn want dan gaat S. A. slagen en haar vriendinnen en dan gaat dat gewoon nog erger zijn, dat gaat de volgende dag mensen achtervolgd tot hun huis en zo.

”

Zij werd gepest en dan heeft ze zo ander personen geroept van ja "Sta je met mijn kant?" en sommigen zeiden nee en sommigen ja. Dan gingen nee zijn zo, ga naar die andere en zeggen dat tegen die persoon, die pester dus en werd ze gewoon meer gepest en zo. Da's niet slim.

”

Mijn mening is eigenlijk als ge dat gaat doen, die persoon die ziet dat, die dat pest, gaat die ook andere mensen erbij halen, dan wordt dat nog erger. Dan is dat eigenlijk, dat heeft geen zin.

IEMAND ONLINE BLOKKEREN

De pester online blokkeren is ook matig succesvol volgens de resultaten van de vragenlijst. Jongeren zijn er zich namelijk van bewust dat pesters snel een nieuwe account kunnen aanmaken en kunnen verdergaan met het pestgedrag.

Jongere 1: *Druk op het rode knopje, het woord block, block.*
Interviewer: *Helpt dat dan, werkt dat dan, als je het blokkeert, werkt dat dan, is dat dan klaar?*
Jongere 2: *Nee, want die kan ook een andere account aanmaken of zo.*
Jongere 1: *Block.*

Jongere 1: *Blokkeren.*
Jongere 2: *Je kunt, als je die blokkeert, die pester, die kan toch terug een nepaccount maken. [...] Een fake account.*
Jongere 1: *Een nieuwe account maken. [...] Of een andere foto.*
Interviewer: *Ja, een nieuwe account maken en dan opnieuw beginnen pesten, ja.*
Jongere 1: *Dan opnieuw blokkeren.*

”

Op sociale media kan je die ook laten rapporteren en blokkeren.

WEGGAAN UIT DE PESTSITUATIE (GEEN CONTACT MEER HEBBEN MET DE PESTER, GEEN CONTACT OP DE SPEELPLAATS, NIET MEER NAAST ZITTEN IN DE KLAS)

Weggaan uit de pestsituatie door geen contact meer te hebben met de pester is een advies dat soms gegeven wordt aan jongeren die gepest worden.

Jongeren in de focusgroepsgesprekken gaven aan dat het wel vanzelf zal stoppen als een pester het gevoel krijgt dat het pestgedrag geen effect heeft.

”

Wat je ook kan doen, je kan, stel als de pester naar jou komt of zo, je kan die gewoon negeren en dan weglopen want dan weet die van ja, wat ik doe, dat helpt niet en dan gaat die vanzelf stoppen.

Deze actie heeft echter maar matig succes volgens de resultaten van de vragenlijst.

Het beperkte succes van de acties kan volgens de jongeren in de gesprekken liggen aan het feit dat het niet makkelijk is om de pester altijd en overal te mijden. Zeker niet als je samen in de klas zit.

”

Uit de buurt blijven van de pester. Maar als ge daarmee in de klas zit, dan gaat dat toch niet.

WEGGAAN UIT DE PESTSITUATIE (VAN KLAS VERANDEREN, VAN SCHOOL VERANDEREN)

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

EEN ONLINE PESTSITUATIE MELDEN BIJ DE LEERLINGENBEGELEIDER/LEERKRACHT

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

BLAUWE ACTIES (WEINIG VOORUITZICHT OP SUCCES, KLEIN RISICO)

DE PESTER NEGEREN

De pester negeren is een blauwe actie volgens de resultaten van de vragenlijst: weinig succesvol maar ook weinig risicovol.

De actie is volgens de jongeren in de focusgroepsgesprekken niet zo succesvol omdat het gewoon niet makkelijk is om de pester te negeren. Zeker niet als de pester erge dingen zegt.

”

Het is onmogelijk om te negeren. [...] Ja soms dan wel, soms is dat zo moeilijk en dan gebruiken die echt zo erge woorden of zo.

EEN PERSOON OF BERICHT MELDEN/RAPPORTEREN OP SOCIALE MEDIA

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

ZEGGEN TEGEN DE PESTER HOE JE JE VOELT

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

VRIENDELIJK VRAGEN AAN DE PESTER OM ERMEE TE STOPPEN

Deze actie kwam niet aan bod in de focusgroepen.

ACTIES TOEGEVOEGD DOOR JONGEREN IN DE FOCUSGROEPEN

In de focusgroepen kwamen jongeren met nog nieuwe ideeën naar voren. Die acties zijn zeker boeiend om hier te beschrijven, al kunnen we ze niet linken aan kwantitatieve data uit het spreidingsdiagram. We weten dus niet of die acties door de volledige groep bevraagde jongeren succesvol en/of risicovol ingeschat worden.

NIKS VAN AANTREKKEN

Een andere optie om te overwegen als gepeste leerling is je 'gewoon' niks aantrekken van het pestgedrag.

”

Ge moet u daar gewoon niks van aantrekken.

OPKOMEN VOOR JEZELF

'Opkomen' is een koepelterm die door jongeren gebruikt wordt voor allerlei acties. De jongeren hebben het over verbaal reageren of over een weerbare houding aannemen.

Jongere 1: *Maar bijvoorbeeld als je zelf wordt gepest, dan moet je gewoon opkomen voor jezelf.*

Interviewer: *Hoe doe je dat, opkomen voor uzelf?*

Jongere 2: *Terugpraten en als hij je nog steeds pest, dan moet je jouw broers of zo halen.*

Jongere 3: *Niet omlaag kijken.*

”

Ik vind als je zo bang lijkt, dan gaat de pester dat nog meer doen.

ZEGGEN TEGEN DE PESTER HOE JE JE VOELT

Een jongere zegt dat je net niet moet vertellen tegen de pester hoe je je voelt. Dat is wat pesters willen.

”

Bijvoorbeeld niet huilen als die [pesters, n.v.d.r.] erbij zijn want dan weten die van "Ah, we hebben haar geraakt en dat kwetst haar" of zo.

Anderen zijn ervan overtuigd dat je wel moet zeggen wat het pestgedrag met je doet. Dat is ook een manier van opkomen voor jezelf volgens één jongere.

Jongere 1: *De gepeste moet ook opkomen voor zichzelf, man zijn.*
Interviewer: *En wat wil dat dan zeggen?*
Jongere 1: *Gewoon zelf zeggen dat ge dat niet fijn vindt of zo.*
Jongere 2: *Want anders denken sommige mensen misschien gewoon dat dat plagen is in de plaats van pesten. En als ge zelf zegt van dat is niet leuk, dan wordt dat pesten.*

PRATEN MET DE PESTER

Als gepeste moet je het eerst proberen uit te praten met de pester zelf. Een andere persoon kan daar moeilijk in tussenkomen, aldus enkele jongeren.

”

Ik vind meer dat zo de pester en de persoon die wordt gepest het eerst zelf moeten proberen. Omdat een ander persoon kan daar moeilijk in regelen, omdat het de gevoelens zijn van de pester en probleem van de pester en de persoon die wordt gepest. Als uw ouders dat weten of zo gaan die zo meer op de directeur en de prefect beginnen pushen van los het op. Maar ik denk dat da moeilijk is voor de prefect om zo dat op te lossen als er zo een pester is en ene die wordt gepest.

”

Ge kunt ook fel zijn, maar als ge met de goeie woorden niet te fel bent, werkt dat ook, denk ik.

”

Dat gaat om de manier wat hij zegt, hoe hij het zegt, maar ook over wat hij zegt want dat kan ook, iets heel ernstig zeggen dat hij gekwetst wordt.

”

Als je nu heel hard gekwetst bent geweest door die persoon, mentaal of fysiek, je kan er dan toch beter over praten in plaats van gewoon weg te gaan van de problemen. Dan kan je dat misschien oplossen.

MELDEN AAN OUDERS

Voor sommige jongeren is de pestsituatie vertellen aan hun ouders een belangrijke (eerste) stap. Zij kunnen helpen om een oplossing te verzinnen.

”

Tegen je ouders zeggen en dan moeten jouw ouders met hun [de pesters, n.v.d.r.] praten. Of tegen zijn ouders zeggen.

”

Of, laatste oplossing, dan moet je gewoon met je ouders komen en dat je, dat je dan met de ouders van de pesters gaat praten van ja, kijk dit. Kijk van jouw zoon of dochter doet dat. Kunt u iets zeggen van, enzovoort.

”

Ik vind dat je dat eerst aan je ouders moet melden en aan de persoon ook zelf. Als de persoon zelf niks doet en verder blijft doen, dat je toch naar de leerkracht moet gaan.

Ervaringen van leerlingen met de bevraagde acties

In de vragenlijst vroegen we of jongeren bepaalde acties al meegemaakt hebben in het middelbaar.

We maakten een selectie van een aantal acties die uitgevoerd kunnen worden door volwassenen, medeleerlingen of door de gepeste jongeren zelf om te bevragen bij de jongeren.

Acties uitgevoerd door volwassenen

Als we kijken naar de acties waarvan jongeren aangeven dat volwassenen ze op hun school het meest inzetten in pestsituaties, merken we dat het niet gaat om de meest succesvolle acties (op één groene actie na).

1. Tegen heel de klas zeggen dat pesten niet oké is (80,08 procent; blauwe actie)
2. Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen (73,15 procent; rode actie)
3. Het gedrag van de pester in het oog houden (via wekelijkse gesprekken, volgkaartsystemen, begeleidingscontracten, ...) (69,41 procent; groene actie)
4. De pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is (69,18 procent; gele actie)
5. Samen met de pester en de gepeste praten over de pestsituatie (65,71 procent; blauwe actie)
6. De pester laten nablijven (50,85 procent; rode actie)
7. Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste (48,35 procent; gele actie)
8. De pester en de gepeste samen laten werken aan een taak in de klas (28,20 procent; rode actie)
9. De politie laten komen (23,41 procent; gele actie)

Tabel: Heb je in het middelbaar al eens meegemaakt dat een LEERKRACHT, LEERLINGENBEGELEIDER, SECRETARIAATSMEDEWERKER OF DIRECTIE een van de volgende dingen deed tijdens een pestsituatie?

	JA	NEE	TOTAL	WEIGHTED AVERAGE
Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is	80.08% 812	19.92% 202	1,014	1.20
Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen	73.15% 741	26.85% 272	1,013	1.27
Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie	65.71% 663	34.29% 346	1,009	1.34
Pester laten nablijven	50.85% 511	49.15% 494	1,005	1.49
Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is	69.18% 696	30.82% 310	1,006	1.31
Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste	48.35% 485	51.65% 518	1,003	1.52
De politie laten komen	23.41% 236	76.59% 772	1,008	1.77
Het gedrag van de pester in't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract,...)	69.41% 699	30.59% 308	1,007	1.31
De pester en gepeste samen laten werken aan een taak in de klas	28.20% 284	71.80% 723	1,007	1.72

Peeracties: acties uitgevoerd door medeleerlingen

Als we kijken naar de acties waarvan jongeren aangeven dat medeleerlingen op hun school ze het meest inzetten in pestsituaties merken we dat de meest voorkomende ook een groene actie is. Bij de andere veelvoorkomende acties gaat het wel vaak om rode acties.

1. Opkomen voor de gepeste (73,98 procent; groene actie)
2. Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen (59,44 procent; rode actie)
3. Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht (53,35 procent; gele actie)
4. De pestsituatie negeren en erover zwijgen (52,04 procent; rode actie)
5. Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen (44,36 procent; blauwe actie)
6. De pester terugpakken (42,36 procent; rode actie)
7. Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen (41,63 procent; rode actie)
8. Een grove reactie terugsturen via sociale media (38,41 procent; rode actie)

Tabel: Heb je in het middelbaar al eens meegemaakt dat een MEDELEERLING een van de volgende dingen deed tijdens een pestsituatie?

	JA	NEE	TOTAL	WEIGHTED AVERAGE
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen	44.38% 446	55.62% 559	1,005	1.56
Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen	59.44% 598	40.56% 408	1,006	1.41
Opkomen voor de gepeste	73.98% 742	26.02% 261	1,003	1.26
De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)	42.36% 424	57.64% 577	1,001	1.58
De pestsituatie negeren en erover zwijgen	52.04% 522	47.96% 481	1,003	1.48
Een online pestsituatie melden bij de leerlingbegeleider/leerkracht	53.35% 534	46.65% 467	1,001	1.47
Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen	41.63% 418	58.37% 586	1,004	1.58
Een groffe reactie terugsturen via sociale media	38.41% 386	61.59% 619	1,005	1.62

Zelfacties: acties uitgevoerd door de gepeste

Als we kijken naar de acties waarvan jongeren aangeven dat gepeste leerlingen op hun school ze het meest inzetten in pestsituaties merken we op dat de meest voorkomende gele acties zijn (gemiddeld succes, klein tot gemiddeld risico).

1. Medeleerlingen zoeken die aan de kant van de gepeste staan (60,89 procent; gele actie)
2. Weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast gaan zitten in de klas, ...) (59,09 procent; gele actie)
3. Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen (55,83 procent; rode actie)
4. Een printscreen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en die aan volwassenen geven (53,29 procent; groene actie)
5. Zeggen tegen de pester hoe de gepeste zich voelt (47,36 procent; blauwe actie)
6. Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen (44,68 procent; blauwe actie)
7. De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven) (44,38 procent; rode actie)
8. Weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen) (43,97 procent; gele actie)

Tabel: Heb je in het middelbaar al eens meegemaakt dat een GEPESTE LEERLING een van de volgende dingen deed tijdens een pestsituatie?

	JA	NEE	TOTAL	WEIGHTED AVERAGE
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen	44.68% 441	55.32% 546	987	1.55
Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen	55.83% 551	44.17% 436	987	1.44
Medeleerlingen zoeken die aan de kant van de gepeste staan	60.89% 601	39.11% 386	987	1.39
De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)	44.38% 438	55.62% 549	987	1.56
Weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen)	43.97% 434	56.03% 553	987	1.56
Weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)	59.09% 582	40.91% 403	985	1.41
Zeggen tegen de pester hoe de gepeste zich voelt	47.36% 466	52.64% 518	984	1.53
Een print-screen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en dat aan volwassenen geven	53.29% 526	46.71% 461	987	1.47

Mogelijke verbanden tussen variabelen

Op basis van de gegevens van de vragenlijst werd er gekeken naar correlaties tussen variabelen.

We onderzochten de mogelijke associaties tussen:

- De ervaring met bevraagde acties en het ingeschatte succes van de acties
- De ervaren schoolsfeer en het ingeschatte succes van de acties
- De ervaren band met volwassenen en het ingeschatte succes van acties uitgevoerd door volwassenen
- De ervaren band met de medeleerlingen en het ingeschatte succes van acties uitgevoerd door medeleerlingen
- Het geslacht en het ingeschatte succes van de acties
- De stroom (A- of B-stroom) en het ingeschatte succes van de acties
- De ervaren band met de volwassenen en de ervaren schoolsfeer
- De ervaren band met de medeleerlingen en de ervaren schoolsfeer
- De ervaring met pesten en/of gepest worden en het ervaren succes van de acties
- De ervaren band met directie, leerlingenbegeleider(s), secretariaatsmedewerkers en leerkrachten

Associatie tussen ervaring met bevraagde acties en het ingeschatte succes van de acties

Bij het onderzoeken van de associatie tussen het ingeschatte succes van de acties (zowel de acties uitgevoerd door volwassenen en medeleerlingen als door de gepeste jongeren zelf) en het al meegemaakt hebben van die acties ("Heb je in het middelbaar al eens meegemaakt dat ...?"), zien we over heel de lijn alleen maar significante associaties ($p \leq 0{,}05$).

Dat wil zeggen dat er bij alle acties een sterk verband is tussen het al dan niet al meegemaakt hebben van die bepaalde actie in het geval van een pestsituatie en hoe succesvol je die actie inschat.

We zien concreet dat jongeren die een actie al ervaren hebben (het kan ook zijn dat ze die gezien of gehoord hebben via een medeleerling die gepest werd) het resultaat van die acties ook succesvoller inschatten.

Associatie tussen ervaren schoolsfeer en het ingeschatte succes van de acties

In het onderzoeken van de mogelijke associaties tussen het al dan niet ervaren van een goede sfeer op school en de mate van ingeschat succes van de acties uitgevoerd door volwassenen, medeleerlingen en gepeste jongeren zelf zien we dat slechts de minderheid van de bevraagde acties een significante associatie toont.

Bij de kruisvergelijkingen waar we wel significante verbanden vonden, zien we dat de jongeren die de sfeer positief inschatten het resultaat van de acties als succesvoller inschatten.

We vinden significante verbanden ($P \leq 0{,}05$) bij de onderstaande kruisvergelijkingen.

ACTIES UITGEVOERD DOOR VOLWASSENEN

- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Luisteren naar de gepeste
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * De directie praat met de pester
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * De leerlingenbegeleider praat met de pester
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is om de pestsituatie te stoppen
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is

PEERACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR MEDELEERLINGEN

- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Melden aan de leerlingen-begeleider/leerkracht
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie

ZELFACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR DE GEPESTE

- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Een printscreen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en die aan volwassenen geven
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen
- Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school * Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht

Associatie tussen de ervaren band met volwassenen en het ingeschatte succes van acties uitgevoerd door volwassenen

De ervaren band met de verschillende volwassenen op school werd in verband gebracht met het ingeschatte succes van acties uitgevoerd door volwassenen op school.

We merken dat binnen de acties die een significant verband geven ($p \leq 0{,}05$) de jongeren die een goede band ervaren met de volwassenen het resultaat van die actie ook positiever inschatten.

De associaties worden hieronder verder beschreven per rol (leerkracht, leerlingenbegeleider en de directie). We brachten enkel die acties in verband met de ervaren band met de volwassene die volgens de deelnemende scholen ook effectief door die volwassene wordt uitgevoerd. Daarom worden hier geen

associaties met secretariaatsmedewerkers onderzocht. Zij hebben geen specifiek omschreven rol in bepaalde acties.

BAND MET DE LEERKRACHT

Als het gaat over de ervaren band met de leerkracht en het ingeschatte succes van de acties die door leerkrachten uitgevoerd kunnen worden, zien we bij de volgende acties een significant verband ($p \leq 0,05$).

- Ik heb een goede band met de leerkrachten op mijn school * Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
- Ik heb een goede band met de leerkrachten op mijn school * Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen
- Ik heb een goede band met de leerkrachten op mijn school * Te weten proberen te komen waarom iemand pest
- Ik heb een goede band met de leerkrachten op mijn school * Het gedrag van de pester in 't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract, enz.)
- Ik heb een goede band met de leerkrachten op mijn school * Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is
- Ik heb een goede band met de leerkrachten op mijn school * Meer toezicht op de speelplaats en in de gangen

BAND MET DE LEERLINGENBEGELEIDER

Als het gaat over de ervaren band met de leerlingenbegeleider en het ingeschatte succes van de acties die door leerlingenbegeleiders uitgevoerd kunnen worden, zien we bij de volgende acties een significant verband ($p \leq 0,05$).

- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * De leerlingenbegeleider praat met de pester
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * De pester een taak laten maken over pesten
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Te weten proberen te komen waarom iemand pest

- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Het gedrag van de pester in 't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract, enz.)
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Meteen reageren als iemand iets gemeens zegt in de klas of op de speelplaats
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * De sociale media (Instagram, Snapchat, WhatsApp, ...) van de pester controleren
- Ik heb een goede band met de leerlingenbegeleiders op mijn school * Meer toezicht op de speelplaats en in de gangen

BAND MET DE DIRECTIE

Als het gaat over de ervaren band met de directie en het ingeschatte succes van de acties die door de directie uitgevoerd kunnen worden, zien we bij de volgende acties een significant verband ($p \leq 0,05$).

- Ik heb een goede band met de directie van mijn school * De directie praat met de pester
- Ik heb een goede band met de directie van mijn school * De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school
- Ik heb een goede band met de directie van mijn school * De pester tijdelijk schorsen

Associatie tussen de ervaren band met de medeleerlingen en het ingeschatte succes van acties uitgevoerd door medeleerlingen

We onderzochten ook mogelijke associaties tussen de ervaren band met de medeleerlingen en het ingeschatte succes van de acties die uitgevoerd kunnen worden door medeleerlingen.

Slechts een zeer kleine minderheid van de acties geeft een significant verband ($p \leq 0,05$):

- Ik heb een goede band met mijn medeleerlingen hier op school * Melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Ik heb een goede band met mijn medeleerlingen hier op school * Samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Ik heb een goede band met mijn medeleerlingen hier op school * Een online pest-situatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Ik heb een goede band met mijn medeleerlingen hier op school * Opkomen voor de gepeste

Associatie tussen geslacht en het ingeschatte succes van de acties

Als we naar de associaties kijken tussen het geslacht en het ingeschatte succes van de acties die uitgevoerd worden door volwassenen, medeleerlingen en de gepeste jongeren zelf zien we met de onderstaande acties een significant verband ($p \leq 0{,}05$).

ACTIES UITGEVOERD DOOR VOLWASSENEN

- Geslacht * Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is
- Geslacht * Aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is (bv. dat op Smartschool zetten, die persoon een badge laten dragen)
- Geslacht * De politie laten komen
- Geslacht * De pester en gepeste samen aan een taak laten werken in de klas
- Geslacht * De pester laten nablijven
- Geslacht * De sociale media (Instagram, Snapchat, WhatsApp, ...) van de pester controleren

PEERACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR MEDELEERLINGEN

- Geslacht * Roddelen over de pester
- Geslacht * Een grove reactie terugsturen via sociale media
- Geslacht * De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)

ZELFACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR DE GEPESTE ZELF

- Geslacht * Weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)
- Geslacht * Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Geslacht * Grapjes maken over de pestsituatie
- Geslacht * Een pestsituatie op school melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Geslacht * Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen
- Geslacht * De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)
- Geslacht * Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen
- Geslacht * Medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan
- Geslacht * Roddelen of slechte dingen zeggen over de pester
- Geslacht * Een grove reactie terugsturen via sociale media

SUCCES VAN DE ACTIES

Jongens schatten het vooruitzicht op succes van alle bovenstaande acties positiever in dan meisjes. De grootste verschillen tussen jongens en meisjes op dat vlak zien we bij de volgende peeracties: 'roddelen over de pester' en 'de pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)'. Bij de acties uitgevoerd door volwassenen is dat het geval bij 'de politie laten komen' en 'aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is'.

RISICO VAN DE ACTIES

Als we kijken naar het inschatten van het potentiële risico van de actie ('maakt het pesten erger') zien we dat – uitgezonderd bij de actie 'weggaan uit de pestsituatie' – meisjes het risico van alle bovenstaande acties groter inschatten dan jongens. De grootste verschillen zien we bij de volgende zelfacties: 'een grove reactie sturen via sociale media', 'roddelen over de pester', 'de pester terugpakken'. Bij de peer-acties gaat het om 'roddelen over de pester', 'de pester terugpakken' en 'een grove reactie terugsturen via sociale media'.

Associatie tussen de stroom (A- of B-stroom) en het ingeschatte succes van de acties

Als we naar de associaties kijken tussen de stroom (A- of B-stroom) en het ingeschatte succes van de acties die uitgevoerd worden door volwassenen, medeleerlingen en de gepeste jongeren zelf zien we met de onderstaande acties een significant verband ($p \leq 0{,}05$).

ACTIES UITGEVOERD DOOR VOLWASSENEN

- A-/B-stroom * Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is
- A-/B-stroom * Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
- A-/B-stroom * De directie praat met de pester
- A-/B-stroom * Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
- A-/B-stroom * De pester een taak laten maken over pesten
- A-/B-stroom * De pester laten nablijven
- A-/B-stroom * Zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is om de pestsituatie te stoppen
- A-/B-stroom * De pester en gepeste samen aan een taak laten werken in de klas
- A-/B-stroom * Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen

PEERACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR MEDELEERLINGEN

- A-/B-stroom * Tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen
- A-/B-stroom * Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen
- A-/B-stroom * Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen
- A-/B-stroom * Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen
- A-/B-stroom * Roddelen over de pester
- A-/B-stroom * De pestsituatie negeren en erover zwijgen
- A-/B-stroom * Een grove reactie terugsturen via sociale media

ZELFACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR GEPESTE JONGEREN

- A-/B-stroom * Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen
- A-/B-stroom * Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen
- A-/B-stroom * Een grove reactie terugsturen via sociale media

- A-/B-stroom * De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)
- A-/B-stroom * Roddelen of slechte dingen zeggen over de pester
- A-/B-stroom * Grapjes maken over de pestsituatie
- A-/B-stroom * Zeggen tegen de pester hoe je je voelt

SUCCES VAN DE ACTIES

We zien bij alle bovenstaande acties, uitgezonderd de actie 'de directie praat met de pester', dat jongeren uit de B-stroom het vooruitzicht op succes positiever inschatten dan jongeren uit de A-stroom.

De grootste verschillen tussen jongeren uit de A-stroom en de B-stroom wat betreft het inschatten van het succes van de zelfacties zien we bij 'roddelen over de pester'. Bij de de peeracties is dat het geval bij 'de pestsituatie negeren en erover zwijgen' en 'vriendelijk vragen aan de pester'. Bij de acties uitgevoerd door volwassenen zitten de grootste verschillen bij 'zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is', 'de pester een taak laten maken over pesten', 'samen met de pester en de gepeste praten over de pestsituatie', 'tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is' en 'aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is'.

RISICO VAN DE ACTIES

Als we kijken naar het inschatten van het potentiële risico van de actie ('maakt het pesten erger') zien we dat, uitgezonderd bij de peeracties 'de gepeste weghalen uit de pestsituatie' en 'sturen via de sociale media naar de pester dat die moet stoppen', jongeren uit de A-stroom het risico van alle bovenstaande acties groter inschatten dan jongeren uit de B-stroom.

De grootste verschillen zien we bij de zelfacties 'de pester terugpakken' en 'een grove reactie sturen via sociale media', en bij de peeracties 'de pestsituatie negeren en erover zwijgen' en 'vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen'.

ASSOCIATIE TUSSEN DE ERVAREN BAND MET DE VOLWASSENEN EN DE ERVAREN SCHOOLSFEER

Bij het onderzoeken van de associatie tussen de band met de volwassenen op school (de directie, leerlingenbegeleider, leerkrachten, secretariaatsmedewerkers) en de ervaren schoolsfeer zien we over heel de lijn alleen maar significante associaties ($p \leq 0{,}05$).

We zien concreet dat jongeren die een negatieve band aangeven met directie, leerlingenbegeleider, de leerkrachten of secretariaatsmedewerkers veelal ook een negatieve schoolsfeer ervaren.

ASSOCIATIE TUSSEN DE ERVAREN BAND MET DE MEDELEERLINGEN EN DE ERVAREN SCHOOLSFEER

Bij het onderzoeken van de associatie tussen de band met de medeleerlingen en de ervaren schoolsfeer zien we over heel de lijn alleen maar significante associaties ($p \leq 0{,}05$).

We zien concreet dat jongeren die een negatieve band aangeven met de medeleerlingen veelal ook een negatieve schoolsfeer ervaren.

Associatie tussen de ervaring met pesten en/of gepest worden en het ervaren succes van de acties

GEPEST GEWEEST ZIJN

Als we naar de associaties kijken tussen het al dan niet al gepest geweest zijn en het ingeschatte succes van de acties die uitgevoerd worden door volwassenen, medeleerlingen en de gepeste jongeren zelf zien we dat een minderheid van de acties een significant verband geeft ($p \leq 0,05$). Het betreft de onderstaande acties.

ACTIES UITGEVOERD DOOR VOLWASSENEN

- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * De pester laten nablijven
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste

PEERACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR MEDELEERLINGEN

- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * De pester afleiden terwijl die aan het pesten is
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Roddelen over de pester
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Een grove reactie terugsturen via sociale media

ZELFACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR GEPESTE JONGEREN

- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Een pestsituatie op school melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Iemand online blokkeren
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Een persoon of bericht melden/rapporteren op sociale media
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * De pester negeren
- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * Een grove reactie terugsturen via sociale media

- Heeft iemand jou ooit al eens gepest? * De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)

SUCCES VAN DE ACTIES

Als we kijken naar het ingeschatte succes zien we dat in de kruisvergelijking met de meeste acties de jongeren die aangeven dat ze nog niet of eerder niet gepest werden het vooruitzicht op succes positiever inschatten dan jongeren die wel of eerder wel al gepest werden. De enige uitgezonderingen zijn de volwassenenactie 'de pester laten nablijven', de peeractie 'sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen' en de zelfacties 'een pestsituatie op school melden aan een leerkracht/leerlingenbegeleider' en 'iemand online blokkeren') .

RISICO VAN DE ACTIES

Kijken we naar het ingeschatte risico, dan zien we het omgekeerde. De jongeren die aangeven dat ze wel (of eerder wel) al eens gepest werden, schatten alle acties die een significant verband geven ook als risicovoller in dan jongeren die aangeven dat ze nog niet (of eerder niet) gepest werden. Bij alle acties denken ze dus, meer dan jongeren die nog niet gepest werden, dat dat het pesten erger zal maken.

GEPEST HEBBEN

Als we naar de associaties kijken tussen al dan niet al eens iemand gepest hebben en het ingeschatte succes van de acties die uitgevoerd worden door volwassenen, medeleerlingen en de gepeste jongeren zelf zien we dat de minderheid van de acties een significant verband geeft ($p \leq 0,05$). Het betreft de onderstaande acties.

ACTIES UITGEVOERD DOOR VOLWASSENEN

- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is
- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is

PEERACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR MEDELEERLINGEN

- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)
- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * Een grove reactie terugsturen via sociale media

ZELFACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR GEPESTE JONGEREN

- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * Een printscreen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en die aan volwassenen geven
- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * Medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan
- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * De pester negeren
- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * Een grove reactie terugsturen via sociale media
- Heb jij ooit al eens iemand gepest? * Roddelen of slechte dingen zeggen over de pester

SUCCES VAN DE ACTIES

Als we kijken naar het ingeschatte succes zien we in de kruisvergelijking dat jongeren die aangeven dat ze nog nooit (of eerder niet) al eens gepest hebben de volgende acties succesvoller inschatten dan jongeren die wel al gepest hebben:

- De volwassenenactie 'pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is'
- De peeractie 'een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht'
- De zelfactie 'een printscreen maken van online pesten en die aan volwassenen geven'

RISICO VAN DE ACTIES

Kijken we naar het ingeschatte risico, dan zien we dat jongeren die aangeven dat ze al eens gepest hebben de volgende acties als risicovoller inschatten dan jongeren die aangeven dat ze nog nooit gepest hebben:

- De volwassenenacties 'tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is' en 'de pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is'
- De peeractie 'een online situatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht'
- De zelfacties 'een printscreen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en die aan volwassenen geven' en 'medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan'

Associatie tussen de ervaren band met directie, leerlingenbegeleider(s), secretariaatsmedewerkers en leerkrachten

Bij het onderzoeken van de associatie tussen de ervaren band met de directie, leerlingenbegeleider(s), secretariaatsmedewerkers en leerkrachten zien we over heel de lijn alleen maar significante associaties ($p \leq 0,05$).

Dat wil zeggen dat jongeren die de band met één van die volwassenen negatief inschatten veelal de band met de andere volwassenen ook negatief inschatten en omgekeerd.

DISCUSSIE

Methodologie

Bias

Pimento is een preventieorganisatie. De onderzoekers grijpen daardoor vaak terug naar de nood aan preventie. Is dat vanuit het eigen kader of inductief uit de resultaten?

We denken dat er een mogelijke non-responsbias zit in de keuze van scholen om al dan niet deel te nemen aan het onderzoek. De motivatie van scholen om deel te nemen, was vaak probleemgestuurd. Ze hadden net enkele pestsituaties achter de rug en/of wilden extra input voor hun (misschien niet zo goed lopende of nog niet aanwezige) pestbeleid. Mogelijk hebben de deelnemende scholen meer pestproblemen dan scholen die ervoor kozen om niet in te tekenen voor het onderzoek. Een andere hypothese is dat de scholen die intekenden het thema extra belangrijk vinden, belangrijker dan de andere scholen. Die non-responsbias kan een invloed hebben op de resultaten.

In verband met de schoolselectie kunnen we stellen dat de leerlingenaantallen niet helemaal actueel waren: om de schoolselectie te kunnen uitvoeren, werden de cijfers van het jaar voordien gebruikt. De nieuwe waren op het moment dat het onderzoek van start ging nog niet bekend. We zijn ons ervan bewust dat de leerlingenaantallen per schooljaar erg kunnen fluctueren. Toen we tijdens de interviews aan de leerlingenbegeleiders vroegen hoeveel leerlingen er op school en in de eerste graad zitten, merkten we ook verschillen op tussen wat zij ons vertelden en wat we online vonden. In sommige scholen wordt de eerste graad bovendien gescheiden gehouden, zowel in de gebouwen als op de speelplaats. In andere scholen zitten alle leerjaren dan weer op dezelfde vestiging. Dat kan een invloed hebben op de resultaten.

Fases 1, 2 en 3

De interviews met de leerlingenbegeleiders werden niet verbatim getranscribeerd en gecodeerd. We hebben daar echter wel informatie uit gehaald om de vragenlijsten op te stellen (vooral op actieniveau) en gebruiken die input ook in de discussie om resultaten beter te begrijpen.

In het begin van de vragenlijst gaven we jongeren een definitie mee van hoe wij kijken naar pesten. De vraag is natuurlijk: hebben ze dat allemaal goed gelezen, en hebben ze hun antwoorden op basis van die definitie gegeven? Of hebben ze een eigen invulling van het concept gemaakt (die al dan niet aansluit bij de gegeven definitie)?

In de focusgroepen merkten we dat jongeren veel meer te zeggen hadden over de acties die uitgevoerd worden door volwassenen dan over peer- en zelfacties. Kunnen we daaruit concluderen dat jongeren vinden dat er een grotere rol is weggelegd voor volwassenen in een pestsituatie dan voor jongeren zelf (omstanders en gepeste jongeren)?

Resultaten

Aanwezigheid van offline en online (potentieel) pestgedrag

We noemen deze factor 'aanwezigheid van (potentieel) pestgedag' omdat het gedrag waarnaar gevraagd wordt op zichzelf niet altijd pestgedrag is. Om het zeker pestgedrag te noemen, zijn factoren als impact op de gepeste en herhaaldelijk voorkomend gedrag belangrijk. Anderzijds zijn zulke gedragingen vaak *symptomen* van (sluimerend) pestgedrag.

Ondanks de stijgende bezorgdheid over cyberpesten merken we dat jongeren uit de eerste graad minder online pestgedrag ervaren dan offline. Dat staat natuurlijk los van het feit dat de impact van cyberpesten volgens jongeren en onderzoekers vaak groter ingeschat wordt.

We kunnen helaas geen correlatieonderzoek uitvoeren om te onderzoeken of leerlingen anders kijken naar het succes van bepaalde acties naargelang of er in hun school veel of weinig (potentieel) pestgedrag is. Daarvoor is de populatie per school te klein.

Als leerlingen aangeven dat er veel conflicten zijn in hun school, weten we niet of dat binnen die school over dezelfde 'conflicten' gaat tussen telkens dezelfde mensen, of dat er veel verschillende conflicten zijn.

We merken dat bewust gevoelens kwetsen en bewust uitsluiten de meest voorkomende gedragingen zijn. Bij het opstellen van een pestbeleid is dat interessante informatie om mee te nemen. Omgaan met fysiek pestgedrag kan een andere aanpak vragen dan bij psychologisch pestgedrag. Dat werd in dit onderzoek niet onderzocht.

Ervaring met pesten

We vonden het belangrijk om te polsen naar de ervaring die jongeren gehad hebben met pesten of gepest worden. Door de vraagstelling kan die ervaring ook gaan over hun periode in de lagere school of op een andere secundaire school waar ze hun secundaireschoolcarrière startten.

De gevonden cijfers liggen hoger dan de prevalentie vastgesteld door eerdere onderzoeken. Dat kan komen doordat we vragen naar of ze ooit gepest geweest zijn of gepest hebben, of door de brede definitie van pesten die we gebruikten.

Schoolsfeer en band met verschillende personen op school

SFEER OP SCHOOL

Als we kijken naar de individuele resultaten van alle deelnemende scholen liggen de resultaten sterk in lijn met die van de gehele populatie. We kunnen echter niet zeggen of dat een hoopvol of alarmerend resultaat is. Een positief schoolklimaat is in het voorkomen van pesten een belangrijke factor. Als de helft van de jongeren de schoolsfeer niet volledig positief inschat, lijkt het ons dat er daar nog kansen liggen om actief aan te werken.

BAND MET VOLWASSENEN

Als we kijken naar de resultaten van de ingeschatte band met de verschillende volwassenen moeten we de kanttekening in acht nemen dat we niet helemaal zeker weten hoe jongeren de vraag geïnterpreteerd hebben. Wat wil dat voor hen precies zeggen, 'een goede band'? Dat hebben we ook niet verder bevraagd

in de focusgroepsgesprekken. Ervaren jongeren dan een goede band met minstens één persoon uit een volwassen team of bedoelen ze een goede band met iedereen uit dat team? Ook bij het antwoord 'Heb ik nog nooit mee gepraat' weten we niet zeker wat dat voor de jongeren precies wil zeggen. Is dat 'nog nooit contact gehad' of 'nog nooit een degelijk gesprek gevoerd'?

Ook bij deze resultaten kunnen we niet zeggen wat goed of slecht is. We vonden ook geen prevalentiecijfers om dat aan af te toetsen. We volgen dezelfde redenering als bij het inschatten van de schoolsfeer: als meer dan de helft van de jongeren géén goede band aangeeft, is er zeker nog ruimte en noodzaak om daaraan te werken.

We merken in de analyse van de resultaten van alle deelnemende scholen afzonderlijk dat er weinig verschillen waren tussen de inschatting van de band met de leerkrachten, maar wel met alle andere rollen. Uit het gesprek met de leerlingenbegeleider konden we concluderen dat de taken van directie, leerlingenbegeleider en secretariaatsmedewerker in de verschillende scholen zeer uiteenlopend ingevuld werden. Afhankelijk van de rol en de zichtbaarheid van de functie en de persoon in de school schatten jongeren de band anders in. We hoorden in de interviews dat veel secretariaatsmedewerkers ook jojo'ers zijn (project Scholen voor Jongeren, Jongeren voor Scholen). Dat is een startbanenproject waarin laaggeschoolde jongeren een leerrijke eerste werkervaring kunnen opdoen, in dit geval dus in schoolsecretariaten. Doordat zij nog jong zijn, kunnen die jojo'ers ook makkelijk verbinding maken met leerlingen.

In de focusgroepsgesprekken hoorden we ook dat jongeren een pestsituatie willen melden aan mensen die ze kennen en vertrouwen. Dat is niet onlogisch. Volgens ons is het interessant om zeker de mensen die een actieve rol opnemen in het pestbeleid zeer zichtbaar te maken in de school. Of andersom: mensen met een zichtbare functie ook meer verantwoordelijk te maken. Volg je in het pestbeleid een 'Whole School Approach', dan is het op basis van deze resultaten nodig om preventief in te zetten op de laagdrempeligheid van de volwassenen, de zichtbaarheid van bepaalde mensen in bepaalde functies en de band tussen jongeren en volwassenen preventief aan te sterken.

BAND MET MEDELEERLINGEN

Als we kijken naar de resultaten van de ingeschatte band met de medeleerlingen, dan moeten we hier opnieuw dezelfde kanttekening in acht nemen. We weten niet helemaal zeker hoe jongeren de vraag geïnterpreteerd hebben. Wat wil dat voor hen precies zeggen, 'een goede band'? Dat hebben we ook niet verder bevraagd in de focusgroepsgesprekken. Ervaren jongeren dan een goede band met minstens één medeleerling of bedoelen ze een goede band met zo goed als alle medeleerlingen?

Ook bij deze resultaten kunnen we niet zeggen wat goed of slecht is. We vonden ook geen prevalentiecijfers om dat aan af te toetsen. Anderzijds geeft 30 procent van de jongeren aan dat ze geen goede band hebben met medeleerlingen. Als dat jongeren zijn die met geen enkele andere jongere echt een goede band hebben op school, lijkt ons dat iets om wel actief aan te werken. Teambuilding, andere jongeren echt kennen en waarderen, is essentieel om aan te werken om pesten te voorkomen.

Preventie versus curatie

We merken in dit onderzoek, dat focust op mogelijke curatieve acties in het geval van een pestsituatie, dat toch de nood aan preventie naar boven komt. Jongeren maken in de focusgroepsgespreken zo ook de opmerking dat zichzelf en anderen leren aanvaarden, het anders zijn, belangrijk is in het voorkomen (of oplossen) van pestsituaties. Die vraag naar preventie lijkt ons een belangrijke claim die aansluit bij verschillende andere conclusies. Sommige vaardigheden moet je op voorhand trainen om ze te kunnen inzetten als er een effectief pestprobleem is en sommige van zulke vaardigheden zullen zelfs het ontstaan van een pestprobleem kunnen voorkomen.

Ingeschat succes en risico van curatieve acties tegen pesten

Bij het aftoetsen van de resultaten van de vragenlijst bij de jongeren in de focusgroepen vertrokken we initieel vanuit acties waarover we te horen kregen in de interviews bij de leerlingenbegeleiders en acties die wij toevoegden op basis van literatuur en eigen ervaring. Toch werden er in de focusgroepen door de jongeren zelf nog heel wat acties toegevoegd. Dat was héél waardevolle input, omdat dat blinde vlekken waren waar we voor de focusgroepsgesprekken het bestaan niet van kenden. Jammer genoeg hebben we, door de timing van de verschillende fases van het onderzoek, geen kwantitatieve gegevens over het succes en het risico van die later toegevoegde acties.

ACTIES UITGEVOERD DOOR VOLWASSENEN (LEERLINGENBEGELEIDERS, LEERKRACHTEN, SECRETARIAATSMEDEWERKERS OF DIRECTIE)

De actie uitgevoerd door volwassenen die volgens de jongeren het meeste vooruitzicht op succes heeft en het kleinste risico inhoudt, is 'het gedrag van de pester in 't oog houden'. Jongeren vinden het belangrijk dat het niet blijft bij een eenmalige straf of een preek, maar dat er echt gewerkt wordt aan gedragsverandering van de pester. Dat kan volgens hen het beste door systematisch gesprekken te voeren met de pester en die van dichtbij op te volgen. Toch zien we ook dat jongeren het helpend vinden als er in een pestsituatie ook 'gezagsfiguren' bij gehaald worden. Ouders die op de hoogte gebracht worden, kunnen hun kind indien nodig straffen of natuurlijk van dichtbij opvolgen, zoals we in de vorige actie ook al beschreven. De directie die praat met de pester zou ook succesvol zijn. Jongeren benadrukken dan vooral dat de directie het mandaat heeft om te straffen, wat pesters wel kan afschrikken. Het valt op dat jongeren het helpend vinden als pesters opgevolgd én mogelijk streng aangepakt worden (door ouders en/of directie). We begrijpen dat het voor veel scholen niet evident is om in elke pester veel tijd te investeren (want dat is wat jongeren voorstellen). Toch zou het volgens de jongeren veel opleveren om pesters op te volgen, hun ouders op de hoogte te brengen en hen eventueel naar de directie te sturen.

Wat moeten volwassenen dan vooral niet doen? Meteen straffen of een preek geven. Alle acties in de rode zone bestaan uit een eenmalige kortetermijnstraf: de pester laten nablijven, sociale media controleren, de pester een taak laten maken over pesten, enzovoort. Dat zijn allemaal eenmalige, kortdurende acties waarbij er niet geluisterd wordt naar het verhaal van de pester. Voor scholen zijn die wel snel en gemakkelijk uit te voeren. Dergelijke acties zouden pesters ertoe aanzetten om hun pestgedrag verder te zetten, om boos te worden op de persoon die de melding heeft gedaan en die terug te pakken. Pesters worden daarbij niet uitgedaagd om na te denken over hun gedrag en stil te staan bij de gevolgen ervan. Ze moeten gewoon wachten tot hun straf voorbij is, tot de strafstudie voorbij is, hun taak snel afwerken en klaar. Wat hebben ze uit de straf geleerd? Niets, zo blijkt. Eén jongere doet zelfs de suggestie om tijdens de strafstudie een gesprek met een volwassene te hebben over de pestsituatie. Dat zou wel kunnen helpen.

De politie laten komen en de pester schorsen zijn gele acties. Die moeten volgens de jongeren alleen ingezet worden in heel ernstige pestsituaties. Zulke acties onderneem je als school ook niet zomaar. De andere gele – en dus twijfelachtige – acties met betrekking tot succes gaan over gesprekken voeren: gesprekken voeren met de pester, de pester leren begrijpen dat pesten niet oké is, te weten komen waarom iemand pest, samen met de pester en de gepeste rond de tafel zitten enzovoort. Jongeren schatten het succes daarvan matig in, omdat er zoveel afhankelijk is van wie de pester is en hoe de leerkracht of leerlingenbegeleider dat gesprek voert. Geloven jongeren niet (altijd) in de competenties van leerkrachten als het gaat om omgaan met pesten? Het vertrouwen in hen lijkt alvast kleiner dan het vertrouwen in leerlingenbegeleiders. De pester en de gepeste samen zetten voor een gesprek kan leiden tot neptranen bij de pester en valse spijtbetuigingen. Leerlingenbegeleiders die we spraken in de interviews waren er nochtans vaak van overtuigd dat dit een succesvolle actie is. Jongeren beweren het tegendeel. Pesters spelen toneel in het gesprek, gepeste leerlingen stellen zich kwetsbaar op en het pestgedrag gaat nadien gewoon (meer verborgen) door.

Meteen reageren op signalen van pestgedrag leek ons een evidente actie die zou helpen. Daarin volgen we wat onderzoekster Englander zegt over reageren in negen seconden (zie 'Pestsignalen opvangen en erop reageren', pagina 9). Jongeren schatten het succes van die actie matig in, omdat ze niet het vertrouwen hebben dat elke leerkracht dat (op een uniforme manier) doet. Jammer, want volgens Englander zou dat een grote stap in de goede richting kunnen zijn.

Wat weinig succesvol lijkt maar ook weinig risico inhoudt, zijn acties als tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is, klasafspraken maken en zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is om de pestsituatie te stoppen. Je doet er als leerkracht geen kwaad mee, maar het lost zeker geen pestproblemen op.

Zoals hierboven al vermeld, kunnen jongeren goed formuleren wat ze nodig hebben van een volwassene om de pestsituatie mee aan banden te leggen. Bepaalde eigenschappen en vaardigheden zoals natuurlijke autoriteit en empathische gespreksvaardigheden zijn voor jongeren essentieel. Het is daarom onzes inziens belangrijk om binnen het beleid oog te hebben voor de vaardigheden van de volwassenen. Hebben maar weinig volwassenen in de school die vaardigheden, is er eventueel nog training nodig of moeten verantwoordelijkheden binnen het pestbeleid goed verdeeld worden?

PEERACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR MEDELEERLINGEN

De acties waarvan het vooruitzicht op succes het positiefst ingeschat wordt, zijn: opkomen voor de gepeste, zelf de pestsituatie melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht en ze samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht.

Opkomen voor een gepeste leerling kan volgens jongeren helpend zijn om verschillende redenen. Gepeste leerlingen komen zo te weten ze niet alleen zijn, en dat het niet hun schuld is dat ze gepest worden, en ze doen inspiratie op over hoe ze zelf kunnen reageren op het pestgedrag.

We leerden in de gesprekken echter ook dat opkomen voor een andere een actie is die voor interpretatie vatbaar is. Sommige jongeren interpreteren het melden aan een leerkracht ook als 'opkomen voor'. Andere jongeren zien opkomen voor de gepeste als praten met de pesters, zeggen dat het gedrag niet gepast is en dat ze moeten stoppen. Nog andere jongeren zien dat als verbaal en fysiek geweld, zoals de pester afdreigen (alleen of in groep, binnen of buiten de schoolpoort). Zeker als we kijken naar dat laatste, ligt dat in lijn met andere rode/risicovolle acties zoals: de pester terugpakken, boos zeggen om te stoppen. Als jongeren in de gesprekken hierover praatten, hadden ze het over 'de macht terugkrijgen', op welke manier dan ook. Het lijkt ons interessant om die reacties te vermijden, omdat ze het risico op pesten volgens de jongeren eigenlijk vergroten. Daar preventief mee bezig zijn, aandacht geven aan wat 'opkomen voor een ander' eigenlijk kan betekenen, lijkt ons daarop een mogelijk antwoord. Eén school had bij het terugkoppelingsgesprek als idee om die oefening te integreren in een vak over sociale vaardigheden. Jongeren zouden op voorhand kunnen nadenken over wat opkomen voor elkaar kan betekenen en daarop oefenen in rollenspelen. Sommige jongeren gaven bovendien in de focusgroepsgesprekken aan dat ze het eigenlijk niet comfortabel vinden om te reageren op de pester. Andere alternatieven om op te komen voor een gepeste kunnen ook groene acties zijn, zoals het pestgedrag gaan melden. Die succesvolle actie is laagdrempeliger en kan door meer jongeren uitgevoerd worden.

Omdat opkomen voor een gepeste leerling volgens jongeren zoveel verschillende dingen kan betekenen, is het als leerkracht of leerlingenbegeleider heel belangrijk om geen standaardadvies of standaardtips te geven aan gepeste leerlingen en de omstanders. Wat kan je dan wel doen? In plaats van een advies te geven, kan je de opties overlopen. Bijvoorbeeld: als je wilt opkomen voor een medeleerling die gepest wordt, kan je samen de pestsituatie melden, samen uit de buurt van de pester blijven, tegen de pester zeggen dat die moet stoppen, tegen de gepeste zeggen dat wat de pester zegt niet waar is, enzovoort. Zo hebben leerlingen een soort menukaart waar ze uit kunnen kiezen, in plaats van een niet-gepersonaliseerd advies dat voor alle omstanders zou moeten gelden.

Het is opvallend dat de twee andere groene acties gaan over het melden van het pestprobleem aan een volwassene, al dan niet samen met de gepeste. Dat zijn uiteraard ook peeracties, maar daarbij wordt de verantwoordelijkheid doorgegeven aan de volwassene. Dat kunnen we, op basis van de informatie uit de focusgroepsgesprekken, mogelijk verklaren doordat de angst voor represailles door de pester bij elke peeractie groot is. Informatie doorgeven aan volwassenen is ook spannend (je kan een verklikker genoemd worden), maar daarna zijn de jongeren zelf minder zichtbaar als omstander in de pestproblematiek. Het feit dat je als melder verklikker genoemd kan worden, kwam zo vaak aan bod in de focusgroepsgesprekken, dat daar volgens ons nog veel kansen zitten om ook daar preventief mee bezig te zijn in het opstellen van een beleid tegen pesten. Je zou als school kunnen nadenken over hoe jullie de meldingsbereidheid groter kunnen maken, bijvoorbeeld door anonieme kanalen meer kenbaar te maken (Smartschool, mail, een postvakje, ...).

Als we kijken naar de rode acties zien we dat dat voornamelijk 'harde' acties zijn: grove reacties terugsturen, boos reageren, de pester terugpakken. Het lijkt ons logisch dat jongeren die acties als risicovoller inschatten. Het is echter interessant dat jongeren wel aangeven dat ze die acties wel degelijk meemaken (cfr. resultaten pagina 98).

Bij de gele acties valt op dat een online pestsituatie melden aan een volwassene minder succesvol wordt ingeschat dan het melden van een 'offline pestsituatie'. In de gesprekken met de leerlingenbegeleiders hoorden we dat volwassenen op school zich onzekerder voelden over het aanpakken van cyberpesten dan van 'traditioneel pesten'. Ook jongeren geven daarbij aan dat ze zelf niet weten tot waar de verantwoordelijkheid van de school reikt, aangezien het cyberpesten zich voornamelijk buiten de schooluren afspeelt. Ze geven echter aan dat ze in een offline situatie dezelfde aanpak verwachten van volwassenen op school als in een online situatie. Laat dat alvast drempelverlagend zijn om toch met dit thema aan de slag te gaan op school.

Bij de blauwe acties zien we voornamelijk 'zachtere' acties: luisteren naar jongeren die gepest worden of vriendelijk vragen aan de pester om te stoppen. Van die acties gaven de jongeren aan dat ze de pestsituatie niet stoppen maar ook niet erger maken. Dat wil zeggen dat zulke acties aangemoedigd mogen worden, maar dat ze niet als enige actie ingezet mogen worden. Het kan een aanvulling zijn op andere, effectievere acties.

ZELFACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR DE GEPESTE

Als we kijken naar de zelfacties zien we dat slechts één actie volgens de jongeren succesvol genoeg lijkt om als groene actie te worden gelabeld: een printscreen maken van een online pestsituatie en dat aan volwassenen geven. Opvallend daaraan is dat het melden van een online pestsituatie als peeractie slechts een gele actie is, zoals hierboven beschreven. Ook bij de zelfacties is het melden van een online pestsituatie een gele actie.

Hoewel het om een groene actie gaat, hebben we in de focusgroepsgesprekken vaak over het belang en het effect van bewijs verzamelen gehoord. Dat gaat voornamelijk over de bezorgdheid om door volwassenen niet geloofd te worden als ze een pestsituatie melden. Jongeren beschrijven de nood om door volwassenen ernstig genomen te worden. Ze zijn bezorgd dat pesters neptranen gebruiken of weten wat ze moeten zeggen om niet verantwoordelijk gesteld te worden voor hun pestgedrag.

In online pestsituaties is bewijs verzamelen makkelijker dan in offline situaties doordat je printscreens of chatconversaties kunt tonen. Daar komt wel de kanttekening bij dat sommige jongeren bezorgd zijn dat in die online situaties conversaties vervalst kunnen worden.

Hierin lezen we ook een verwachting naar volwassenen toe om kritisch te zijn ten opzichte van de pester. Volwassenen moeten streng maar rechtvaardig zijn, en mogen niet manipuleerbaar zijn. Jongeren geven ook aan dat ze zelf voelen welke volwassenen die vaardigheden hebben. Dat zijn de volwassenen aan wie ze zelf ook graag hun pestsituatie gaan melden. Jongeren testen ook volwassenen uit in hoeverre ze ma-

nipuleerbaar zijn of betrouwbaar zijn, bijvoorbeeld door valse, zogezegd gevoelige informatie te delen en te zien of de info verspreid wordt.

Dat roept de vraag op of het niet interessant is om jongeren zelf hun aanspreekpunt te laten kiezen (cfr. groene leerkracht) om de drempel te verlagen voor het melden van een pestprobleem. In één deelnemende school kregen leerlingen twee keer per schooljaar de opdracht om een vertrouwensleerkracht aan te duiden. Dat kon eender wie van het team zijn. Door dat bewust zo te benoemen én het meermaals per schooljaar te vragen, wist elke leerling die deelnam aan het focusgroepsgesprek meteen bij wie die terecht zou kunnen in een pestsituatie. De leerlingenbegeleider was zich ervan bewust dat weinig leerlingen halverwege het schooljaar veranderden van vertrouwensfiguur, maar vond dat vooral een goede opfrissing voor de leerlingen dat het concept vertrouwensleerkracht bestaat. Als we kijken naar de band die de leerlingen volgens hen hebben met hun secretariaatsmedewerker pleiten we er ook voor dat de leerlingen eender welke volwassene op school als vertrouwensfiguur kunnen aanduiden. Een andere optie is om alle volwassenen in de school te trainen in de vaardigheden om met pestsituaties om te gaan. Dat zou heel mooi zijn, maar de vraag is of dat realistisch is en of je dat mag verwachten van elke volwassene op school.

Als we kijken naar de rode zelfacties zien we net als bij de rode peeracties ook weer harde acties, zoals boos reageren, de pester terugpakken, roddelen en grove reacties terugsturen. Opnieuw is het logisch dat zulke acties meer consequenties kunnen hebben voor de gepeste leerling.

Als we kijken naar de gele acties valt op dat het zoeken van medeleerlingen om aan je kant te staan niet altijd succesvol of geheel zonder risico lijkt. Dat is opvallend omdat de peeractie 'opkomen voor de gepeste' wel een groene actie is. Jongeren geven in de focusgroepsgesprekken aan dat opkomen voor een ander of medestanders zoeken voornamelijk vanuit de motivatie van de medeleerlingen moet komen. Je moet er niet om vragen. Het is ook interessant, omdat de nood aan mensen die voor je opkomen wel bestaat, maar dat je dat niet kan oplossen door erom te vragen. Het lijkt ons daarom opnieuw iets waar er aandacht aan besteed kan worden voor er een pestsituatie ontstaat. Zo kun je samen met leerlingen gaan zoeken naar een intrinsieke motivatie om voor een ander op te komen.

Bij de blauwe zelfacties zien we dezelfde tendensen als bij de blauwe peeracties: het gaat voornamelijk over 'mildere' acties. Die zullen op zichzelf volgens de jongeren een pestsituatie niet stoppen, maar ze kunnen wel een aanvulling zijn op andere, performantere acties.

Ervaringen van leerlingen met de bevraagde acties

ACTIES UITGEVOERD DOOR VOLWASSENEN

De acties die de jongeren al het meest meegemaakt hebben, zijn niet per se degene die door hen als het meest succesvol ingeschat worden. Dat zien we in de analyse van de resultaten van de ervaringen die leerlingen hebben met bepaalde acties.

Tegen heel de klas zeggen dat pesten niet oké is, daarvan geven de meeste jongeren aan dat ze dat al meegemaakt hebben. Dat is een blauwe actie. Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen, staat op de tweede plaats en dat is een rode actie. De eerste groene actie staat op de derde plaats: het gedrag van de pester in het oog houden. Ook andere acties, waarvan meer dan de helft van de jongeren aangeeft dat ze dat al eens meegemaakt hebben, zijn geel, blauw of rood. We kunnen dus stellen dat er veel acties ingezet worden op school zonder dat leerlingen die als succesvol ervaren. Dat kan hun kritische blik op leerkrachten verklaren als het gaat om omgaan met pestsituaties.

In de gesprekken die we voerden met de leerlingenbegeleiders hoorden we nochtans een ander verhaal. Volgens hen zijn de acties waarvan de meeste jongeren aangeven dat ze dat al meegemaakt hebben niet de acties waar volgens hen het meest op ingezet werd. Weten leerlingenbegeleiders niet goed wat leerkrachten doen in de klas als het gaat om omgaan met pestsituaties? Als het onder de volwassenen

op school niet altijd duidelijk is wat andere volwassenen doen in pestsituaties is er een probleem. Onze bezorgdheid werd bevestigd door de leerlingenbegeleiders in de gesprekken die we met hen voerden. Een pestbeleid waarin op een transparante manier duidelijk wordt wat er van iedereen verwacht wordt in de school lijkt daarop een mooi antwoord te bieden.

Of hebben de leerlingen een vertekend beeld van de acties die ingezet worden? We hoorden van leerlingen dat ze niet altijd weten wat er precies gedaan wordt in een pestsituatie. Die nood aan transparantie werd ook in de focusgroepsgesprekken geuit door jongeren. De 'succesverhalen' van acties die pesten deden stoppen op school komen nu niet bij jongeren terecht. Zo weten ze niet of het pesten toevallig gestopt is, of dat dat komt door het harde werk van de leerkrachten en leerlingenbegeleiders (en directie, en secretariaatsmedewerkers, en ...).

PEERACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR MEDELEERLINGEN

De actie die medeleerlingen volgens jongeren het meest inzetten in pestsituaties is een groene actie: opkomen voor de gepeste. De kanttekening die we daarbij opnieuw willen maken, is dat opkomen voor een gepeste voor elke leerling iets anders kan betekenen. Bij de andere veelvoorkomende acties gaat het vaak om rode acties. Dat doet ons concluderen dat ook jongeren zelf niet weten wat ze precies moeten doen in een pestsituatie. Ze kennen wel antwoorden op de vraag wat succesvol zou kunnen zijn, maar op het moment zelf kunnen ze dat niet altijd in actie omzetten. Dat impliceert de noodzaak om ook daar preventief mee bezig te zijn, zeker om te vermijden dat jongeren tijdens een pestsituatie voornamelijk acties inzetten die het risico op pesten vergroten. Jongeren gaven in de focusgroepsgesprekken ook aan dat ze daarin leren van elkaar. Ze gebruiken de woorden of de acties van medeleerlingen als inspiratie. Dat lijkt ons interessant om preventief aandacht aan te geven.

We merken ook dat de deelnemers van de vragenlijst de peeracties minder meegemaakt hebben dan dat ze acties uitgevoerd door volwassenen meegemaakt hebben. Dat ligt in lijn met de informatie die we kregen via de gesprekken met de leerlingenbegeleiders. Het is onduidelijk of dat komt doordat de peeracties minder zichtbaar zijn of minder expliciet benoemd worden in vergelijking met de acties uitgevoerd door volwassenen, of doordat jongeren zich zelf minder verantwoordelijk voelen om in te grijpen als ze een pestsituatie zien. Beide pistes lijken ons interessant om in een pestbeleid aandacht aan te geven.

ZELFACTIES: ACTIES UITGEVOERD DOOR DE GEPESTE

De acties waarvan jongeren aangeven dat gepeste leerlingen op hun school ze het meest inzetten, zijn gele acties (gemiddeld succes, klein tot gemiddeld risico) en op de derde plaats zelfs een rode (boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen).

Opnieuw kunnen we concluderen dat jongeren die gepest worden op het moment zelf niet weten wat het meest succesvol is om een pestsituatie te stoppen. Het lijkt ons belangrijk om daar preventief aandacht aan te geven.

We merken ook dat de deelnemers van de vragenlijst de zelfacties minder meegemaakt hebben dan de peeracties en de acties uitgevoerd door volwassenen. We opperden hierboven al dat dat misschien komt doordat de acties uitgevoerd door volwassenen het meest concreet benoemd worden of het meest zichtbaar zijn. In dit geval kunnen we dan ook stellen dat acties uitgevoerd door gepeste jongeren zelf nóg minder zichtbaar zijn en ook minder gedeeld worden met medeleerlingen.

Correlatieanalyse

ASSOCIATIE TUSSEN ERVARING MET BEVRAAGDE ACTIES EN HET INGESCHATTE SUCCES VAN DE ACTIES

Jongeren die een actie al meegemaakt hebben, schatten het succes van acties positiever in. Wil dat dan ook zeggen dat niet goed geïnformeerd zijn over wat er specifiek gedaan wordt in een pestsituatie ervoor zorgt dat jongeren sceptischer zijn over het succes van de actie? In de focusgroepsgesprekken hoorden we jongeren de nood aan transparantie uiten. Dat haakt daar ook op in. Jongeren weten niet of een bepaalde actie succesvol is in pestsituaties als ze niet weten wat er precies gebeurt en of dat de oorzaak is dat het pesten gestopt is.

ASSOCIATIE TUSSEN ERVAREN SCHOOLSFEER EN HET INGESCHATTE SUCCES VAN DE ACTIES

Slechts een minderheid van de kruisvergelijkingen tussen de ervaren schoolsfeer en het ingeschatte succes van de acties geeft significante verbanden aan. We kunnen niet verklaren waarom juist bepaalde acties wel een significant resultaat geven en andere niet. Die verbanden lijken daardoor van beperkt belang te zijn voor dit onderzoek.

ASSOCIATIE TUSSEN DE ERVAREN BAND MET VOLWASSENEN EN HET INGESCHATTE SUCCES VAN ACTIES UITGEVOERD DOOR VOLWASSENEN

We zien zowel bij leerkrachten en directie als bij leerlingenbegeleiders sterke associaties tussen de ervaren band en het ingeschatte succes van de acties die op school door die volwassenen uitgevoerd kunnen worden.

Jongeren die een goede band hebben met een volwassene geloven ook meer in het succes van een actie uitgevoerd door die volwassene.

Ook in de focusgroepsgesprekken hoorden we dat jongeren het succes van acties positiever inschatten naargelang de band met de volwassene. Ze benoemden het belang van vertrouwen in de volwassene en hebben verwachtingen ten aanzien van de begeleidershouding van die volwassene: die persoon moet in gesprek kunnen gaan maar moet ook streng kunnen zijn. Daarnaast moet de volwassene liefst ervaring hebben met het thema pesten en vooral veel begrip voor en voeling met de leefwereld van jongeren. Die gegevens sluiten mooi aan bij de resultaten van deze associaties.

Het lijkt er dan ook op dat het interessant kan zijn om preventief te werken aan de band tussen volwassenen en jongeren. Zo kun je het potentiële succes van de acties vergroten.

Een kanttekening bij deze correlatieanalyse is dat we de keuze maakten om bepaalde acties wel en andere niet te kruisvergelijken met de band met een bepaalde volwassene. Die keuze baseerden we op de informatie die de focusgroepsgesprekken ons opleverden. We kunnen echter niet zeker weten of de acties die we wel meenamen effectief uitgevoerd worden door de leerkrachten, leerlingenbegeleiders of directie op school.

ASSOCIATIE TUSSEN DE ERVAREN BAND MET DE MEDELEERLINGEN EN HET INGESCHATTE SUCCES VAN ACTIES UITGEVOERD DOOR MEDELEERLINGEN

Slechts een heel kleine minderheid van de peeracties geeft in een kruisvergelijking een significant verband met de ervaren band met de medeleerlingen. Dat is opvallend. Zoals hierboven vermeld, geeft de band met volwassenen wel veel meer significante associaties met acties uitgevoerd door volwassenen.

Ook in de focusgroepsgesprekken hoorden we geen indicaties dat de band met medeleerlingen een invloedrijke factor kan zijn voor het vooruitzicht op succes van de peeracties. Jongeren schatten de band met hun medeleerlingen in de vragenlijst ook positief in. Slechts drie procent van de jongeren schat de band negatief in. Dat kan een verklaring zijn waarom die associatie zo weinig significante resultaten oplevert.

We hoorden ook in de focusgroepsgesprekken dat jongeren voornamelijk in hun eigen netwerk hulp zouden gaan zoeken als het gaat over peeracties bij pestsituaties. De peers in hun eigen netwerk zijn uiteraard sowieso al jongeren met wie ze een goede band hebben.

ASSOCIATIE TUSSEN GESLACHT EN HET INGESCHATTE SUCCES VAN DE ACTIES

Als we naar de associaties kijken tussen het geslacht en het ingeschatte succes van de acties die uitgevoerd worden door volwassenen, medeleerlingen en de gepeste jongeren merken we dat jongens de acties waarmee een significant verband is met het geslacht als succesvoller inschatten.

De grootste verschillen tussen jongens en meisjes wat betreft het inschatten van het succes zien we bij de volgende peeracties: 'roddelen over de pester' en 'de pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)'. Bij de acties uitgevoerd door volwassenen gaat het om 'de politie laten komen' en 'aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is'.

We kunnen stellen dat dit de meest invasieve of ook wel de 'hardste' acties zijn. Zouden jongens dat als succesvoller inschatten omdat ze er zelf meer naar grijpen?

Het is ook opvallend dat meisjes het risico van de acties vaak als groter inschatten dan jongens. De grootste verschillen zien we hier bij de zelfacties 'een grove reactie sturen via sociale media', 'roddelen over de pester' en 'de pester terugpakken', en bij de peeracties 'roddelen over de pester', 'de pester terugpakken' en 'een grove reactie terugsturen via sociale media'. Dat zijn opnieuw de meest invasieve acties.

We kunnen daaruit afleiden dat meisjes de resultaten van acties tegen pesten anders inschatten dan jongens. Het lijkt ons daarom interessant om de parameter 'geslacht' mee te nemen als er advies gegeven wordt over wat er moet gebeuren in een pestsituatie. Niet dat er andere acties aanbevolen moeten worden aan jongens dan aan meisjes, maar het is wel interessant om mee te nemen dat jongens door de band meer heil zien in harde acties. Als je als leerkracht of leerlingenbegeleider de instructie geeft 'kom op voor de gepeste' is het goed om te weten dat de kans groter is dat jongens dat eerder zullen interpreteren als 'de pester terugpakken' of 'roddelen over de pester', wat door de meeste jongeren ingeschat wordt als risicovolle acties.

ASSOCIATIE TUSSEN DE STROOM (A- OF B-STROOM) EN HET INGESCHATTE SUCCES VAN DE ACTIES

We zien dat jongeren uit de B-stroom het resultaat van bijna alle acties positiever inschatten dan jongeren uit de A-stroom.

Dat impliceert dat het interessant kan zijn bij jongeren uit de A-stroom om preventief te informeren over de acties die ingezet worden in een pestsituatie. We konden ook al concluderen dat jongeren die op de hoogte zijn van het verloop van een actie (door eerdere ervaringen) positiever kijken naar het mogelijk succes ervan. Het is logisch dat jongeren die sceptischer zijn over het succes van een actie in een pestsituatie minder zullen openstaan voor die actie.

Jongeren uit de A-stroom schatten het potentiële risico van de meeste acties groter in ('maakt het pesten erger') dan jongeren uit de B-stroom. De grootste verschillen zien we hier bij de zelfacties 'de pester terugpakken' en 'een grove reactie sturen via sociale media', en bij de peeracties 'de pestsituatie negeren en erover zwijgen' en 'vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen'.

De acties waarin de grootste verschillen tussen A- en B-stroom te zien zijn op het vlak van risico-inschatting zijn redelijk invasieve acties die volgens de analyse van de resultaten van alle bevraagde jongeren als weinig succesvol en erg risicovol (rode acties) geclassificeerd kunnen worden. Dat impliceert dat het voor de B-stroom interessant kan zijn om preventief te werken rond risico-inschatting van peer- en zelfacties in een pestsituatie. Bovendien is het interessant om niet te algemene instructies te geven bij een pestprobleem, zoals 'opkomen voor jezelf of voor een ander', maar dat meer te duiden of te zoeken naar verschillende manieren waarop jongeren kunnen opkomen voor elkaar.

ASSOCIATIE TUSSEN DE ERVAREN BAND MET DE VOLWASSENEN EN DE ERVAREN SCHOOLSFEER

We zien dat jongeren die de band met de volwassenen positief inschatten de schoolsfeer ook eerder positief inschatten en omgekeerd. Over heel de lijn is er een sterk verband tussen die variabelen.

Dat impliceert dat werken aan de band tussen leerlingen en volwassenen ook een positief effect kan hebben op de hele schoolsfeer. In pestpreventie is de schoolsfeer ook een belangrijke parameter. Hoe beter het klimaat, hoe kleiner het risico op pesten (cfr. 'Pesten is een groepsprobleem' pagina 10).

Hierboven hebben we echter ook vastgesteld dat er bij een pestprobleem weinig verband is tussen de ervaren schoolsfeer en het ingeschatte succes van de acties.

ASSOCIATIE TUSSEN DE ERVAREN BAND MET DE MEDELEERLINGEN EN DE ERVAREN SCHOOLSFEER

We zien dat jongeren die de band met de medeleerlingen positief inschatten de schoolsfeer ook eerder positief inschatten en omgekeerd. Over heel de lijn is er een sterk verband tussen die variabelen.

Dat impliceert dat werken aan de band tussen leerlingen onderling ook een positief effect kan hebben op de hele schoolsfeer. In pestpreventie is de schoolsfeer ook een belangrijke parameter. Hoe beter het klimaat, hoe kleiner het risico op pesten.

Hierboven hebben we echter wel vastgesteld dat er bij een pestprobleem weinig verband is tussen de ervaren schoolsfeer en het ingeschatte succes van de acties.

ASSOCIATIE TUSSEN DE ERVARING MET PESTEN EN/OF GEPEST WORDEN EN HET ERVAREN SUCCES VAN DE ACTIES

GEPEST GEWEEST ZIJN

In de analyse merken we dat maar een minderheid van de bevraagde acties een significant verband geeft. Waarom bepaalde acties een verband geven met het al dan niet al gepest geweest zijn en andere niet kunnen we niet verklaren op basis van de informatie uit de focusgroepsgesprekken of op basis van de literatuurstudie.

Als we kijken naar het ingeschatte risico van acties valt het volgende op. Jongeren die aangeven dat ze (eerder wel) al eens gepest werden, schatten alle acties (die een significant verband geven) risicovoller in dan jongeren die nog niet (of eerder niet) gepest werden. Jongeren die al eens gepest werden, zijn dus vaker bezorgd dat pesten erger wordt door bepaalde acties dan jongeren die nog nooit gepest geweest zijn. Is dat een realistische inschatting (door ervaring) door de jongeren die al gepest geweest zijn of is dat een verhoogde gevoeligheid?

Het lijkt ons interessant om die resultaten mee te nemen in de ondersteuning van jongeren die al een geschiedenis hebben met gepest worden. Er is ook enige voorzichtigheid nodig in het aanraden van bepaalde acties met een bepaald risico.

GEPEST HEBBEN

In de kruisvergelijking tussen al dan niet al gepest hebben en het ingeschatte succes of risico van de acties zien we dat slechts een minderheid van de acties een significant verband toont. We kunnen niet verklaren waarom bepaalde acties wel een significant verband tonen en andere niet.

Ook in de analyse van de resultaten zien we geen heldere tendensen. Bij sommige acties tonen jongeren die al gepest hebben een verhoogde gevoeligheid voor het risico van represailles, bij andere acties niet. Ook wat betreft het ingeschatte succes is daar geen lijn in te trekken.

We nemen die resultaten dus niet verder mee in dit onderzoek.

ASSOCIATIE TUSSEN DE ERVAREN BAND MET DIRECTIE, LEERLINGENBEGELEIDER(S), SECRETARIAATSMEDEWERKERS EN LEERKRACHTEN

Over heel de lijn zien we bij die kruisvergelijkingen significante verbanden. Jongeren die bijvoorbeeld aangeven dat ze een negatieve band hebben met leerkrachten hebben veelal ook een negatievere band met directie, leerlingenbegeleiders en secretariaatsmedewerkers dan jongeren die aangeven dat ze een goede band hebben met leerkrachten. We koppelden die resultaten aan de analyse van kruisvergelijkingen tussen de band met de volwassenen op school en het ingeschatte succes van acties uitgevoerd door volwassenen (cfr. resultaten pagina 101). Daaruit bleek dat jongeren die de band met de volwassenen positiever inschatten ook positiever kijken naar het succes van de acties. Daaruit kunnen we afleiden dat preventief werken aan het aanscherpen van de band tussen leerlingen en alle volwassenen op school essentieel kan zijn voor een sterk pestbeleid, zowel preventief als curatief. Die resultaten sluiten ook mooi aan op de 'Whole School Approach' waarbij wordt gesteld dat iedereen op school een rol heeft om pesten te voorkomen en te verhelpen.

CONCLUSIE

Op de onderzoeksvraag 'Welke acties ervaren Antwerpse jongeren uit de eerste graad secundair onderwijs als helpend bij online en offline pestsituaties binnen hun schoolcontext?' kunnen we het onderstaande antwoord geven.

Acties uitgevoerd door volwassenen

Groene acties: veel vooruitzicht op succes, klein risico

- De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school
- De directie praat met de pester
- Het gedrag van de pester in 't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract, ...)

Rode acties: weinig vooruitzicht op succes, groot risico

- De sociale media (Instagram, Snapchat, WhatsApp, ...) van de pester controleren
- De pester laten nablijven
- Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen
- Aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is (bv. dat op Smartschool zetten, die persoon een badge laten dragen)
- De pester en gepeste samen aan een taak laten werken in de klas

Gele acties: gemiddeld vooruitzicht op succes, klein tot gemiddeld risico

- De politie laten komen
- De pester tijdelijk schorsen
- De leerlingenbegeleider praat met de pester
- Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is
- Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
- Te weten komen waarom iemand pest
- Meer toezicht op de speelplaats en in de gangen
- Meteen reageren als iemand iets gemeens zegt in de klas of op de speelplaats
- Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste
- CLB praat met de pester

Blauwe acties: weinig vooruitzicht op succes, klein risico

- Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
- Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen
- Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is

- Luisteren naar de gepeste
- Samen met de pester, gepeste en hun vrienden praten over de pestsituatie
- De pester een straf voor zichzelf laten bedenken
- Zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is om de pestsituatie te stoppen

Peeracties: acties uitgevoerd door medeleerlingen

Groene acties: veel vooruitzicht op succes, klein risico

- Opkomen voor de gepeste
- Melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht

Rode acties: weinig vooruitzicht op succes, groot risico

- De pestsituatie negeren en erover zwijgen
- Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen
- De pester terugpakken (bv. slaag geven)
- Een grove reactie terugsturen via sociale media
- Roddelen over de pester
- Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen

Gele acties: gemiddeld vooruitzicht op succes, klein tot gemiddeld risico

- Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen
- Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
- Eigen mening geven tijdens een klasgesprek over de pestsituatie

Blauwe acties: weinig vooruitzicht op succes, klein risico

- De pester afleiden terwijl die aan het pesten is
- Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen

Zelfacties: acties uitgevoerd door gepeste jongeren zelf

Groene acties: veel vooruitzicht op succes, klein risico

- Een printscreen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en die aan volwassenen geven

Rode acties: weinig vooruitzicht op succes, groot risico

- De pester terugpakken
- Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen

- Een grove reactie terugsturen via sociale media
- Roddelen of slechte dingen zeggen over de pester
- Grapjes maken over de pestsituatie
- Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen

Gele acties: gemiddeld vooruitzicht op succes, klein tot gemiddeld risico

- Een pestsituatie op school melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan
- Iemand online blokkeren
- Weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)
- Weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen)
- Een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht

Blauwe acties: weinig vooruitzicht op succes, klein risico

- De pester negeren
- Een persoon of bericht melden/rapporteren op sociale media
- Luisteren naar de gepeste
- Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen

Op basis van de resultaten en de analyse ervan kunnen we ook de volgende conclusies trekken.

Autoriteit: streng maar rechtvaardig

- Als we kijken naar de acties uitgevoerd door volwassenen en de toelichting van de jongeren in de focusgroepsgesprekken leren we dat jongeren mensen zoeken die autoriteit uitstralen en die in actie schieten bij een pestsituatie. Die autoriteit vinden ze bij de directie en bij ouders. Dat komt voornamelijk doordat zowel directie als ouders het mandaat hebben om straffen uit te delen en omdat jongeren ervan overtuigd zijn dat pesters schrik hebben van zowel directie als van hun ouders. In de focusgroepsgesprekken geven jongeren daarnaast aan dat ze ook sommige andere volwassenen op school vertrouwen om op een adequate manier om te gaan met een pestsituatie. Dat zijn volwassenen die ook een natuurlijke autoriteit uitstralen en zich niet laten manipuleren door 'neptranen' of door jongeren die hen naar de mond praten. Ze hebben in het beste geval expertise op het vlak van omgaan met pestproblemen én kunnen zich goed verplaatsen in de leefwereld van jongeren.
- Jongeren willen echter niet alleen straffen en autoriteit. Ze vinden gesprek en opvolging ook belangrijk. Ze verwachten dat volwassenen in een gesprek proberen te weten te komen waarom pesters pestgedrag vertonen (misschien ligt er wel een ander probleem aan de basis?). Volgkaartsystemen worden daarom als succesvol ervaren. Een langere opvolging van het gedrag van een pester verkleint ook het risico op represailles.
- Jongeren hebben in een pestsituatie een drang naar het verzamelen van bewijs. Dat komt voort uit angst om niet geloofd te worden door volwassenen. Ze zoeken naar volwassenen die kritisch zijn en rechtvaardig. Ook hier weten ze heel goed welke volwassenen die vaardigheden hebben en welke niet. Onzes inziens lijkt het daarom belangrijk dat jongeren zelf kunnen kiezen welke volwassene

voor hen geschikt is om pestproblemen mee te delen. Daarnaast lijkt het belangrijk dat volwassenen die aanspreekpunt zijn, gekozen worden op basis van hun vaardigheden en niet op basis van hun functie.

- Jongeren die een positieve band hebben met een volwassene kijken positiever naar het succes van de actie uitgevoerd door die volwassene.

Angst voor represailles

- Er is een meldingsdrempel omdat jongeren bang zijn voor represailles. Ze zijn bang dat de pester te weten komt dat ze de pestsituatie gemeld hebben aan een volwassene, dat ze een verklikker genoemd zullen worden en dat ze daarna ook gepest zullen worden. Er is daarbij vraag naar manieren om anoniem en laagdrempelig pestsituaties te melden aan volwassenen, bij voorkeur digitaal. Die angst voor represailles zien we ook bij de peeracties en de zelfacties. Die acties worden over het algemeen als risicovoller ingeschat dan de acties uitgevoerd door volwassenen. In een pestbeleid lijkt het ons daarom essentieel om bewust bezig te zijn met het verlagen van de meldingsdrempel en om het risico op represailles zo klein mogelijk te maken.

Offline versus online pesten

- Jongeren verwachten dat volwassenen op dezelfde manier omgaan met cyberpestproblemen als met 'offline' pestproblemen. Ze weten alleen niet goed of dat altijd (en wanneer dan wel) de verantwoordelijkheid is van de school. Jongeren willen daar graag duidelijkheid over.

Opkomen of afdreigen?

- Jongeren weten niet goed hoe ze voor zichzelf of voor anderen moeten opkomen. 'Opkomen voor' kan betekenen een machtsstrijd voeren met de pester, door verbaal en fysiek agressief gedrag te vertonen, alleen en in groep. Die acties zijn zeer risicovol. Jongeren geven aan dat ze inspiratie halen uit hoe anderen op een positieve manier opkomen voor zichzelf. Daar preventief aandacht aan besteden, zodat jongeren dat niet ad hoc moeten bedenken als er een pestsituatie is, lijkt ons daarop een antwoord te bieden. Die visie wordt ook gestaafd door het feit dat de peeracties en zelfacties die jongeren het meest meegemaakt hebben ook niet de meest succesvolle zijn. Jongeren kunnen dus wel formuleren wat er het beste gedaan moet worden in een pestsituatie maar kunnen dat niet meteen in praktijk omzetten als er een acuut probleem is.

Nood aan transparantie

- De acties die door volwassenen volgens de jongeren het meest uitgevoerd worden op school in een pestsituatie zijn ook niet de meest succesvolle noch risicovrije. Anderzijds geven leerlingenbegeleiders aan dat dat volgens hen niet de meest prominente acties zijn. We leerden uit de gesprekken met jongeren dat ze na het melden van een pestprobleem niet altijd weten wat ermee zal gebeuren. Maar ook leerlingenbegeleiders weten niet precies hoe elke volwassene omgaat met een pestprobleem. We horen hierin voornamelijk nood aan transparantie. Dat kan door de jongeren te informeren na het melden van een pestsituatie, of op voorhand door via een pestbeleid zowel jongeren als alle volwassenen in de school te informeren.
- Die visie wordt ondersteund door het feit dat jongeren die al eens een actie meegemaakt hebben (hetzij direct, hetzij indirect), het resultaat van die actie positiever inschatten dan jongeren die de actie nog nooit hebben meegemaakt. Weten welke gevolgen een actie kan hebben, verlaagt opnieuw ook de drempel. Als jongeren er namelijk al op voorhand van overtuigd zijn dat een actie niet zal werken of het pesten zelfs erger zal maken, is de kans klein dat ze daarin mee zullen stappen.

Nood aan diversifiëren

- Op basis van de resultaten concluderen we dat het interessanter is om niet één standaardpestbeleid op te stellen, maar eerder een 'dynamisch' gediversifieerd beleid dat rekening houdt met de achtergrond en de vaardigheden van alle betrokken partijen in de pestsituatie (pester, gepeste, omstanders en volwassenen die de situatie opvolgen). Die conclusie is gesteund op de volgende resultaten.
  - In de analyse van het kwantitatief onderzoek zien we dat bepaalde achtergrondvariabelen significante verbanden geven met het ingeschatte succes van acties.
    - Van de acties die een significant verband geven met de variabele geslacht schatten meisjes acties als risicovoller in dan jongens.
    - Van de acties die een significant verband geven met de variabele A- of B-stroom schatten jongeren uit de B-stroom ze positiever in en jongeren uit de A-stroom risicovoller.
    - Bij de meeste acties geven de variabelen 'al eens gepest geweest zijn' en 'al eens gepest hebben' geen significant verband. Van de acties die wel een significant verband opleveren met al dan niet gepest geweest zijn, zien we dat jongeren die al gepest geweest zijn de acties als risicovoller inschatten dan jongeren die nog niet gepest geweest zijn.
  - Uit het kwalitatief onderzoek leren we de volgende zaken:
    - Jongeren weten niet altijd hoe ze moeten opkomen voor zichzelf. Los van de nood aan preventieve training, is het nodig om te kijken naar welke vaardigheden de gepeste jongere zelf heeft om eventueel op te komen voor zichzelf. Is de persoon op dat moment niet weerbaar genoeg, dan vergroot volgens jongeren het risico om meer of harder gepest te worden.
    - Jongeren weten ook niet goed hoe ze het beste moeten opkomen voor anderen. Opnieuw los van de nood aan preventieve training is het ook hier (vóór je jongeren aanmoedigt om op te komen voor een ander) belangrijk om te weten hoe het netwerk van de gepeste jongere (of van de pester) eruitziet. Jongeren die niet weerbaar genoeg of juist te agressief zijn, zullen er niet in slagen de pestsituatie te stoppen. Door op die manier op te komen voor een ander wordt ook hier het risico op represailles groter.
    - Zoals hierboven al vermeld, kunnen jongeren goed formuleren wat ze nodig hebben van een volwassene om de pestsituatie mee aan banden te leggen. Bepaalde eigenschappen en vaardigheden zoals natuurlijke autoriteit en empathische gespreksvaardigheden zijn voor jongeren essentieel. Het is daarom belangrijk om het beleid aan te passen aan de vaardigheden van de volwassenen. Hebben maar weinig volwassenen in de school die vaardigheden, dan is er eventueel nog training nodig of moeten verantwoordelijkheden binnen het pestbeleid goed verdeeld worden.

REFERENTIES

- Ayers, S.L., Wagaman, M.A., Mullins Geiger, J., Bermudez-Parsai, M. & Hedberg, E.C. (2012). Examining school-based bullying interventions using multilevel discrete time hazard modeling. *Prevention Science*, 13, 539-550.
- Dataloep (2019). Inschrijvingen gewoon secundair onderwijs schooljaar 2018-2019. www.dataloep-publiek.vlaanderen.be
- Deboutte, G. (2017). Pesten en cyberpesten in het onderwijs. Praktijk en beleid voor een veiligere leeromgeving. Kalmthout: Pelckmans Pro.
- De Brucker, M., Lemaitre, M., Van Overbeke, A., Van Wesemael, E. & Vranken, J. (2018). Kies kleur tegen pesten! Consulting project. Onderzoek uitgevoerd door UGent in opdracht van het Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten. Interne publicatie.
- Englander, E.K. (2016). Understanding bullying behavior: what educators should know and can do. *American Educator*, 40(4), 24-44.
- Hemphill, S.A., Tollit, M., Kotevski, A. & Florent, A. (2014). Bullying in Schools: Rates, Correlates and Impact on Mental Health. *Violence and Mental Health*, 185-205.
- Inchley, J., Currie, D., Young, T., Samdal, O., Torsheim, T., Augustson, L., Mathison, F., Aleman-Diaz, A., Mochlo, M., Weber, M. & Barnekow, V. (2016). Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Study: International report from the 2013/2014 Survey Health Policy for Children and Adolescents, no. 7. Denmark, Copenhagen, WHO Regional office for Europe: 276.
- Jiménez-Barbero, J.A., Ruiz-Hernández, J.A., Llor-Zaragoza, L, Pérez-Garcia, M. & Llor-Esteban B. (2016). Effectiveness of anti-bullying school programs: A meta-analysis. Children and Youth Services Review, 61, 165-175.
- Onderwijs Vlaanderen (2018). https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nl/onderwijsstatistieken/themas-onderwijsstatistieken/leerlingenaantallen-basis-en-secundair-onderwijs-en-hbo5
- Pabian, S. & Vandebosch, H. (2015). An Investigation of Short-Term Longitudinal Associations Between Social Anxiety and Victimization and Perpetration of Traditional Bullying and Cyberbullying. Journal of Youth and Adolescence, 45(2), 328-339.
- Pabian, S. & Vandebosch, H. (2016). Short-term longitudinal relationships between adolescents' (cyber)bullying perpetration and bonding to school and teachers. *International Journal of Behavioral Development*, 40(2), 162–172.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björnkqvist, K. Österman, K. & Kaukiainen, A., (1996). Bullying as Group Process: Participant Roles and their Relations to Social Status with the Group. Agressive Behavior, 22, 5-17.
- Tumult (2016). Pesten op school voorkomen, met goede voorbeelden uit de praktijk. Mechelen: Bakermat.
- Van Haeken, S., Verdonck, E. & Groenen, A. (2018). Geweld, gemeten en geteld. Scholenonderzoek 2018, aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren. Diepenbeek: UC Leuven-Limburg. www.departementwvg.be/sites/default/files/media/Project%20Geweld%20Geteld_Eindrapport%20UC%20Leuven-Limburg.pdf

BIJLAGEN

Bijlage 1: Interviewleidraad leerlingenbegeleiders

Wat hopen jullie uit het onderzoek te halen?

- Waarom hebben jullie ingetekend?

Hoe zit de schoolstructuur in elkaar?

- Met hoeveel?
- Wie zit er allemaal?
- Wie is waarvoor verantwoordelijk qua welzijnsthema's?
- Hoe zit de schoolcultuur in elkaar?
- Hoe divers?
- Veel conflicten?
- ...

Vanaf wanneer is iets voor jullie pesten?

- Zo concreet mogelijk: wat is duidelijk pestgedrag en wat niet?
- Welke pestsituaties hebben jullie al meegemaakt?
- Hoe beoordelen jullie dat het over pesten gaat en niet over een conflict of plagen?

Hoe raken jullie op de hoogte van een pestsituatie?

- Heb je het gevoel dat je van de meeste pestsituaties op de hoogte bent?

Wat zijn *adult actions* die gesteld worden bij pestsituaties?

- Wie precies?
- Wat doet de directie?
- Wat doet de zorgleerkracht?
- Wat doet het CLB?
- Leerkrachten?
- Groene leerkracht?
- Secretariaat?
- ...

- Waar/wanneer precies?
- Al zien gebeuren?
- Wat doe je meteen, wat nadien?

Welke *peer actions* heb je al gezien bij pestsituaties?

- Wie precies?
- Zien doen of horen zeggen?
- Waar/wanneer precies?
- Geïnstitutionaliseerd? Informeel/formeel?

Welke *self-actions* heb je al gezien van de gepeste?

- Zien doen of horen zeggen?

Welke van die acties zitten vervat in een pestbeleid?

- Hoe is dat pestbeleid tot stand gekomen?
- Wanneer stopt curatie voor jullie en wanneer begint preventie opnieuw?

Wat moeten we nog weten over de school of het pestbeleid voor we met dit onderzoek starten?

Bijlage 2: Vragenlijst

Onderzoek Pimento 2019

- De vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten

- Het is anoniem: Niemand gaat weten welke antwoorden jij hebt ingevuld.

- Wees eerlijk over wat jij hebt meegemaakt en wat jij denkt.

Door deze enquête in te vullen, geef je toestemming dat je gegevens anoniem gebruikt worden in een onderzoeksrapport. Vragen? Spreek je leerkracht aan of mail naar info@pimento.be.

Bedankt om deze vragenlijst in te vullen!

Onderzoek Pimento 2019

* 1. Wat is het nummer van jouw school in dit onderzoek? (vraag aan de leerkracht)

* 2. Wat is je leeftijd?

* 3. Wat is je geslacht?

- meisje
- jongen
- ander (leg uit):

* 4. Wat volg je nu op school?

- A-stroom
- B-stroom
- ik weet het niet (vul je studierichting in):

1

Onderzoek Pimento 2019

* 5. Ik vind dat er een goede sfeer hangt op deze school.

- ◯ Ja
- ◯ Iets tussenin
- ◯ Nee

Onderzoek Pimento 2019

* 6. Hoe vaak heb je dit schooljaar **op school** al gemerkt of gezien dat een **medeleerling...**

	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Slechts 1 keer	Nooit
iemands gevoelens bewust kwetste?	◯	◯	◯	◯	◯
iemand bewust uitgesloten heeft?	◯	◯	◯	◯	◯
gedreigd heeft om iemand pijn te doen of dit ook echt deed?	◯	◯	◯	◯	◯
iemands spullen bewust kapot maakte of afpakte?	◯	◯	◯	◯	◯

* 7. Hoe vaak heb je dit schooljaar **online** al gemerkt of gezien dat een **medeleerling...**

	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Slechts 1 keer	Nooit
iemands gevoelens bewust kwetste?	◯	◯	◯	◯	◯
iemand bewust uitgesloten heeft?	◯	◯	◯	◯	◯
gedreigd heeft om iemand pijn te doen of dit ook echt deed?	◯	◯	◯	◯	◯

Onderzoek Pimento 2019

PESTEN betekent dat iemand meer dan 1 keer door dezelfde persoon/personen wordt gekwetst, ook nadat die zei dat die het niet leuk vond.

Dat kan online of offline.
Het kan gaan om pijn doen, uitsluiten, kwetsende berichten of foto's, roddelen, ...

* 8. Heeft iemand jou ooit al eens gepest?

- ◯ Ja
- ◯ Eerder wel
- ◯ Eerder niet
- ◯ Nee

Ga bij deze antwoorden meteen naar vraag 10

Onderzoek Pimento 2019

* 9. Was dat op deze school?

- ◯ Ja
- ◯ Nee

Onderzoek Pimento 2019

* 10. Heb jij ooit al eens iemand gepest?

- ◯ Ja
- ◯ Eerder wel
- ◯ Eerder niet
- ◯ Nee

Ga bij deze antwoorden meteen naar vraag 12

Onderzoek Pimento 2019

* 11. Was dat op deze school?

- ◯ Ja
- ◯ Nee

Onderzoek Pimento 2019

* 12. Ik heb een goede band met de leerkrachten op mijn school.

- ◯ Ja
- ◯ Iets tussenin
- ◯ Nee

* 13. Hier zijn dingen die **LEERKRACHTEN, LEERLINGENBEGELEIDERS, SECRETARIAATSMEDEWERKERS OF DIRECTIE** kunnen doen als er iemand gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **niet** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
Luisteren naar de gepeste	◯	◯	◯	◯	◯
Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is	◯	◯	◯	◯	◯
Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie	◯	◯	◯	◯	◯
Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen	◯	◯	◯	◯	◯
De directie praat met de pester	◯	◯	◯	◯	◯
De leerlingbegeleider praat met de pester	◯	◯	◯	◯	◯

Onderzoek Pimento 2019

* 14. Ik heb een goede band met de leerlingbegeleiders op mijn school.

- Ja
- Iets tussenin
- Nee
- Nog nooit mee gepraat

* 15. Hier zijn nog een aantal dingen die **LEERKRACHTEN, LEERLINGENBEGELEIDERS, SECRETARIAATSMEDEWERKERS OF DIRECTIE** kunnen doen als er iemand gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **niet** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school	○	○	○	○	○
Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie	○	○	○	○	○
De pester een taak laten maken over pesten	○	○	○	○	○
De pester laten nablijven	○	○	○	○	○
De pester tijdelijk schorsen	○	○	○	○	○
Zeggen dat iedereen in de klas verantwoordelijk is om de pestsituatie te stoppen	○	○	○	○	○
De pester en gepeste samen aan een taak laten werken in de klas	○	○	○	○	○

Onderzoek Pimento 2019

* 16. Ik heb een goede band met de secretariaatsmedewerkers van mijn school.

- Ja
- Iets tussenin
- Nee
- Nog nooit mee gepraat

* 17. Hier zijn nog een aantal dingen die **LEERKRACHTEN, LEERLINGENBEGELEIDERS, SECRETARIAATSMEDEWERKERS OF DIRECTIE** kunnen doen als er iemand gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **niet** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
Klasafspraken maken om het pesten te doen stoppen	○	○	○	○	○
Te weten proberen komen waarom iemand pest	○	○	○	○	○
De politie laten komen	○	○	○	○	○
Aan heel de school duidelijk maken dat iemand een pester is (bv. dat op smartschool zetten, die persoon een badge laten dragen)	○	○	○	○	○
Het gedrag van de pester in't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract,...)	○	○	○	○	○
De pester een straf voor zichzelf laten bedenken	○	○	○	○	○

Onderzoek Pimento 2019

* 18. Ik heb een goede band met de directie van mijn school.

- ○ Ja
- ○ Iets tussenin
- ○ Nee
- ○ Nog nooit mee gepraat

* 19. Hier zijn nog een aantal dingen die **LEERKRACHTEN, LEERLINGENBEGELEIDERS, SECRETARIAATSMEDEWERKERS OF DIRECTIE** kunnen doen als er iemand gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **niet** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is	○	○	○	○	○
Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste	○	○	○	○	○
CLB praat met de pester	○	○	○	○	○
Meteen reageren als iemand iets gemeen zegt in de klas of op de speelplaats	○	○	○	○	○
De sociale media (instagram, snapchat, whatsapp,...) van pester controleren	○	○	○	○	○
Samen met de pester, gepeste en hun vrienden praten over de pestsituatie	○	○	○	○	○
Meer toezicht op de speelplaats en in de gangen	○	○	○	○	○

Onderzoek Pimento 2019

* 20. Ik heb een goede band met mijn medeleerlingen hier op school.

- ○ Ja
- ○ Iets tussenin
- ○ Nee

* 21. Hier zijn dingen die **MEDELEERLINGEN** kunnen doen als er iemand gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **nooit** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
Tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen	○	○	○	○	○
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen	○	○	○	○	○
Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen	○	○	○	○	○
Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen	○	○	○	○	○
Melden aan de leerlingbegeleider/leerkracht	○	○	○	○	○
Samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingbegeleider/leerkracht	○	○	○	○	○
Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie	○	○	○	○	○
Een online pestsituatie melden bij de leerlingbegeleider/leerkracht	○	○	○	○	○

* 22. Hier zijn nog een aantal dingen die **MEDELEERLINGEN** kunnen doen als er iemand gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **niet** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
Opkomen voor de gepeste	○	○	○	○	○
De pester afleiden terwijl die aan het pesten is	○	○	○	○	○
De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)	○	○	○	○	○
Roddelen over de pester	○	○	○	○	○
Eigen mening geven tijdens een klasgesprek over de pestsituatie	○	○	○	○	○
De pestsituatie negeren en erover zwijgen	○	○	○	○	○
Een groffe reactie terugsturen via sociale media	○	○	○	○	○

Onderzoek Pimento 2019

* 23. Hier zijn dingen die **JE ZELF** kan doen als je gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **niet** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen	○	○	○	○	○
Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen	○	○	○	○	○
Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen	○	○	○	○	○
Een online pestsituatie melden bij de leerlingbegeleider/leerkracht	○	○	○	○	○
Een pestsituatie op school melden bij de leerlingbegeleider/leerkracht	○	○	○	○	○
Een print-screen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en dat aan volwassenen geven	○	○	○	○	○

* 24. Hier zijn nog een aantal dingen die **JE ZELF** kan doen als je gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **niet** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
Iemand online blokkeren	○	○	○	○	○
Een persoon of bericht melden/rapporteren op sociale media	○	○	○	○	○
Medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan	○	○	○	○	○
De pester negeren	○	○	○	○	○
Een groffe reactie terugsturen via sociale media	○	○	○	○	○

* 25. Hier zijn nog een aantal dingen die **JE ZELF** kan doen als je gepest wordt. Wat werkt volgens jou?

	Dit zorgt er **meestal** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **soms** voor dat pesten **stopt**	Dit zorgt er **niet** voor dat pesten **stopt**	Dit maakt het pesten **erger**	Ik weet het niet
De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)	○	○	○	○	○
Roddelen of slechte dingen zeggen over de pester	○	○	○	○	○
Weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen)	○	○	○	○	○
Weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)	○	○	○	○	○
Grapjes maken over de pestsituatie	○	○	○	○	○
Zeggen tegen de pester hoe je je voelt	○	○	○	○	○

Onderzoek Pimento 2019

* 26. Heb je in het middelbaar al eens meegemaakt dat een **LEERKRACHT, LEERLINGENBEGELEIDER, SECRETARIAATSMEDEWERKER OF DIRECTIE** een van volgende dingen deed tijdens een pestsituatie?

	Ja	Nee
Tegen de hele klas zeggen dat pesten niet oké is	○	○
Tegen de pester zeggen dat die moet stoppen	○	○
Samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie	○	○
Pester laten nablijven	○	○
Pester leren begrijpen dat pesten kwetsend is	○	○
Vrienden van de gepeste vragen om op te komen voor de gepeste	○	○
De politie laten komen	○	○
Het gedrag van de pester in't oog houden (wekelijkse gesprekken, volgkaart, begeleidingscontract,...)	○	○
De pester en gepeste samen laten werken aan een taak in de klas	○	○

* 27. Heb je in het middelbaar al eens meegemaakt dat een**MEDELEERLING** een van volgende dingen deed tijdens een pestsituatie?

	Ja	Nee
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen	○	○
Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen	○	○
Opkomen voor de gepeste	○	○
De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)	○	○
De pestsituatie negeren en erover zwijgen	○	○
Een online pestsituatie melden bij de leerlingbegeleider/leerkracht	○	○
Sturen via sociale media naar de pester dat die moet stoppen	○	○
Een groffe reactie terugsturen via sociale media	○	○

* 28. Heb je in het middelbaar al eens meegemaakt dat een **GEPESTE LEERLING** een van volgende dingen deed tijdens een pestsituatie?

	Ja	Nee
Vriendelijk vragen aan de pester om ermee te stoppen	○	○
Boos zeggen tegen de pester om ermee te stoppen	○	○
Medeleerlingen zoeken die aan de kant van de gepeste staan	○	○
De pester terugpakken (bijvoorbeeld slaag geven)	○	○
Weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen)	○	○
Weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)	○	○
Zeggen tegen de pester hoe de gepeste zich voelt	○	○
Een print-screen maken (bewijs verzamelen) van online pesten en dat aan volwassenen geven	○	○

Bijlage 3: Leidraad focusgroep

Inleiding

- Voorstellen wie wij zijn
- Uitleggen waarom we hier samenzitten en hoe lang het zal duren
- Wordt opgenomen
- Anoniem. Niemand weet wie wat gezegd zal hebben.
- Niet doorvertellen.
- Wordt gebruikt in een rapport.
- Maakt niet uit of je al pestsituaties meegemaakt hebt of niet.
- Alle antwoorden zijn goed.

Hoe het risico verkleinen?

- De directie praat met de pester
- De leerlingenbegeleider praat met de pester
- De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school
- De pester tijdelijk schorsen
- De politie laten komen
- Als vriend of kennis van een gepeste pestgedrag melden aan de leerlingenbegeleider/ leerkracht
- Als vriend of kennis opkomen voor de gepeste
- Als gepeste een pestsituatie op school melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht

Hoe het risico verkleinen en het vooruitzicht op succes vergroten?

- Als volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) luisteren naar de gepeste
- Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) praat met de pester en gepeste samen over de pestsituatie
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) vraagt aan vrienden van de gepeste om op te komen voor de gepeste
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) reageert meteen als iemand iets gemeens zegt in de klas of op de speelplaats
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) controleert de sociale media (Instagram, Snapchat, WhatsApp, ...) van de pester
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) praat samen met de pester, gepeste en hun vrienden over de pestsituatie
- Als vriend of kennis van de gepeste tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen
- Samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht

- Als vriend of kennis samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
- Als vriend of kennis een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Als klasgenoot je eigen mening geven tijdens een klasgesprek over de pestsituatie
- Als gepeste een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Als gepeste iemand online blokkeren
- Als gepeste een persoon of bericht melden/rapporteren op sociale media
- Als gepeste medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan
- Als gepeste de pester negeren
- Als gepeste weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen)
- Als gepeste weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)

Hoe het vooruitzicht op succes vergroten?

- Volwassenen (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) maken samen met jullie klasafspraken om het pesten te doen stoppen
- Volwassenen (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) proberen te weten te komen waarom iemand pest
- Volwassenen (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) zorgen voor meer toezicht op de speelplaats en in de gangen.

Wat zorgt ervoor dat de volgende acties tegen pesten wel of niet zouden werken?

- De directie praat met de pester
- De leerlingenbegeleider praat met de pester
- De ouders van de pester uitnodigen voor een gesprek op school
- De pester tijdelijk schorsen
- De politie laten komen
- Als vriend of kennis van een gepeste pestgedrag melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Als vriend of kennis opkomen voor de gepeste
- Als gepeste een pestsituatie op school melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Als volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) luisteren naar de gepeste
- Een groepsgesprek doen met de klas over de pestsituatie
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) praat met de pester en gepeste samen over de pestsituatie
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) vraagt aan vrienden van de gepeste om op te komen voor de gepeste
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) reageert meteen als iemand iets gemeens zegt in de klas of op de speelplaats
- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) controleert de sociale media (Instagram, Snapchat, WhatsApp, ...) van de pester

- Een volwassene (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) praat samen met de pester, gepeste en hun vrienden over de pestsituatie
- Als vriend of kennis van de gepeste tijdens de pestsituatie de gepeste weghalen
- Samen met de gepeste gaan melden aan de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Als vriend of kennis samen met pester en gepeste praten over de pestsituatie
- Als vriend of kennis een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Als klasgenoot je eigen mening geven tijdens een klasgesprek over de pestsituatie
- Als gepeste een online pestsituatie melden bij de leerlingenbegeleider/leerkracht
- Als gepeste iemand online blokkeren
- Als gepeste een persoon of bericht melden/rapporteren op sociale media
- Als gepeste medeleerlingen zoeken die aan jouw kant staan
- Als gepeste de pester negeren
- Als gepeste weggaan uit de pestsituatie (van klas veranderen, van school veranderen)
- Als gepeste weggaan uit de pestsituatie (geen contact meer hebben met de pester, geen contact op de speelplaats, niet meer naast zitten in de klas)
- Volwassenen (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) maken samen met jullie klasafspraken om het pesten te doen stoppen
- Volwassenen (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) proberen te weten te komen waarom iemand pest
- Volwassenen (leerkracht, directie, leerlingenbegeleider, ...) zorgen voor meer toezicht op de speelplaats en in de gangen

Bijlage 4: Codeboek met sources en references

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Sources	References
Volwassenenacties			0	0
	Bewijs		4	14
	De reden achterhalen waarom iemand pest		1	1
	Directie		4	8
		Bewijs online pesten	4	10
	Empathie van gepeste stimuleren		1	1
	Empathie van pester stimuleren		4	18
	Gepeste zeggen om op te komen voor zichzelf		1	2
	Gesprek met pester		7	17
		Neptranen	1	6
		Pester bang maken	2	2
		Redenen pesten achterhalen	1	1
	Gesprek met pester en gepeste		6	15
		Apart om 2 verhalen te horen	2	2
		Met vrienden	2	2
	Groepsgesprek		4	9
	Klasafspraken		2	3
	Meteen reageren		5	9
	Ouders		6	11

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Sources	References
	Peers vragen om op te komen voor gepeste		2	2
	Politie		3	5
	Sociale media pester controleren		1	2
	Straffen		6	20
	Tips geven		1	2
	Toezicht		2	2
	Transparantie		2	2
	Volgkaart		1	2
	Wijzen op voorbeeldfunctie		1	1
	Zeggen dat pesten niet oké is		1	1
Peeracties			0	0
	Aanmoedigen om te melden		2	2
	Belang anonieme melding		1	1
	Empathie van gepeste stimuleren		1	1
	Empathie van pester stimuleren		1	1
	Gepeste weghalen uit situatie		2	3
	Gesprek met pester en gepeste		2	6
	Inspiratie taal opkomen voor gepeste		1	3
	Melden aan volwassene		6	23
	Opkomen voor gepeste		6	33
		Online opkomen	1	1

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Sources	References
		Praten met de pester	3	4
	Pester negeren		1	1
	Steunen		1	2
	Vriend van pester spreekt pester aan		2	2
Zelfacties			0	0
	Doen alsof het je niet raakt		1	1
	Gesprek met pester		2	3
	Medestanders zoeken		2	5
	Melden aan ouders		2	2
	Melden aan volwassene		7	8
		Anoniem	1	2
	Niks van aantrekken		1	1
	Om hulp roepen		2	2
	Opkomen voor zichzelf		2	4
	Pester negeren		2	3
	Pester online blokkeren		4	4
	Reageren tegen pester		3	6
	Vragen aan peer om te melden		2	5
		Samen met jou als gepeste	1	1
	Vragen aan vrienden om op te komen		2	2
	Weggaan van pester		2	5

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Sources	References
	Zorgen dat je niet alleen bent		1	2
Algemeen			0	0
	Binnen vs. buiten school		3	3
	Eigenschappen jongeren		1	1
	Eigenschappen volwassene		6	22
	Pesten vs. cyberpesten		2	2
	Preventie		2	2
		Groene leerkracht	1	3
	Transparantie		1	1